

001
96483
Q.1

John L. Dyer

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961115705

วันที่ 4 มิ.ย. 37
เลขทะเบียน 0308 ต.1
เลขบัญชี 101
36486

สมบัติของสมครรัฐสภา

หมายรับสั่งที่ ๑๑๑

(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

๑๖ มกราคม ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานเพลิงศพ นายชูชาติ ประมุลยอ น.ป.ธ.,ม.ว.ม., ท.จ.ว. ที่เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๗.๐๐ น.

แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ทั่วทุกข.

สงวนลิขสิทธิ์

บุญสม ทินท.
๑๖๓ ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายชูชาติ ประมุลยอ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

สำนักพระราชวัง

หมายรับสั่งที่ ๓๖๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๓๐

พระราชทานเพลิงศพ นายชูชาติ ประมุขผล ม.ป.ช.,ม.ว.ม.,ท.จ.ว. ข้าราชการบำนาญ
สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๗ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๔.๐๐ น. เจ้าพนักงานจัดการเปลี่ยนเครื่องสูกำห
๗ ศาลาหลวง วิเศษสุภวัตร วัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยม
ประภคัมภ ศัตร เมรุจาค้างประทับ แล้วเชิญพุทโธไปเฝ้า ๗ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๐.๐๐ น. เชิญโกศศพขึ้นรถยนต์วอประเทียบ
จากวัดธาตุทอง ไปยังเมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร หยุดรถตั้งกระบวน
แหศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิกกาชาน

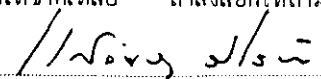
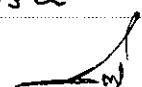
เวลา ๑๓.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานเพลิง

วันอังคาร ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๙.๐๐ น. เก็บอัฐิ.

บุญสม/พิมพ์/วิจิตร /ทาน.

วัน	หน้าที่	พนักงานพระราชพิธี
		นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายชูชาติ ประมุขผล
	เพื่อทราบ	
		เครื่องประภคัมภเก็บอัฐิที่พระราชทานมณีนีและเจ้าพนักงานที่หน้าปฏิบัติ
		เจ้าภาพไม่ทวงเสียดำใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๓๙๗

(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

๑๒ มกราคม ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายสัญญา ธรรมศักดิ์
ประธานองคมนตรี เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
ไปวางที่หน้าโกศศพ นายชูชาติ ประมุขผล ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ที่ศาลาศวงษ์ - วิเศษสุภวัตร
วัดราชนัดดา กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๘.๑๕ น.

ประจักษ์/พิมพ์/บุญ/ทาน

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายชูชาติ ประมุขผล
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๓๘๖

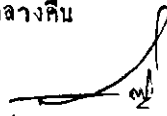
(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

๑๒ มกราคม ๒๕๓๐

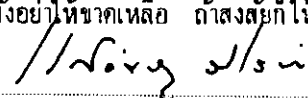
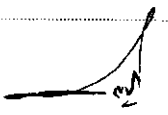
นายชชาติ ประมูลผล ม.ป.ช.,ม.ว.ม.,ท.จ.ว. อายุ ๕๕ ปี ข้าราชการบำนาญ
สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กราบถวายบังคมลาถึงอนิจกรรมมด้วยโรคมะเร็ง ณ โรงพยาบาลศิริราช
กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๐๓.๑๕ น.

วันจันทร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ
พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาควงษ์ - วิเศษศุภวิศิษฏ์ วิชาตุหอง กรุงเทพมหานคร
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดิษฐาน
ที่ กองธนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน
กำหนด ๓ คืน.

ประณมรับ/พิมพ์/ Yare/ทวน.

วัน	หน้า	พนักงานพระราชพิธี
	เพื่อทราบ	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายชชาติ ประมูลผล เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ และพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า นายชูชาติ ประมุขผล ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. กราบถวายบังคมลาถึงอนิจกรรม เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลา พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๓ คืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์วรางหน้าโกศศพ นายชูชาติ ประมุขผล ณ ศาลาศวงษ์วิเศษศุภวัตร วัดธาตุทอง ในวันจันทร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๙.๑๕ น.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาพระราชทานเพลิงศพ นายชูชาติ ประมุขผล ที่เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันจันทร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๐ เวลา ๑๗.๐๐ น.

พระมหากรุณาธิคุณและพระกรุณาธิคุณนานัปการนี้ ถ้ามีญาณวิถึทางใดที่ นายชูชาติ ประมุขผล จะทราบได้แล้ว ย่อมมีความชื่นชมยินดีในพระมหากรุณาธิคุณและพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุคติมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าและครอบครัวของ นายชูชาติ ประมุขผล ขอกราบถวายบังคมด้วยความรำลึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณ และพระกรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นางสาวกี ประมุขผล
นางสาวเอือนอ๊ดดี ประมุขผล
นางสาวนิภัสรา ประมุขผล

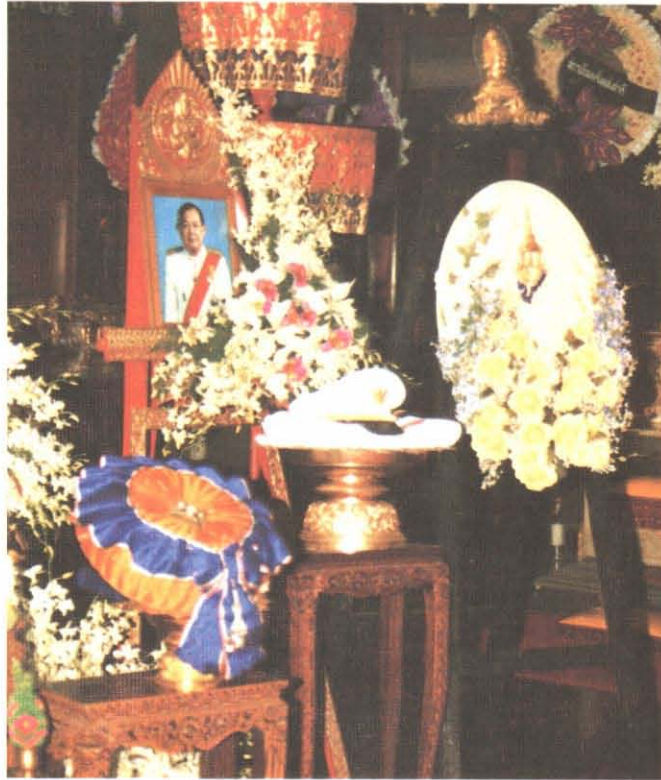

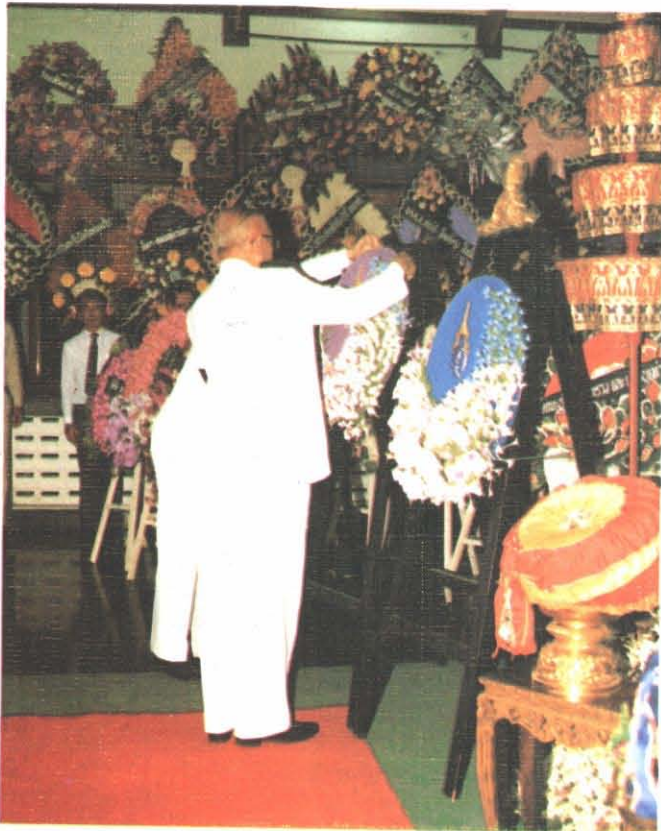

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน

โกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ พร้อมฉัตรเบญจา ประดับเกียรติยศ

พวงมาลาพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์และพระสวามี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ ฯพณฯ นายสัญญา ธรรมศักดิ์
ประธานองคมนตรี
เชิญพวงมาลาหลวงวางหน้าโกศศพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานดอกไม้เข็ม

๕ พฤษภาคม ๒๕๒๙

วันรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

ครั้งสุดท้าย

๒๖ ธันวาคม ๒๕๒๙

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๙

วันรับพระราชทานปริญญาของ
น.ส. เอื้อนอัสถ์ บุตรสาวคนโต

คำไว้อาลัย

คุณชูชาติ ประมุขผล อดีตปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นข้าราชการที่มีคุณวุฒิและความสามารถสูง เป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี ใหลสำเร็จลุล่วงด้วยดีมาโดยตลอด การที่คุณชูชาติถึงแก่อนิจกรรมในวัยที่ยังไม่สมควรนัก หึ่ง ๆ ที่ยังสามารถช่วยเหลือราชการของบ้านเมืองต่อไปได้อีกมากนั้น ทำให้ผมและบรรดาผู้ร่วมงานในสำนักนายกรัฐมนตรีรู้สึกเสียตายและมีความอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ผมขอแสดงความเสียใจตอครอบครัวและญาติมิตรของคุณชูชาติ ฯ ไว ณ ที่นี้ด้วย

ขอกุศลบุญราศรีที่คุณชูชาติ ฯ ได้บำเพ็ญไว้จงอำนาจให้ดวงวิญญาณของคุณชูชาติ ฯ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ด้วยอาลัยยิ่ง

พี่ชูชาติได้จากพวกเราไปแล้ว จากกันเร็วเกินไปนับเป็นการสูญเสียครั้งใหญ่ยิ่ง พี่ชูชาติเป็นที่เคารพรักใคร่ของพวกเราเสมือนพี่น้องที่เกิดในบิดามารดาเดียวกัน ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ พี่ชูชาติได้ช่วยเหลือ ให้ความรู้ ความคิด ความอ่าน ที่ให้เป็นธรรม นับเป็นประโยชน์ยิ่งต่อสังคม ยังได้ให้คติ และความรู้ทางศาสนาตลอดเวลาย่างต่อเนื่อง

พี่ชูชาติ เป็นคนที่มีคุณธรรมมีจิตใจโอบอ้อมอารีย์ การจากไปจึงสร้างความเศร้าสลดต่อพวกเราอย่างยิ่ง

พวกเราขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่ชูชาติจงสถิตในสัมปรายภพเทอญ

ด้วยรักและอาลัยยิ่ง

จาก ชัยยา คุณหญิงวนิดา พุนศิริวงศ์
เยาว์ลักษณ์ (พุนศิริวงศ์) Mr. THAYIN
วารินทร์ ฆานิต พุนศิริวงศ์
สินธุ์ เตื่อนใจ พุนศิริวงศ์
คุณากร พัชรินทร์ พุนศิริวงศ์
พลตรี ถาวร ประทุม รัตนาวะดี
ศิริชัย พรประไพ ประเสริฐศรี

น้ำชูชาติ

น้ำชูชาติเป็นลูกผู้น้องของคุณแม่ คนที่รู้จักกับชาวจันทร์มักกล่าวว่าคนจันทร์เป็นญาติกันทั้งเมือง แต่น้ำชูชาติกับคุณแม่เป็นญาติสนิทที่เกี่ยวพันกันทั้งค้ำคุณเพื่อน้ำชูชาติ คือคุณตาเซวี่ และคุณแม่ น้ำชูชาติคือคุณยายอาม ประกอบทั้งเมื่อตอนน้ำชูชาติยังเล็ก ๆ คุณแม่เล่าให้ฟังว่าคุณยายเอาน้ำชูชาติไปฝากเรียนหนังสือกับคุณป้าเบื่องซึ่งเป็นพี่สาวคนโตของคุณแม่ ตอนนั้นคุณแม่เรียนจบได้ ๕-๖ ปี แล้วพักอยู่บ้านคุณป้าเบื่อง จึงสนิทสนมกันแบบที่อายุแก่กว่ากันถึง ๒๐ ปี ต่อมาเมื่อน้ำชูชาติเข้ารับราชการและมีความเจริญก้าวหน้าทางราชการต่างฝ่ายต่างก็มีภาระประกอบกับน้ำชูชาติต้องไปทำงานต่างประเทศระยะหนึ่ง จึงรู้สึกว่าห่างเหินกันออกไป จะพบกันก็ตามงานรวมญาติมิตรครั้งสำคัญ ๆ เท่านั้น จำได้ว่าก่อนจะเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศเมื่อปี ๒๕๐๗ ผมแวะไปลาน้ำชูชาติที่กรมวิเทศสหการ เมื่อจบการศึกษากลับมาในปี ๒๕๑๖ ผมทำงานอยู่โรงพยาบาลศิริราชก็ได้พบน้ำชูชาติตามที่ต่าง ๆ ไม่บ่อยนัก โดยมากมักพบกันตามงานเลี้ยงหรือเมื่อมีภาระกิจต้องไปตามเสด็จแปรพระราชฐานตามหัวเมืองต่าง ๆ เช่น นราธิวาส, สกลนคร หรือ เชียงใหม่

ปลายเดือน มีนาคม ๒๕๓๓ น้ำชูชาติไปพบผมที่โรงพยาบาลศิริราชพร้อมกับเล่าให้ฟังว่า เมื่อพาน้ำสารภีไปตรวจที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง เพื่อนที่เป็นแพทย์ที่นั่นแนะนำให้ น้ำชูชาติถ่ายเอกซเรย์ปอดดูเสียบ้างเพราะไม่เคยถ่ายเอกซเรย์นานแล้ว ทั้ง ๆ ที่น้ำชูชาติไม่มีอาการอะไรเลย ปรากฏว่าพบเงาผิดปกติในปอด น้ำชูชาติได้ไปปรึกษากับน้ำหนักสมศักดิ์ เกกะสุต ซึ่งได้แนะนำให้ น้ำชูชาติไปพบผม เมื่อดูภาพเอกซเรย์และตรวจร่างกายดูแล้วได้แนะนำให้ น้ำชูชาติว่าควร จะทำการผ่าตัดปอด รู้สึกว่าน้ำชูชาติตกใจมาก เพราะไม่คิดว่าอยู่ที่ ๆ ไม่มีอาการอะไร ทำไมถึงต้องผ่าตัด ซึ่งผมก็ได้อธิบายว่า เงาที่เห็นในปอดชวากลับบน ซึ่งเป็นเงากลมขนาด ๓ เซนติเมตรนั้นอาจเป็นอะไรก็ได้ หลายอย่างรวมทั้งมะเร็งปอด โดยที่เราไม่มีทางพิสูจน์ให้ทราบแน่ชัดหรือยเปอร์เซ็นต์จากการตรวจภายนอก จึงควรผ่าตัดเอาออก และถ้าตัดออกมาแล้วไม่ใช่มะเร็ง เช่น เป็นวัณโรคปอด หรือเชื้อราจะได้ให้ยาให้ตรงเรื่อง แต่ถ้าเป็นมะเร็งก็ถือว่าได้เอาออกโดยเร็วที่สุดแล้ว ซึ่งน่าจะได้ผลดีที่สุด ประกอบทั้งการผ่าตัดปอดในปัจจุบันนับว่า

(๔)

เป็นการผ่าตัดที่ปลอดภัยมาก น้ำชูชาติจึงเล็งใจมากและบอกว่าขอกลับไปคิดดูก่อน หลังจากนั้นอีกไม่กี่วันผมต้องเดินทางไปประชุม World Congress of Cardiac Pacing ครั้งที่ ๗ ที่กรุงเวียนนา ซึ่งเป็นการประชุมเกี่ยวกับเรื่องการใช้เครื่องกระตุ้นหัวใจ เมื่อกลับเมืองไทย ตอนกลางเดือนเมษายน ได้ทราบข่าวว่าน้ำชูชาติได้เข้าโรงพยาบาลและได้รับการผ่าตัดเรียบร้อยแล้ว จากการกระตุ้นและขอร้องจากเพื่อนหลายคนของน้ำชูชาติโดยเฉพาะที่เป็นแพทย์ แนะนำให้รีบทำผ่าตัดโดยไม่ต้องรอหลานชายกลับจากต่างประเทศ น้ำชูชาติจึงได้รับการผ่าตัด โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์กัมพล ประจวบเหมาะ ซึ่งในขณะนั้นเป็นหัวหน้าสาขาวิชาศัลยศาสตร์หัวใจและทรวงอก ภาควิชาศัลยศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช น้ำชูชาติได้รับการตัดปอดขวาเกือบบนออกไป ผลการตรวจทางพยาธิวิทยาพบว่าน้ำชูชาติเป็นมะเร็งปอดชนิดคอกีโนคาร์ซิโนมา ซึ่งเป็นมะเร็งชนิดที่อาจเกิดกับผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ได้มากเท่าๆ กับผู้ที่สูบบุหรี่ ตามปกติแล้วเราแบ่งมะเร็งปอดออกเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะต้น, กลาง, และปลาย การแบ่งอาศัยดูจากขนาดของก้อนมะเร็ง การลุกลามไปยังอวัยวะใกล้เคียง และการแพร่กระจายไปที่ต่อมน้ำเหลือง ฯลฯ ถึงแม้ในระยะต้นเองก็ยังแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ระยะ ถ้าขนาดเล็กกว่า ๓ เซนติเมตร และยังไม่แพร่กระจายเลยถือเป็นระยะต้นต้น ถ้าขนาดโตกว่า ๓ เซนติเมตร และยังไม่แพร่กระจายถือเป็นระยะต้นกลาง ถ้าขนาดเล็กกว่า ๓ เซนติเมตร แต่แพร่กระจายไปที่ต่อมน้ำเหลืองกลุ่มแรกๆ บริเวณขั้วปอดแล้ว ถือเป็นระยะต้นปลาย มะเร็งของน้ำชูชาติ ถึงแม้จะเป็นระยะต้นแต่มีต่อมน้ำเหลืองที่ขั้วปอดหนึ่งเม็ดที่มีเซลล์มะเร็งอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงถือเป็นระยะต้นปลาย และจำเป็นต้องเสริมการรักษาโดยวิธีฉายแสง

ตัวอย่างนี้ เห็นได้ชัดว่าขนาดไม่มีอาการอะไรเลย ยังพบว่ามะเร็งเริ่มลุกลามออกไปแล้วจะนั่นการที่จะรอให้มีอาการคงสายเกินไปและการตรวจเช็คร่างกายและเอกซเรย์ปอดอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ตรวจพบโรคตั้งแต่เนิ่นๆ นับว่าน้ำชูชาติยังโชคดีที่ไปฉายเอกซเรย์วันนั้น ตอนที่ฉายแสงก็ต้องอธิบายให้น้ำชูชาติฟังพอสมควรกว่าจะยอม แต่สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้ชัดก็คือน้ำชูชาติจะพยายามไม่แสดงความวิตกกังวลต่าง ๆ ให้น้ำสารก็เห็น บางครั้งผมบอกว่าจะอธิบายให้น้ำสารก็ฟังให้ละเอียด น้ำชูชาติก็ไม่ค่อยยอม คงเป็นเพราะไม่อยากให้น้ำสารก็เป็นห่วง ระหว่างฉายแสงน้ำชูชาติอ่อนเพลียลงไปบ้าง แต่ก็ตั้งใจไปทำงาน เมื่อฉายแสงครบก็ค่อยๆ ฟืนตัวและสามารถกลับไปทำงานได้ตามปกติ น้ำชูชาติสนใจเรื่องสุขภาพและปฏิบัติตามที่แพทย์แนะนำอย่างเคร่งครัด ไปตรวจตามนัดเป็นระยะๆ ไม่ขาด และพบว่าแข็งแรงดีจนนึกว่าหายขาด

สว่างเข้าปีที่ ๓ หลังผ่าตัดหน้าซุซชาติบนเรื่องปวดหัวไหล่ขวาและปวดต้นคอมาก ซึ่งก็ได้รับการตรวจอย่างละเอียดแต่ก็ไม่พบร่องรอยของการเกิดมะเร็งขึ้นมาใหม่ แม้กระทั่งตอนที่เกิดมีก้อนเนื้ออกกลม ๆ เล็ก ๆ ขึ้นที่หน้าท้อง ซึ่งคิดว่าคงเป็นสัญญาณของการเกิดโรครุ่นใหม่ เมื่อตัดก้อนเนื้อนั้นมาตรวจก็พบว่า เป็นเพียงก้อนไขมันเท่านั้น จนถึงต้นปี ๒๕๒๙ วันหนึ่งผมพบหน้าซุซชาติที่สปอร์ตคลับ รู้สึกว่าหน้าซุซชาติหน้าบวมผิดปกติ จึงแนะนำให้ไปตรวจให้ละเอียดอีกที่ที่โรงพยาบาลศิริราช จากการตรวจโดยเครื่องคอมพิวเตอร์และการฉีดสีเข้าไปในหลอดเลือดดำที่แขนทั้ง ๒ ข้าง เพื่อให้มองเห็นหลอดเลือดดำใหญ่ในทรวงอกพบว่า หลอดเลือดดำใหญ่ถูกกดจนเกือบแบนราบทำให้เลือดจากศีรษะ คอ และแขน ไหลกลับหัวใจไม่สะดวกและทำให้หน้าบวม แขนบวม ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นก็คือน้ำซุซชาติเกิดมีมะเร็งขึ้นมาใหม่ที่แพร่ลามไปที่ต่อมน้ำเหลืองในอกหรือเป็นผลจากการฉายแสง ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ให้ภาพอย่างเดียวกันได้ วิธีที่จะแยกสองอย่างออกจากกัน นอกจากวิธีผ่าตัด ก็มีการคิดค้นใช้เครื่องมือพลังแม่เหล็ก (Nuclear Magnetic Resonance) ซึ่งไม่มีในเมืองไทย แต่จากการโทรศัพท์ปรึกษาเพื่อนที่ทำงานในสถาบันโรคมะเร็งที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกาได้รับแจ้งว่าถึงใช้เครื่องมือนี้ก็แยกไม่ได้ชัดเจน จึงได้แนะนำกับหน้าซุซชาติว่าควรทำการผ่าตัดอีกครั้งหนึ่ง การผ่าตัดครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสองประการคือ เพื่อการตรวจให้แน่นอนว่าเป็นอะไรแน่และเพื่อต่อทางเดินเลือดให้ใหม่ ให้เลือดจากศีรษะ คอ และแขน ไหลกลับหัวใจได้จะได้ยุบบวม ถ้าพบว่าเป็นมะเร็งหลังการผ่าตัดก็จะให้ยาต้านมะเร็งต่อไปเลย แต่ถ้าไม่ใช่มะเร็งหลังผ่าตัดก็จะยุบบวมและไม่ต้องรักษาต่อ ถึงจุดนี้ได้มีการพิจารณาถึงการจะเดินทางไปรับการรักษายังต่างประเทศ แต่เมื่อได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วหน้าซุซชาติก็ตัดสินใจไม่ไปต่างประเทศและเลือกวิธีการรักษาทางยาต่อโดยไม่ยอมให้ผ่าตัด เมื่อทราบว่าจะต้องใช้ยา รักษาและจะมีอาการแทรกซ้อนของยาเช่น ผมร่วง เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ฯลฯ หน้าซุซชาติบอกผมว่าจะลาออกจากราชการทันที ซึ่งผมก็ได้ห้หวังเอาไว้ว่าขอให้ลองรักษาดูก่อน เมื่อมีอาการดังกล่าวย่อยจัดการลาออก ซึ่งรู้สึกว่าหน้าซุซชาติเชื่อฟังพอสมควร และได้ขอลาออกจากราชการจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๙ เมื่ออาการของโรคร้ายกำเริบขึ้นเรื่อย ๆ หน้าซุซชาติเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับยาทุกเดือนภายใต้การดูแลของคุณหมอสุชัย เจริญรัตนกุล แต่อาการมีแต่ทรงกับทรุด และรู้สึกว่าไม่ค่อยจะได้ผลจากยาเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ที่ได้มีการประชุมวางแผนการให้ยาเป็นอย่างดีโดยได้รับความกรุณาจากคุณหมอมารชัย รัตนธรรพร จากโรงพยาบาลรามาริบัติมาช่วยให้คำแนะนำเรื่องการให้ยาค่าย ที่ได้ผลลงเป็นเรื่องทางจิตใจมากกว่า

(๖)

ระยะหลัง ๆ น้ำชูชาติทำได้ และว่าจะสู้จนถึงที่สุด ประกอบทั้งน้าสารภีก็เป็นผู้ให้กำลังใจที่ดีเยี่ยมต่อน้ำชูชาติ นอกจากหน้าที่บวมขึ้นเรื่อย ๆ ดูทั่ว ๆ ไปเหมือนกับว่ายังอยู่ไปได้อีกนาน เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๙ น้ำชูชาติไปทานอาหารกลางวันที่บ้านผม ญาติพี่น้องที่เห็นยังไม่เห็นว่าน้ำชูชาติจะจากไปในเวลาอันสั้นเช่นนี้ หวัง ๆ ที่น้ำชูชาติพยายามปกปิดความรู้สึก พยายามตั้งใจทำสิ่งต่าง ๆ เหมือนคนแข็งแรง แต่ภายในโรคภัยกำเริบขึ้นทุกที จนในที่สุดน้ำชูชาติก็จากพวกเราไปเมื่อใกล้รุ่งเช้าวันอาทิตย์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๐ อย่างสงบ อย่างผู้รู้ตัวว่าอะไรจะเกิดขึ้น โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง น้ำชูชาติได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการรับใช้บ้านเมืองมานาน ได้สร้างสมคุณงามความดีให้ปรากฏโดยตลอด น้ำชูชาติเป็นผู้ที่ผู้ใหญ่ให้ความไว้วางใจและเป็นคนที่เมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสามีที่ดีของน้าสารภี เป็นพ่อที่ดีของเอื้อน—และอ้วน และเป็นญาติที่ดีต่อบรรดาพี่น้อง ผมจึงแน่ใจอย่างยิ่งว่าน้ำชูชาติจะต้องประสบสุขในสัมปรายภพอย่างแน่นอน

จากผม

ศาสตราจารย์นายแพทย์ปริญญา สากิยลักษณ์
หัวหน้าสาขาวิชาศัลยศาสตร์หัวใจและทรวงอก
ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

แต่... ท่านปลัด ฯ ชูชาติ ประมุขผล

กระผมได้รับเกียรติอย่างสูงจากคุณสารภี ประมุขผล ให้มีโอกาสดำเนินการได้เขียนคำไว้ด้วย เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ท่านปลัด ฯ ชูชาติ ผู้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคมะเร็งปอด ท่ามกลางความเศร้า สลดใจของบรรดาญาติ-มิตร ตลอดจนอดีตผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งหลาย ที่ต้อง อ่างอิงเช่นนี้ก็เพราะว่าความจริงแล้วกระผมเยาว์ด้วยวัยวุฒิเป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยความเอ็นดูเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่งของคณาจารย์แพทย์ศิริราชที่ได้รับความไว้วางใจให้ร่วมดูแลรักษา อาการป่วยของท่านปลัด ฯ จนถึงวาระสุดท้าย จึงมีฉันทานุมัติให้กระผมได้รับเกียรติดังนี้

ท่านปลัด ฯ ชูชาติ ประมุขผล คือคนไข้ตัวอย่างในทรวงอกของกระผม แม้จะทราบว่า ตนเองป่วยด้วยโรคมะเร็ง แต่ท่านมีจิตใจเข้มแข็งพร้อมที่จะเผชิญกับโรคร้ายด้วย สติสัมปชัญญะและพยายามทำความเข้าใจกับแนวทางการรักษาโรคอย่างถ่องแท้ หากมีข้อกังวล หรือสงสัยประการใดก็จะปรึกษาแพทย์ด้วยคำถามที่เป็นประโยชน์ต่อการบำบัดรักษา เมื่อได้รับ คำตอบที่กระจ่างก็จะปลดความกังวลนั้นออกไปและปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์อย่างเคร่งครัด ท่านเป็นผู้ป่วยที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องมะเร็งอย่างดีเยี่ยมคนหนึ่ง ทั้งนี้ด้วยคุณสมบัติในความ เป็นผู้แสวงหาความรู้ของท่านนั่นเอง

ท่านปลัด ฯ ชูชาติ ประมุขผล คือคนไข้ที่มีเลือดลูกผู้ชายนักสู้โดยสมบูรณ์ ที่สำคัญที่สุดก็คือท่านเป็นคนไข้กำลังใจสู้ที่ใช้ปัญญาเป็นสิ่งที่นำการกระทำและใช้สติเป็นสิ่งประคับประคอง แนวการกระทำนั้น ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่าเมื่อท่านทราบว่ามะเร็งปอดคือโรคร้ายที่กำลัง ทำลายชีวิตตน ก็พยายามศึกษาทำความเข้าใจกับโรคนี้นี้ เพื่อจักได้รับมือต่อสู้กับศัตรูของท่าน อย่างรู้เท่าทัน แม้จะตระหนักดีว่ายังไม่เคยมีใครสามารถพิชิตมะเร็งปอดในระยะช่วงท้ายลงได้ ภายใต้วិทยาการแพทย์ยุคปัจจุบัน แต่ท่านมีจิตใจเด็ดเดี่ยวที่จะสู้ทุกรูปแบบด้วยสติและปัญญา นับตั้งแต่การรักษาด้วยวิธีศัลยกรรมทรวงอก รังสีบำบัด อายุรกรรม ตลอดจนการรักษาแบบ ผสมผสาน ความเข้มแข็งด้านจิตใจนี้เองเป็นคุณูปการส่งกุศลกรรมให้ท่านรอดพ้นจากวิกฤติกาล ในระยะช่วงท้ายของโรคมะเร็งได้ถึงสองครั้งในรอบ ๗-๘ เดือนที่ผ่านมา คือ เมื่อครั้งที่มีการ ปวดท้องอย่างรุนแรงอันเนื่องมาจากเส้นเลือดที่มาเลี้ยงลำไส้อักเสบ และอีกครั้งหนึ่งเมื่อเซลล์

มะเร็งแพร่กระจายไปสู่อวัยวะส่วนสมอง โดยสามารถปรับประคองสุขภาพร่างกายของตนเอง ให้กลับสู่สภาวะปกติและดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขต่อไปได้อีกระยะหนึ่ง

ในตอนเช้าของวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ท่านปลัด ฯ ชูชาติได้เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลศิริราชอีกครั้งหนึ่งด้วยอาการหอบอย่างรุนแรงและไอมีเสมหะปนเลือด แม้กำลังใจของท่านจะลดลงไปบ้างตามวิสัยของปอดชนที่ล่วงรู้ถึงความร้ายกาจของโรคนี้นี้ แต่คุณสมบัติความเป็นนักสู้ของท่านยังคงเปี่ยมอยู่ในหัวใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท่านสามารถหายใจได้สะดวกขึ้น ก็ถึงกับส่งสัญญาณด้วยนิ้วมือให้ผมทราบว่าเป็น excellent และกุมแขนผมไว้เพื่อบอกความรู้สึกให้ทราบว่าท่านรู้สึกดีขึ้น จากนั้นท่านจึงสามารถนอนหลับได้ปกติในช่วงหัวค่ำ แต่ด้วยเหตุที่เซลล์มะเร็งกระจายทั่วปอดทั้งสองข้างและแพร่ไปสู่สมองอย่างมาก ระบบการหายใจของท่านจึงไร้ประสิทธิภาพลงอีกในช่วงเวลาประมาณ ๐๒:๐๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น และในที่สุดวาระสุดท้ายของท่านก็มาถึงเมื่อเวลา ๐๓:๐๐ นาฬิกาของวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ด้วยความสงบและปราศจากความเจ็บปวด แม้จะล่วงรู้ว่าวาระสุดท้ายของท่านใกล้เข้ามามากแล้ว แต่ก็อดรู้สึกไม่ได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนข้างจะรวดเร็วเกินไป อย่างไรก็ดี เราเคยปรึกษากันไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะขอให้ท่านถึงวาระสุดท้ายอย่างสงบสุข จึงมิได้ใช้มาตรการอื่นๆ ที่จะยืดเวลาของท่านออกไป

หลายท่านที่ได้รับรู้รายละเอียดอาจรู้สึกอศรรยใจกับกำลังใจที่เยี่ยมของผู้ป่วยมะเร็งวัยสูงอายุเช่นท่านปลัด ฯ ชูชาติ ประมุขผล คำถามที่อาจคิดตามมากับความอศรรยใจนั้นก็คือกำลังใจที่เยี่ยมเกิดขึ้นได้อย่างไร? ส่วนหนึ่งในเบื้องลึกของคำตอบที่กระผมมีโอกาสสัมผัสท่านได้นั้นก็คือ การยึดมั่นธรรมของท่านนั่นเอง ธรรมคือดวงประทีปนำให้ท่านเข้าใจถึงความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง ที่สำคัญยิ่งก็คือท่านเชื่อว่าธรรมจารียอมมิใช่บุคคลที่อ่อนแอยอมจำนนต่อปัญหาเสียตั้งแต่กาลเวลาอันสมควรยังมาไม่ถึง ท่านได้พิสูจน์ตนเองในฐานะที่เป็นธรรมจารีผู้ใช้สติปัญญา เป็นสื่อทำความเข้าใจกับปัญหา และใช้วิชา เป็นอาวุธเพื่อต่อสู้กับปัญหา ทราบเท่าที่ความอนิจจังนั้นยังมาไม่ถึงด้วยเหตุฉะนั้น ธรรมจึงกลายเป็นโอสถกขนานวิเศษชโลมจิตของท่านให้มีพลังอยู่เสมอ

หากจะถือเอาคุณลักษณะอันงดงามเหล่านี้สืบโยงไปถึงเกียรติประวัติในตำแหน่งต่างๆ ของท่าน ก็คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าธรรมอีกเช่นกันที่ทำให้ครอบครัวของท่านร่วมเย็นเป็นสุข ธรรมอีกเช่นกันที่ทำให้ท่านรักสันโดษ รักความยุติธรรม รักศักดิ์ศรีของข้าราชการไว้ด้วยเกียรติประวัติที่ชาวสะอาด ธรรมอีกเช่นกันที่ทำให้ท่านไม่ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับ ลาภ ยศ สรรเสริญ เมื่อพิจารณา

(๕)

ว่าตนเองสุขภาพไม่สมบูรณ์ ก็ตัดสินใจขอลาออกจากตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทั้งที่มีจิตใจเทิดทูนเคารพบูชาในพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นพ้น และเสียใจอย่างยิ่งที่มีอาชุกฤษศนรับใช้ประเทศชาติต่อไปได้ และธรรมอีกเช่นกันที่ทำให้ท่านมีเมตตาจิตต่อบรรดาญาติ มิตร ตลอดจนผู้ได้บังคับบัญชา กระผมเองเป็นบุคคลหนึ่งผู้ได้รับเมตตาธรรมจากท่านและครอบครัวของท่านหลายเรื่องหลายวาระด้วยกัน

ขออนุญขานมีแห่งคุณงามความดีทั้งปวงที่ท่านได้สร้างสมไว้ ตลอดจนผลบุญที่ครอบครัว ญาติ มิตร และบุคคลทั้งหลายได้บำเพ็ญอุทิศให้ จงอำนวยผลให้ดวงวิญญาณของท่าน ปลัด ฯ ชูชาติ ประมุขผล จงไปสู่แดนอันเกษมเปี่ยมสุข ณ สัมปรายภพในวันจันทร์เทอด

นายแพทย์ สุขชัย เจริญรัตนกุล
สาขาวิชาโรคปอด ภาควิชาอายุรศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

แต่พ่อ

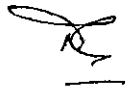
ในที่สุด วันนั้นก็มาถึง... มาถึงสาและลูกทั้งสอง สาเพิ่งได้ประจักษ์ด้วยตัวเองว่าความรักของคนเราไม่ใช่เกิดจากความหลงใหลในรูป รส กลิ่น เสียง แต่ความรักของคนเรา ของผู้ซึ่งเราฝากและใช้ชีวิตอยู่ร่วมด้วยนั้น ก็คือความรักอันลึกซึ้ง ความเอื้ออาทร ห่วงใย และให้ความอบอุ่นตลอดที่อยู่ร่วมกัน

สาไม่เคยเสียใจเลยแม้แต่น้อยที่ได้แต่งงานกับพ่อ มีความเป็นอยู่ร่วมกันทุกข์และสุข เราได้รับรู้หมด... มันเป็นเรื่องธรรมดาที่มีค่ายิ่งในชีวิต สาได้ศึกษาพุทธศาสนากับพ่อเมื่อหลังแต่งงานได้ 4 ปี พ่อได้หยิบยื่นหนังสือธรรมะให้อ่านเมื่อมีเวลาว่างเป็นประจำเสมอมาธรรมะนั้นเราสองคนได้รู้ซึ้งและได้ปฏิบัติร่วมกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเรามีโรคภัย ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จะเกิดขึ้น เราก็มีสติตั้งมั่นโดยสงบ และมีสติรับรู้ เรา พ่อ แม่ ลูก ร่วมกันทำใจตลอดเวลาที่พ่อพักผ่อนรักษาตัวอยู่กับบ้าน ตัวสาเองนั้นได้ทำใจ และได้ทำหน้าที่ภรรยาอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ เต็มใจ สุขสันต์ไม่เคยเบื่อหน่ายหรือรังเกียจเลยแม้แต่วันที่เดียวสาจะไม่มีคำว่าไม่น่าเลย... สาย้มแย้มเสมอ ไม่อยากให้พ่อท้อใจ เสียใจที่ต้องละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างในระยะเวลายังไม่สมควร และรู้สึกโดดเดี่ยว สาได้พูดให้พ่อฟังเสมอว่า พ่อจำ สาอยู่กับพ่อนะ จะอยู่ใกล้ชิดพ่อทุกเวลานาที เราจะไม่พรากจากกันสาจะอยู่กับพ่อนะไม่ไปไหน สาจะละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างหมด จะอยู่รับใช้ปรนนิบัติพ่อจนถึง... จนถึงที่สุดจ้ะ เราต้องสู้ เราต้องต่อสู้จะแล้วเราก็กอดกันร้องไห้ สาย้มแย้มเสมอเพราะไม่อยากให้พ่อเพิ่มความทุกข์ใจ แต่พ่อจำ ทารูไม่ว่าเมื่อสาอยู่คนเดียวนั้น สาว่าเหว่เดียวตาย และสงสารพ่อเป็นที่สุด อยากจะรับทุกข์นั้นไว้กับตัวเอง ร้องไห้ทุกวันเลย ร้องจนไม่มีน้ำตาจะไหล จนไม่รู้ว่าน้ำตาไปไหนหมด ด้วยส่วนลึกของหัวใจจะไม่มีความนี้อีกแล้วที่จะให้พ่อรับรู้ที่ สาและลูกรักพ่อเหลือเกิน รักสุดใจจ้ะ พ่อจำมากที่สุดของที่สุดจ้ะพ่อ

พ่อจำ สิ่งที่สำคัญใจที่สุดในชีวิตคือ ตลอดเวลาตั้งแต่แต่งงานกันมาจนถึงวาระสุดท้ายที่พ่อจะจากไปคือคำพูดที่พ่อพรวดพราดทุก ๆ วันบอกว่า ผมรักคุณคนเดียว คุณเป็นเมียที่ดีที่สุด พ่อจำ ต่อไปนี่คงไม่มีใครจะตามใจสาทุก ๆ อย่างอย่างที่พ่อเคยทำต่อสา พ่อเคยพูดกับสาให้ระลึกอยู่เสมอในโอวาทของท่านพระอาจารย์ขาว อนารโย ว่า

ผู้สงบ	คือ	ผู้ชนะ
ผู้ละ	คือ	ผู้รวย
ผู้สวຍ	คือ	ผู้ไม่โกรธ
ผู้บริสุทธิ์	คือ	ผู้ไม่มีโทษ

และด้วยผลผลานิสงฆ์ที่พ่อได้ปฏิบัติมาสม่ำเสมอได้ขาดตลอดระยะเวลาทั้งยามปกติและยาม
 พักผ่อนรักษาตัวอยู่กับบ้าน พ่อวางหมด ปล่อยหมด พ่อเหลือแต่ พุทฺโธ อย่างเดียวจริง ๆ
 ก่อนพ่อสิ้นลม ลูกนิสิตราได้กระซิบข้างหูว่า พ่อจำ พุทฺโธ พุทฺโธ พุทฺโธ นะจ๊ะ พ่อรับคำ
 โดยการบีบมือรับตอบ รับรู้ จากลูกสาว ในที่สุดท้ายของชีวิตพ่อ พ่อก็ได้นำพุทฺโธติดตัวไป
 จริง ๆ สมความมุ่งมาดปรารถนาของพ่อ ที่พ่อเป็นห่วง และมักบ่นให้สาฟังเสมอว่า (ในระยะ
 ที่พักรักษาตัวอยู่กับบ้าน) ผมจะมีสติ นำพุทฺโธไปช่วยไหม... จิตพ่อสงบ พันทกข์ พ่อสุข
 แล้ว ในที่สุดพ่อรู้จักที่ดับของสังขารแล้ว และด้วยอำนาจแห่งบุญกุศลและคุณงามความดีที่พ่อ
 ได้สะสมไว้ สาขอให้นำพ่อไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

(สารภี ประมุขผล)

๑๔ มกราคม ๒๕๓๐

HAPPY NEW YEAR

สวัสดีวันปีใหม่จะพ่อและแม่

หนูคงจะโทรหาพ่อกะแม่กะห้องหลังเปิดเรียน คือเมื่อมีโทรศัพท์ใน APT แล้ว เพราะไม่อยากโทรที่ที่เกรงใจพี่นางและพี่ตุ้มมาก หนูส่งรูปถ่ายมาให้ดูนะจ๊ะ ตอนจะไปดู violin concert ของนักดนตรีชาวอังกฤษที่ campus ถ่ายเมื่อ ๒ เดือนก่อน ตอนนั้นอ้วนขึ้นหน่อย (กินเยอะ ตอนสอบ) พ่อและแม่จะได้หายคิดถึงหนูไงจ๊ะ หนูคิดถึงพ่อและแม่มากโดยเฉพาะพ่อ ทั้งคิดถึงและห่วงใยมากเป็นพิเศษ หยุด ๒-๓ อาทิตย์อย่างนี้ไม่เจอพ่อเลยรู้สึกเหงาๆ จังจ๊ะ ไกรชวนคุยถึงพ่อที่ไรหนูเป็นต้องล้าคอตีบตัน อยากกลับบ้านไปหาพ่อทุกทีไป หวังว่าพ่อคงจะรักษาสุขภาพให้แข็งแรงมากขึ้นนะจ๊ะ อย่าลืม exercise เล็กๆ น้อยๆ ทุกวัน อย่างนอนอย่างเดียวนะจ๊ะ เดินไปเดินมา ยกเข่งยกขานิดหน่อยก็ยังดี แม่ก็กินให้เยอะๆ ออกไปเที่ยวจับจ่ายซื้อของเองบ้างดีกว่า อย่าให้อ้วนท่าหมด หนูอยากให้แม่พักผ่อนโดยการออกนอกบ้านบ้าง และหัดให้อ้วนดูแลพ่อแทนแม่ด้วย ไม่ใช่แม่เหมาดูแลพ่อคนเดียวตลอดนะจ๊ะ เพราะถ้าแม่ไม่สบายหนักๆ แล้วพ่อคงแย่ เพราะอ้วนจะช่วยพ่อได้ไม่เท่าที่ควร.....ชีวิตที่นี้สบายกว่ากรุงเทพฯ มาก ถ้าหนูทำงานที่นี้ก็จะเก็บตังมาให้พ่อและแม่มาอยู่ที่นี้ดีกว่า สุขภาพ ภายและใจทั้งพ่อและแม่คงดีขึ้นอีกเยะจ๊ะ.....อากาศที่ missouriหนาวพอควรหมอกลงจัดมาก แต่หิมะยังไม่ตก หนูออกไป jogging ตอนเย็นๆ ราวๆ ๑๐-๑๕ นาที จมูกชา หูชาเลยจ๊ะ แต่ก็ยังดีที่ได้ออกกำลังกายบ้าง.....อ้อ รูปที่ก Nation เห็นบ้านเขียวตรง ๔ แยกใหม่จ๊ะ ตรงข้างๆ บ้านเขียวที่กั้นด้วยถนนมีบ้านเขียวอีกหลังถัดจากนั้นก็ เป็น apartment ของหนูเองจ๊ะ.....ใกล้ใหม่จ๊ะ.....เอาไว้จะเขียนไปหาใหม่ะจ๊ะ

รักและคิดถึงมากที่สุดจ๊ะ

เออน

หมายเหตุ จดหมายฉบับนี้ นายชูชาติ ประมุขผล ได้รับจากนางสาวเอื้อนอัถด์ ประมุขผล บุตรสาว ซึ่งกำลังศึกษาชั้นปริญญาโทอยู่ ณ สหรัฐอเมริกา ก่อนหน้าถึง อนุจักรมเพียงไม่กี่วัน นายชูชาติฯ ได้อ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่หลายครั้งด้วยอาการสงบ ซีนชม และแฝงไว้ด้วยความห่วงใยอยู่ตลอดเวลาว่าจะไม่ได้ดูแลลูกๆ สุขที่รักอีกแล้ว

พ่อจำ

หนูคิดแล้วว่าวันนี้ต้องมาถึง แต่หนูคาดไม่ถึงว่าจะเร็วเพียงนี้ ทุก ๆ ครั้งที่หนูพูดคุยกับพ่อหรือแม่แต่ทุก ๆ เข้าระหว่างนั่งรถมาจากบ้านไปยังมหาวิทยาลัย พ่อจะสอนหนูเสมอถึงเรื่องต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต การเรียน การงาน หนูและพี่เอื้อนเคยคิดว่า จะรวบรวมคำสอนของพ่อ แต่... หนูก็ยังไม่ได้ทำเพราะมันรวดเร็วมาก ถึงอย่างไรหนูก็ยังจะจดจำคำสั่งสอนของพ่อไว้ชั่วชีวิตหนู ถึงแม้หนูจำความได้พ่อไม่เคยที่จะกล่าวหาว่าหนูเลย พ่อจะพูดเสมอว่า รู้ตัวว่าผิดคราวหน้าก็อย่าทำ พ่อเข้าใจหนูและพี่ทุกเรื่อง เพราะทุกครั้งที่ไปไหนมาหรือผ่านการสอบที่หนูทำไม่ได้ดี พ่อจะให้ภัยหนูและพี่เอื้อนเสมอมา ทุกครั้งที่หนูขอให้พ่อช่วยพ่อไม่เคยปฏิเสธเลยแม้แต่สักครั้ง คือนั่น... หนูนึกไม่ถึงว่าพ่อจะจากไป หนูบอกพ่อให้หลับให้สบาย ให้นึกถึงพุทธโฆไว้พ่อก็พยักหน้ารับ แล้วพ่อก็หลับตา หนูได้ยินเสียงพ่อหายใจล่องไม่มีเสียงอะไรพ่นออก หนูนึกว่าพุงนี้พ่อจะอาการดีขึ้นกว่าเดิม แต่พ่อก็หลับ หลับไปเลย พ่อจำ... ไม่ว่าพ่ออยู่ที่ไหน หนูขอให้พ่อรับทราบด้วยว่า หนูรักพ่อมากที่สุดในโลกจะ และไม่ว่าหนูจะทำอะไร หนูจะนึกถึงคำสั่งสอนพ่อเสมอ ถ้าชาติหน้าและชาติไหน ๆ มีจริงหนูจะขอเกิดเป็นลูกพ่อตลอดไปจ้ะ

รักพ่อมากที่สุดในโลกจะ
น้อง

ประวัติ

นายชูชาติ ประมุขผล

ครอบครัว

บุตร นายเชาวน์ นางสเทิน (อาม) ประมุขผล เกิดที่ ตำบลจันทนิมิตร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๐ มีน้อง ๓ คน คือ ชูเกียรติ ทองทวี และชูชาย

ภรรยา ชื่อ นางสาวกี ประมุขผล (พูนศิริวงศ์) มีบุตร ๒ คน คือ เอื้อนอัคร์ และ นิภัสรา

การศึกษา

- ธรรมศาสตร์บัณฑิต
- รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION) จาก SYRACUSE UNIVERSITY สหรัฐอเมริกา
- ปริญญาบัตร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (รุ่นที่ ๑๒)

การรับราชการ

- ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ เริ่มรับราชการที่สำนักงาน ก.พ. ตำแหน่ง สุกท้าย คือ หัวหน้ากองระเบียบข้าราชการ
- ๑ สิงหาคม ๒๕๐๖ รักษาการในตำแหน่งรองอธิบดีกรมวิเทศสหการ
- ๘ ตุลาคม ๒๕๐๗ เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษ ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมวิเทศสหการ
- ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ตำแหน่งอธิบดีกรมวิเทศสหการ
- ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ ตำแหน่งรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- ๑ ตุลาคม ๒๕๒๓ ถึง
๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔ } ตำแหน่งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- ๑ สิงหาคม ๒๕๒๔ ได้ลาออกจากราชการเพราะสุขภาพไม่สมบูรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
- มหาวิรมงกุฏ
- ทูตียจุลจอมเกล้าวิเศษ
- เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๓
- ออฟฟิซเซอร์ เลจ็อง ออนเนอร์ ของประเทศฝรั่งเศส

ราชการพิเศษที่เคยปฏิบัติ

- สมาชิกวุฒิสภา
- กรรมการร่างกฎหมาย
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กรรมการของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
- กรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- กรรมการของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ
- กรรมการของคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- กรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการจัดงาน สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ฯลฯ

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชูชาติ ประมุขผล อดีตปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านอดีตปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เริ่มรับราชการในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และได้เจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการประจำฝ่ายพลเรือน ได้ประกอบคุณงามความดี มีความเจริญก้าวหน้าและมีผลงานที่ได้ดำเนินการไปนานปีการ อันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม และแก่สำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่สามารถจะนำมากล่าวถึงไว้ได้ทั้งหมด ณ ที่นี้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้คัดเลือกผลงานที่อยู่ในความรับผิดชอบดำเนินการของท่าน ซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยทั่วไป โดยเห็นว่าระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์กรระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๙ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นผลงานสำคัญ ๒ เรื่องสุดท้าย ที่ได้ดำเนินการก่อนที่ท่านจะลาออกจากราชการ เป็นเรื่องที่สมควรพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อประเทศชาติและประโยชน์ส่วนรวม

นอกจากนี้ ตลอดระยะเวลาที่ท่านดำรงชีวิตอยู่ นายชูชาติ ประมุขผล ได้บำเพ็ญตนเป็นพุทธมามกะ ใฝ่ในทางธรรม โดยสำนึกถึงสังขารทั้งหลายมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา โดยตลอด จึงมิได้ตกอยู่ในความประมาท เครียมการและเครียมใจต่อสู้อุและพินเฝ้าอุปสรรคเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บอย่างอดทนและนำสรรเสริญยกย่อง แม้ในช่วงปลายของชีวิตก็ยังได้ใส่ใจฟังธรรม และให้บันทึกเทป พร้อมทั้งได้ถอดเทปเพื่อพิมพ์แจกในงานพระทานเพลิงศพนี้ อันเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ธรรมทานแก่ผู้มีศรัทธาทั่วไป นับว่าเป็นพลวปัจจัยช่วยค้ำชูดวงวิญญาณของท่านให้สู่สุคติในสัมปรายภพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สุธี อากาศฤกษ์

(นายสุธี อากาศฤกษ์)
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

๒๖ มกราคม ๒๕๓๐

ที่ นร ๐๒๐๓/ว ๑๐๓

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๘ กันยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์กรระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๕

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ภาพถ่ายระเบียบในเรื่องนี้

ด้วยสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้เสนอร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์กรระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๕ มาเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ เป็นต้นไป

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕ ลงมติเห็นชอบด้วย และให้ดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๑๔๖ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕ แล้ว คังภาพถ่ายระเบียบที่ได้ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนยืนยันมา เพื่อดำเนินการปฏิบัติต่อไป และขอได้โปรดแจ้งให้ส่วนราชการในสังกัดทราบ และถือปฏิบัติต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายอนันต์ อนันตกุล)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองนิติธรรม

โทร. ๒๕๑๐๐๐๗

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ

พ.ศ. ๒๕๒๕

โดยที่การพิจารณาให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการไปเพื่อพิทักษ์รักษาสิทธิและผลประโยชน์ของชาติ หรือตามข้อผูกพันที่ประเทศไทยได้มีต่อองค์การระหว่างประเทศหรือรัฐบาลต่างประเทศ หรือเพื่อเป็นการส่งเสริมข้าราชการให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไปได้ก็ดี เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ ตลอดจนเหตุผลความจำเป็นของทางราชการ และสิทธิของข้าราชการที่ไปปฏิบัติงานนั้น สมควรกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติในเรื่องนี้ไว้ให้เป็นไปในแนวเดียวกัน คณะรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๕”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๕ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับแก่ข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการส่วนท้องถิ่น และกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการกรุงเทพมหานคร เว้นแต่ข้าราชการการเมืองและข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง

ข้อ ๔ ให้ยกเลิก ระเบียบ ข้อบังคับ มติของคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ และให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

“ปลัดกระทรวง” หมายความว่ารวมถึง ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดทบวงเลขาธิการรัฐสภา หัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ซึ่งขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี หัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวงและปลัดกรุงเทพมหานคร ค่าย

“องค์การระหว่างประเทศ” หมายความว่า องค์การที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นด้วยความตกลงระหว่างประเทศทั้งในระดับรัฐบาลและระดับเอกชน

“องค์การสหประชาชาติ” หมายความว่า รวมถึง ทบวงการชำนัญพิเศษ และองค์การอื่นใดในเครือสหประชาชาติ

“การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ” หมายความว่า รวมถึง การไปปฏิบัติงานในต่างประเทศในลักษณะเดียวกันกับการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งการไปปฏิบัติงานในหน่วยงานขององค์การระหว่างประเทศหรือหน่วยงานของรัฐบาลต่างประเทศซึ่งตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนในลักษณะเดียวกันกับเงินเดือนจากองค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานของรัฐบาลต่างประเทศ หรือจากประเทศที่ไปปฏิบัติงาน แต่ทั้งนี้ ไม่รวมการเดินทางไปราชการตามระเบียบว่าด้วยการอนุมัติให้เดินทางไปราชการหรือการจัดการประชุมของทางราชการ การไปรับราชการประจำในต่างประเทศ การไปศึกษา ฝึกอบรม ศึกษาคูณ หรือปฏิบัติการวิจัย ตามระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการให้ข้าราชการไปศึกษา ฝึกอบรม และศึกษาคูณ ต่างประเทศ

ข้อ ๖ การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ มี ๒ ประเภท คือ

“ประเภทที่ ๑” ได้แก่ การไปปฏิบัติงานในกรณีหนึ่งกรณีใดดังต่อไปนี้

(๑) การไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิก และเป็นวาระที่จะต้องส่งไปปฏิบัติงานในองค์การนั้น

(๒) รัฐบาลไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องส่งไปปฏิบัติงานตามความตกลงระหว่างประเทศ

(๓) ประเทศไทยต้องส่งไปปฏิบัติงานเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประเทศ ตามความต้องการของรัฐบาลไทย

“ประเภทที่ ๒” ได้แก่ การไปปฏิบัติงานนอกเหนือจากประเภทที่ ๑

ข้อ ๗ ให้มีคณะกรรมการพิจารณาการให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “กขอ.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ผู้อำนวยการสำนักข้าราชการแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการ ก.พ. อธิบดีกรมวิเทศสหการ อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ เป็นกรรมการ ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเลขานุการ ผู้แทนกรมวิเทศสหการและผู้แทนกรมองค์การระหว่างประเทศเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๘ ให้ กขอ. มีหน้าที่ดังนี้

(๑) พิจารณาอนุมัติให้ข้าราชการ ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ แทนคณะรัฐมนตรี ตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การส่งให้ข้าราชการไปทำการซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นเหมือนเต็มเวลาราชการ

(๒) วางหลักเกณฑ์และรายละเอียดเกี่ยวกับการขออนุมัติและการอนุมัติให้ข้าราชการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนี้

(๓) ประกาศรายชื่อองค์การระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นในระดับเอกชน

(๔) ศึกษาและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ ในกรณีที่เป็นปัญหาซึ่ง กขอ. เห็นว่าเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล ให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรี

ข้อ ๙ ให้ กขอ. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ กขอ. มอบหมาย

ข้อ ๑๐ ข้าราชการที่จะไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) เป็นข้าราชการประจำตลอดมาเป็นระยะเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีก่อนถึงวันที่ได้รับอนุมัติให้ไปปฏิบัติงาน เว้นแต่ผู้ที่ไปปฏิบัติงานในองค์การสหประชาชาติ กำหนดเวลาห้าปีให้ลดเป็นสองปี

สำหรับผู้ที่เคยไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศประเภทที่ ๒ มาแล้วจะต้องมีเวลาปฏิบัติราชการในส่วนราชการไม่น้อยกว่าสองปี นับแต่วันเริ่มกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ราชการ หลังจากที่ได้เดินทางกลับจากการไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศประเภทที่ ๒ ครั้งสุดท้าย

(๒) ผู้ที่ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศประเภทที่ ๒ ต้องมีอายุไม่เกินห้าสิบสองปีบริบูรณ์ นับถึงวันที่ได้รับอนุมัติให้ไปปฏิบัติงาน

(๓) เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการมีความรู้ความสามารถเหมาะสม มีความประพฤติเรียบร้อยและไม่อยู่ในระหว่างถูกสอบสวนว่ากระทำผิดวินัย

การขอยกเว้นหรือผ่อนผันคุณสมบัติตาม (๑) วรรคสอง และ (๒) ให้เสนอเหตุผลความจำเป็นต่อ กขอ. เพื่อพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

ข้อ ๑๑ ให้ข้าราชการที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ ยื่นเรื่องราวต่อผู้บังคับบัญชาไปตามลำดับจนถึงรัฐมนตรีเจ้าสังกัด หากเห็นชอบด้วยให้ส่ง กขอ. พิจารณา

เมื่อ กขอ. อนุมัติแล้ว ให้ปลัดกระทรวงนำเสนอรัฐมนตรีเจ้าสังกัดเพื่อส่งให้ข้าราชการ ผู้นั้นลาไปปฏิบัติงานได้โดยถือว่าเป็นการไปทำการใด ๆ อันจะนับเวลาระหว่างนั้นเหมือนเต็ม เวลาราชการ มีกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปี โดยไม่รับเงินเดือน เว้นแต่อัตราเงินเดือนที่ได้รับจาก องค์การระหว่างประเทศต่ำกว่าอัตราเงินเดือนของทางราชการที่ผู้นั้นได้รับอยู่ในขณะนั้น ให้มีสิทธิ ได้รับเงินเดือนจากทางราชการสมทบ ซึ่งเมื่อรวมกับเงินเดือนจากองค์การระหว่างประเทศแล้วไม่ เกินอัตราเงินเดือนของทางราชการที่ข้าราชการผู้นั้นได้รับอยู่ในขณะนั้น

ข้อ ๑๒ ข้าราชการที่ได้รับอนุมัติให้ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ หาก ประสงค์จะอยู่ปฏิบัติงานเกินกว่าหนึ่งปี ให้ยื่นเรื่องราวพร้อมทั้งเหตุผลความจำเป็นและประโยชน์ ที่ทางราชการจะได้รับ ต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีเจ้าสังกัด เพื่อทำความเห็น ส่งให้ กขอ. พิจารณา เมื่อ กขอ. อนุมัติแล้ว ให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดพิจารณาส่งให้ข้าราชการผู้นั้น ไปปฏิบัติงานได้โดยถือว่าเป็นการไปทำการใด ๆ อันจะนับเวลาระหว่างนั้นเหมือนเต็มเวลา ราชการ ตามกฎหมายว่าด้วยกำหนดหลักเกณฑ์การส่งให้ข้าราชการไปทำการซึ่งให้นับเวลาระหว่าง นั้นเหมือนเต็มเวลาราชการได้อีกไม่เกินสามปี และให้ผู้บังคับบัญชาส่งให้ข้าราชการผู้นั้นออกจาก ราชการด้วย

๑๓ ให้กระทรวงทบวงกรมเจ้าสังกัดจัดทำสัญญาผูกมัดข้าราชการที่ไปปฏิบัติงานใน องค์การระหว่างประเทศประเภทที่ ๒ ให้กลับมารับราชการในส่วนราชการเป็นเวลาหนึ่งเท่าของ ระยะเวลาที่ไปปฏิบัติงาน ข้าราชการผู้ใดไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศแล้วไม่กลับ มารับราชการ หรือกลับมารับราชการไม่ครบกำหนดตามสัญญา ให้ชดใช้เงินเบี้ยปรับแก้ทางราชการ ดังนี้

(๑) ไม่กลับเข้ารับราชการเลย ให้ชดใช้เป็นจำนวนเท่ากับเงินเดือนเดือน สุกท้ายที่ได้รับ คูณด้วยระยะเวลาที่ลาไปปฏิบัติงานที่คิดเป็นเดือน เศษของเดือน ถ้าเกิน สิบห้าวัน ให้คิดเป็นหนึ่งเดือน

(๒) กลับมารับราชการไม่ครบกำหนดตามสัญญา ให้ชดใช้เบี้ยปรับตาม (๑) ลดลงตามส่วน

การทำสัญญาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด

ข้อ ๑๔ ข้าราชการที่ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ เมื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จให้รายงานตัวเข้าปฏิบัติหน้าที่ราชการภายในสิบวัน นับแต่วันถัดจากวันเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน และให้รายงานผลการไปปฏิบัติงานให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัด และ ก.ชอ. ทราบภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่กลับมาปฏิบัติหน้าที่ราชการ

ข้อ ๑๕ ข้าราชการที่ได้รับอนุมัติให้ไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับให้เป็นอันใช้ได้จนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาการไปปฏิบัติงานในครั้งนั้น

ข้อ ๑๖ ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

พลเอก

(เปรม ติณสุลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ที่ นร ๐๒๐๓/ว ๕๕

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๙ เมษายน ๒๕๒๙

เรื่อง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของ
ต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือที่ สร ๐๒๐๓/ว ๑๕๘ ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๙

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้

ตามที่ได้ส่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒)
พ.ศ. ๒๕๑๙ มาเพื่อถือปฏิบัติ นั้น

บัดนี้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นสมควรปรับปรุงระเบียบ
เกี่ยวกับการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักรให้เหมาะสม
ยิ่งขึ้น และได้เสนอร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ
และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. มาเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๙ ลงมติเห็นชอบด้วยคำม
ร่างระเบียบ ฯ ที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ และให้ดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งสำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้นำเสนอท่านนายกรัฐมนตรีพิจารณาลงนามในระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว
ทั้งสำเนาที่ได้ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนยืนยันมา เพื่อถือปฏิบัติต่อไป และขอได้โปรดแจ้งให้ส่วนราชการและ
รัฐวิสาหกิจในสังกัดทราบและถือปฏิบัติต่อไป กับได้ประกาศระเบียบดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา
ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๕๓ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๙ ค่ายแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายอนันต์ อนันตกุล)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองนิติกรรม

โทร. ๒๘๒๓๖๐๖

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ
และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๕๒๕

โดยที่ได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยธงขึ้นใหม่ ประกอบกับ ได้พิจารณาเห็นว่า ระเบียบเกี่ยวกับการชักธงชาติได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน และมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง จึงเป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับการใช้ การชัก หรือการแสดงธงที่มีความหมายถึง ประเทศไทยและชาติไทย รวมตลอดถึงการใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศใน ราชอาณาจักรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือ การแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๕”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๘

(๒) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๐๑

(๓) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๐๓

(๔) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๐๓

(๕) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการชักธงชาติ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๒๙

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติของคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“ธงของต่างประเทศ” หมายความว่า ธงชาติ ธงราชธานี หรือธงประจำกองทัพเรือ ธงสำหรับองค์ราชาธิบดี ราชนี ราชสามี รัชทายาท ธงแสดงตำแหน่งประมุขของรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาล ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต ธงแสดงตำแหน่งหัวหน้าสถานที่ทำการทางกงสุล ธงของรัฐต่างประเทศ ธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิก ธงอื่นของต่างประเทศซึ่งได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี และให้หมายความรวมถึงธงขององค์การระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยรับรอง

“การใช้ธง” หมายความว่า การนำธงที่อยู่ในสภาพพร้อมแล้วไปทำให้ปรากฏโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือใช้ในโอกาสใดโอกาสหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

“การชักธง” หมายความว่า การเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสา หรือการเชิญธงลงจากยอดเสา ตามกำหนดเวลาหรือตามโอกาสที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

“การแสดงธง” หมายความว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้ทำหรือสร้างให้ปรากฏเป็นรูปร่าง ไม่ว่าจะป็นวัตถุ รูป ภาพ หรือสสารที่มีลักษณะเป็นสีที่มีความหมายถึงธงที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

“เขตพระราชฐาน” หมายความว่า พระบรมมหาราชวัง พระราชวัง พระราชินิเวศน์ และพระตำหนัก ซึ่งยังใช้ราชการในองค์พระประมุขแห่งชาติอยู่

“ตাঁนขวา” หมายความว่า ส่วนข้างขวาเมื่อคูดอกมาจากภายในหรือจุดของสถานที่ที่ใช้ ชัก แสดง หรือประดับธง เป็นหลัก เว้นแต่จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข้อ ๕ ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาและตีความเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑ การใช้ การชัก และการแสดงธงชาติ

ส่วนที่ ๑ ข้อความทั่วไป

ข้อ ๖ ธงชาติ เป็นธงที่แสดงความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทย ให้ปฏิบัติต้องดังกล่าวยุ่ด้วยความเคารพ ไม่ถูถูกเหยียดหยามหรือทำให้เกิดความเสื่อมเสียซึ่งเกียรติภูมิของประเทศไทยหรือชาติไทย

ข้อ ๗ ธงชาติที่จะนำมาใช้ ชัก หรือแสดง ต้องมีสภาพดี เรียบร้อย ไม่ขาดวิ่น และสีไม่ซีดจนเกินควร

ข้อ ๘ เสวธงชาติจะมีขนาดสูง ต่ำ ใหญ่หรือเล็กเพียงไร ควรจะอยู่ ณ ที่ใด และจะใช้ผืนธงขนาดเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมหรือผู้ปกครองสถานที่หรือเอกชนผู้ครอบครองอาคารสถานที่หรืออาคารนั้นที่จะพึงพิจารณาให้เหมาะสมเป็นสง่างามแก่อาคารสถานที่นั้น ๆ

ข้อ ๙ การชักธงชาติให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ผู้มีหน้าที่ชักธง ต้องแต่งกายเรียบร้อย

(๒) เมื่อใกล้กำหนดเวลาชักธงขึ้น ให้เตรียมธงผูกติดกับสายเชือกทางต้นขาของผูู้ชักธงให้เรียบร้อย

(๓) เมื่อถึงกำหนดเวลา ให้คลี่ธงออกเต็มผืน แล้วดึงเชือกให้ธงขึ้นช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอ จนถึงสุดยอดเสาธง แล้วจึงผูกเชือกไว้ให้ตึงไม่ให้ธงลดต่ำลงมาจากเดิม

(๔) เมื่อชักธงลง ให้ดึงเชือกให้ธงลงช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอ และสายเชือกตึง จนถึงระดับเดิมก่อนชักขึ้น

(๕) ในกรณีที่มีการบรรเลงเพลงเคารพหรือมีสัญญาณในการชักธงขึ้นและลง จะต้องชักธงขึ้นและลงให้ถึงจุดที่สุก พร้อมกับจบเพลงหรือสัญญาณนั้น ๆ

ข้อ ๑๐ กรณีที่ทางราชการประกาศให้ลดธงชาติครึ่งเสาตามข้อ ๑๔ ให้ปฏิบัติในการชักธงขึ้นเช่นเดียวกับในข้อ ๙ เมื่อธงถึงยอดเสาแล้วจึงลดลงให้อยู่ในระดับความสูงประมาณสองในสามส่วนของความสูงของเสานั้น และเมื่อจะชักธงลงให้ชักธงขึ้นจนถึงยอดเสาก่อนแล้วจึงชักธงลงตามที่กำหนดในข้อ ๙

ข้อ ๑๑ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงราชานาวี ให้เป็นไปตามระเบียบที่กองทัพเรือ กำหนด

ส่วนที่ ๒

การชักธงชาติในราชอาณาจักร

ข้อ ๑๒ การชักธงชาติในเวลาปกติ ณ อาคารสถานที่และที่ยานพาหนะ ให้ปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- (๑) อาคารสถานที่และยานพาหนะของราชการฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตาม ระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร
- (๒) อาคารสถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ให้ชักธงทุกหน่วยงาน กรณีที่มี สถานที่ราชการหลายหน่วยงานในบริเวณเดียวกัน จะสมควรชักธง ณ ที่ใด ให้อยู่ในดุลพินิจ ของหัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองอาคารสถานที่นั้น ๆ จะตกลงกัน
- (๓) อาคารสถานที่ราชการฝ่ายพลเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน การชักธง โดยการจัดตั้งเสาธงต่างหากจากตัวอาคารให้ได้รับความเห็นชอบจากเลขาธิการพระราชวัง
- (๔) สถาบันการศึกษาในสังกัดหรือในความควบคุมของทบวงมหาวิทยาลัย โรงเรียนทุกประเภท และสถานศึกษาในสังกัดหรือในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้ ปฏิบัติตามระเบียบที่ทบวงมหาวิทยาลัย หรือกระทรวงศึกษาธิการกำหนด แล้วแต่กรณี
- (๕) เรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ
- (๖) เรือเดินในลำน้ำ ถ้าจะชักธงให้ชักไว้ที่ท้ายเรือ
- (๗) ที่สาธารณสถานและอาคารสถานที่ของเอกชน ถ้าจะชักธงให้ปฏิบัติ ตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

ยานพาหนะอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ข้างต้น โดยปกติไม่ควรชักธง

ข้อ ๑๓ ในโอกาสและวันพิธีสำคัญให้ชักและประดับธงชาติ ณ อาคารสถานที่ ยานพาหนะ และที่สาธารณสถาน ตามกำหนดวันและระยะเวลาดังต่อไปนี้

- (๑) วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม ๑ วัน
- (๒) วันมาฆบูชา ๑ วัน

- (๓) วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันที่ ๖ เมษายน ๑ วัน
- (๔) วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓ เมษายน ๑ วัน
- (๕) วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม ๑ วัน
- (๖) วันพืชมงคล ๑ วัน
- (๗) วันวิสาขบูชา ๑ วัน
- (๘) วันอาสาฬหบูชา ๑ วัน
- (๙) วันเข้าพรรษา ๑ วัน
- (๑๐) วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๑ วัน
- (๑๑) วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๑ วัน
- (๑๒) วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๕ ๖ และ ๗ ธันวาคม ๓ วัน
- (๑๓) วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑ วัน

การชกและประดับธงในโอกาสหรือวันพิธีสำคัญอื่น ๆ ให้เป็นไปตามที่ทางราชการจะประกาศให้ทราบเป็นครั้งคราว

ส่วนการชกและประดับธงในงานพิธีสำคัญอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม ให้ปฏิบัติต่อธงด้วยความเคารพ

ข้อ ๑๔ การลดธงชาติครึ่งเสากรณีใด เป็นเวลาเท่าใด ให้กระทรวงการต่างประเทศ สำนักพระราชวัง หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี แจ้งไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอนายกรัฐมนตรีสั่งการ และให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี แจ้งให้กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและปฏิบัติ

ข้อ ๑๕ การชักธงชาติขึ้นและลง โดยปกติให้เป็นไปตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

(๑) ชักขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา

(๒) ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

สำหรับอาคารสถานที่และยานพาหนะฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

ส่วนเรือเดินทะเล ให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

ส่วนที่ ๓

การชักธงชาตินอกราชอาณาจักร

ข้อ ๑๖ การชักธงชาติ ณ อาคารสถานที่และที่ยานพาหนะของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รวมตลอดถึงสถานที่อยู่ ที่พักอาศัยของหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หรือหัวหน้าสถานที่ทำภารกิจสูง ให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในส่วนที่ ๒ โดยอนุโลม โดยให้หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ คำนึงถึงขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ ความตกลงกับรัฐบาลไทย และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นประกอบด้วย

ข้อ ๑๗ การชักธงชาติบนเรือของรัฐบาลที่เดินทางไปต่างประเทศชั่วคราวให้ปฏิบัติตามข้อ ๑๖ โดยอนุโลม

สำหรับเรือของทางราชการฝ่ายทหาร ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

ส่วนที่ ๔

การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่กับธงอื่น
หรือกับพระพุทธรูป และพระบรมรูป

ข้อ ๑๘ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติคู่กับธงอื่น หรือร่วมกับธงอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยธง ยกเว้นธงพระอิสริยยศ จะต้องไม่ให้ธงชาติอยู่ในระดับต่ำกว่าธงอื่น ๆ และโดยปกติให้จัดธงชาติอยู่ที่เสาธงแรก ด้านขวา

การใช้ธงชาติคู่กับธงอื่นในงานพิธีซึ่งมีแท่นหรือที่สำหรับประธาน ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาและธงอื่นอยู่ด้านซ้าย

ข้อ ๑๙ การใช้หรือชักธงชาติคู่กับธงอื่นนอกจากที่กล่าวในข้อ ๑๘ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคี่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลาง

(๒) เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลางด้านขวา

ข้อ ๒๐ การใช้ธงชาติร่วมกับพระพุทธรูปและพระบรมรูปในพิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นที่สักการะร่วมกัน ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาของพระพุทธรูป พระบรมรูปอยู่ด้านซ้าย

ส่วนที่ ๕

การใช้ การซ้ก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับ
ธงของต่างประเทศ

ข้อ ๒๑ การใช้ การซ้ก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ จะต้องเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน เช่น ขนาดและสีของธง และความสูงต่ำของเสาธง เป็นต้น

ข้อ ๒๒ การใช้ การซ้ก หรือการแสดงธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ถ้าใช้หรือซ้กธงของต่างประเทศประเทศเดียว ต้องให้ธงชาติเคียงคู่อยู่ทางต้นขาของธงต่างประเทศ

(๒) ถ้าใช้หรือซ้กธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลาง

(๓) ถ้าใช้หรือซ้กธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ต้องให้ธงชาติอยู่กลางต้นขา

ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่เป็นการใช้ การซ้ก หรือการแสดงธงชาติในอาคารสถานที่หรือมีข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือประเทศภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ให้ใช้ ซ้ก หรือแสดงเรียงตามลำดับอักษร หรือเรียงตามลำดับการเป็นสมาชิก เป็นต้น ก็ให้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือข้อกำหนดนั้นๆ ได้

การใช้ การซ้ก หรือการแสดงธงชาติในการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศโดยปกติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ หรือตามหลักสากลที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ

ข้อ ๒๓ การใช้ธงชาติคู่กับธงของต่างประเทศสำหรับรถยนต์ ให้ใช้ปักธงชาติไว้ทางต้นขา และธงของต่างประเทศไว้ทางต้นซ้าย

ยานพาหนะอื่นให้อนุโลมทำนองเดียวกับวิธีที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง เว้นแต่การใช้บนเรือให้เป็นไปตามธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

ส่วนที่ ๖

การใช้ธงชาติกับผู้เสียชีวิต

ข้อ ๒๔ การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิ ให้ใช้ธงชาติกับบุคคลดังต่อไปนี้

- (๑) ประธานองคมนตรี
- (๒) ประธานรัฐสภา
- (๓) นายกรัฐมนตรี
- (๔) ประธานศาลฎีกา
- (๕) ผู้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์
- (๖) ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่สู้รบหรือต่อสู้หรือช่วยเหลือ

การสู้รบหรือต่อสู้ หรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือช่วยเหลือราชการในการป้องกันอธิปไตยหรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ หรือปราบปรามการกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือปราบปรามการกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๗) ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากได้แสดงความกล้าหาญช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้เป็นประโยชน์อย่างสำคัญแก่ทางราชการ โดยไม่เกรงภัยอันจะเกิดแก่ชีวิตของตน

(๘) บุคคลนอกจากที่กล่าวข้างต้น และเป็นผู้ที่ทางราชการเห็นสมควรสำหรับบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) ต้องเป็นผู้ที่เสียชีวิตในขณะดำรงตำแหน่ง

การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิของบุคคลตาม (๖) และ (๗) ในกรุงเทพมหานคร ให้เสนอขอความเห็นชอบจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดอื่น ๆ ให้เสนอขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอท้องที่หรือผู้บังคับบัญชาทหารระดับกองพัน หรือเทียบเท่าขึ้นไป แล้วแต่กรณี

การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิของบุคคลตาม (๘) ให้หัวหน้าส่วนราชการตามวรรคสาม เป็นผู้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย

ข้อ ๒๕ การใช้ธงชาติคลุมศพ ให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ในพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพหรือพิธีรดน้ำศพ

(๒) ในพิธีปลงศพตามประเพณีของทหารเรือ

(๓) ในระหว่างการเคลื่อนย้ายศพเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

ข้อ ๒๖ การใช้ธงชาติคลุมหีบศพหรืออัฐิ ให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อเชิญหรือเคลื่อนย้ายศพหรืออัฐิ เพื่อประกอบพิธีรับพระราชทาน
น้ำอาบศพ รดน้ำศพ หรือบำเพ็ญกุศลตามพิธีทางศาสนา

(๒) ในระหว่างการประกอบพิธีทางศาสนา

(๓) ในระหว่างการตั้งศพเพื่อรับพระราชทานเพลิงศพ ประกอบการ
ฌาปนกิจ หรือเคลื่อนย้ายศพไปประกอบพิธีฝัง

ข้อ ๒๗ การใช้ธงชาติคลุมศพหรือหีบศพ ปกติให้ใช้คลุมตามความยาวของธงโดยให้
ก้านคันของผืนธงอยู่ทางส่วนศีรษะของศพ และจะต้องปฏิบัติไม่ให้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติแก่ธง

ห้ามมิให้วางสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงบนธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพ

เมื่อจะรับพระราชทานน้ำอาบศพ บรรจุหรือฝังศพ ประชุมเพลิงศพตอนเผาจริงให้
เชิญธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพพับเก็บให้เรียบร้อย โดยมีให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของธงสัมผัสพื้น

ข้อ ๒๘ ผู้ได้รับพระราชทานโกศหรือหีบหลวงประกอบเกียรติยศศพอยู่แล้ว ถ้ามีสิทธิ
ที่จะใช้ธงชาติคลุมศพด้วย ให้กระทำได้โดยวิธีเชิญธงชาติในสภาพที่พับเรียบร้อยใส่พานตั้งไว้เป็น
เกียรติยศที่หน้าที่ตั้งศพเช่นเดียวกับการตั้งเครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่ต้องไม่ต่ำกว่า
เครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ห้ามใช้ธงชาติหรือแถบ สี่รงค์ ชาติคลุมทับหรือตกแต่งโกศหรือหีบศพที่พระราชทาน
ประกอบเกียรติยศศพ

ส่วนที่ ๗

การทำความเคารพธงชาติ

ข้อ ๒๙ เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นและลงจากเสาธง ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ตามเวลาปกติที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๕

(๒) เมื่อมีการชักธงชาติขึ้นและลง ในพิธีการต่าง ๆ

ให้แสดงความเคารพโดยการยืนตรงหันไปทางเสาธง อาคาร หรือสถานที่ที่มีการชักธงชาติขึ้นและลง
จนกว่าจะเสร็จการ

ในกรณีที่ได้ยินเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติ จะเห็นหรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตาม หรือในกรณีอยู่ในอาคารหรือยานพาหนะที่ไม่สามารถยื่นแสดงความเคารพได้ ให้แสดงความเคารพโดยหยุดนิ่งในอาคารสำรวม จนกว่าจะชักธงชาติหรือเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติจะสิ้นสุดลง

สำหรับข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างของทางราชการหรือองค์การของรัฐ ซึ่งแต่งเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทางราชการหรือองค์การของรัฐนั้น

นักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งแต่งเครื่องแบบ ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การของรัฐ กำหนด แล้วแต่กรณี หรือตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยอนุโลม

ส่วนที่ ๔

การดูแลรักษาธงชาติ

ข้อ ๓๐ ให้หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองอาคารสถานที่ราชการ หรือสถานที่ทำการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนผู้ครอบครองอาคารสถานที่ที่มีการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ กวดขันดูแลให้มีการปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยเคร่งครัด

ข้อ ๓๑ ให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ เก็บรักษาธงชาติไว้ด้วยความเคารพในสถานที่และที่เก็บอันสมควร

ข้อ ๓๒ การเชิญธงชาติจากที่เก็บรักษาเพื่อนำไปใช้ ชัก หรือแสดง ในกรณีที่ธงชาติเป็นผืนผ้าให้เชิญไปในสภาพที่พับเรียบร้อย และด้วยอาการเคารพเมื่อถึงที่ที่จะใช้หรือแสดง จึงคล้องออกเพื่อใช้หรือแสดงต่อไป

ในกรณีจะใช้ชัก ให้เชิญธงชาติไปยังเสาธง เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาแล้ว จึงปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๔

การเชิญธงชาติจากที่ที่ใช้ ชัก หรือแสดง ไปเก็บไว้ ณ ที่เก็บรักษา ให้ดำเนินการในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง

หมวด ๒

การใช้ การชัก และการแสดงธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร

ส่วนที่ ๑

สถานที่ที่จะใช้ ชัก และแสดงธงของต่างประเทศ

ข้อ ๓๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๖ (๕) และ (๖) แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศ จะกระทำได้ ณ สถานที่ และที่ยานพาหนะดังต่อไปนี้

- (๑) เรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักร
- (๒) อาคารสถานที่ของทางราชการ และบริเวณถนนหรือที่สาธารณะที่เป็นเส้นทางผ่านของประมุขหรือบุคคลสำคัญของต่างประเทศ ซึ่งเดินทางมาเยือนหรือแวะพัก
- (๓) สถานที่ที่มีการจัดประชุมหรือการประชุมระหว่างประเทศ
- (๔) สถานที่ที่จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ ที่พักนักกีฬา และบริเวณที่มีการชุมนุมอันเกี่ยวเนื่องกับการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ
- (๕) สถานที่อื่นตามที่ได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี

ส่วนที่ ๒

โอกาสที่จะใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ

ข้อ ๓๔ การใช้ การชัก และแสดงธงของต่างประเทศบนเรือหรืออากาศยานของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรในโอกาสมาเยือนหรือแวะพัก หรือในโอกาสอื่นตามที่รัฐบาลไทยหรือส่วนราชการของรัฐบาลไทยอนุญาต ให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ หรือตามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลของประเทศนั้น

ข้อ ๓๕ การชักและประดับธงของต่างประเทศตามอาคารสถานที่ของทางราชการ และบริเวณถนนหรือที่สาธารณะที่เป็นเส้นทางผ่านของประมุขหรือบุคคลสำคัญของต่างประเทศ ซึ่งเดินทางมาเยือนหรือแวะพัก ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

การชักและประดับธงของต่างประเทศตามอาคารสถานที่ของเอกชน ในโอกาสดังกล่าว ให้เป็นไปตามประกาศเชิญชวนของทางราชการ และปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง โดยอนุโลม

ข้อ ๓๖ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศที่อาคารหรือบริเวณสถานที่
ที่จัดการประชุม หรือที่มีการชุมนุมระหว่างประเทศ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศ ที่จัดโดยส่วนราชการ
หรือหน่วยงานของรัฐ ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้
การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศสมาชิกที่มาประชุมหรือชุมนุมคู่หรือร่วมกับธงชาติตามที่
กำหนดไว้ในข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

(๒) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยองค์การระหว่าง
ประเทศที่รัฐบาลไทยเป็นสมาชิก และเป็นการจัดในสถานที่อื่นที่มีใช้สถานที่ตั้งหรือสถานที่ทำงาน
ขององค์การระหว่างประเทศนั้น ให้องค์การระหว่างประเทศผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้
การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

(๓) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยองค์การระหว่าง
ประเทศที่ประเทศไทยรับรอง เช่น องค์การกาชาดสากลระหว่างประเทศ หรือองค์การลูกเสือโลก
ให้องค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชัก หรือ
การแสดงธงขององค์การระหว่างประเทศ ธงของประเทศสมาชิกร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตาม
ที่กำหนดไว้ใน (๑)

(๔) การประชุมหรือการชุมนุมระหว่างประเทศที่จัดโดยบุคคล คณะบุคคล
หน่วยงานหรือองค์การอื่นนอกจากที่กล่าวใน (๑) (๒) และ (๓) ข้างต้น ให้ผู้จัดขออนุญาตใช้
ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศต่อผู้มีอำนาจอนุญาต ดังต่อไปนี้

(ก) ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตต่อปลัดกระทรวง
มหาดไทยหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

(ข) ในจังหวัดอื่น ๆ ให้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
คำร้องขออนุญาตตาม (ก) และ (ข) ให้เป็นไปตามแบบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนด

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ให้ผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชัก
หรือการแสดงธงของต่างประเทศ คู่หรือร่วมกับธงชาติ โดยปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

ข้อ ๓๗ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงของต่างประเทศ ธงขององค์การกีฬา
ระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก หรือที่รัฐบาลไทยรับรอง ที่สนามแข่งขันกีฬา อาคาร
หรือบริเวณที่พักนักกีฬา และบริเวณที่มีการชุมนุมอันเนื่องมาจากการแข่งขันกีฬาให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) การแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศจัดโดยส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ สมาคมกีฬาที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางการกีฬารับรอง ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือสมาคมกีฬาผู้จัด มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ ธงของต่างประเทศ และธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศ ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ หรือตามหลักสากลที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ

ในกรณีที่ไม่มีระเบียบหรือข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ กำหนดไว้ หรือมีข้อขัดแย้งในหลักสากลตามที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ปฏิบัติตามข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

(๒) การแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ จัดโดยบุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานอื่นนอกจากที่กล่าวใน (๑) ให้บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานผู้จัดขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ และหรือธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศ ต่อผู้มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๓๖ (๔)

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ให้ผู้จัดมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้มีการใช้ การชัก หรือ การแสดงธงของต่างประเทศ และหรือธงขององค์การกีฬาระหว่างประเทศคู่หรือร่วมกับธงชาติตามที่กำหนดไว้ใน (๑)

ข้อ ๓๘ ผู้ใดหรือหน่วยงานใดประสงค์จะใช้ ชัก หรือแสดงธงอื่นของต่างประเทศ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ หรือประสงค์จะใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ ณ สถานที่อื่นนอกจากที่กล่าวในข้อ ๓๔ ข้อ ๓๕ ข้อ ๓๖ และข้อ ๓๗ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี ก่อนตามมาตรา ๔๖ (๖) แห่งพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้ยื่นเรื่องราวต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อส่งผู้รักษากฎการตามระเบียบนำเสนอนายกรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

คำร้องขออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ที่ นร ๐๕๐๔/ว ๓๘

สำนักนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๙

เรื่อง ตัวอย่างแบบคำร้องตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดง
ธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙

เรียน เวียงนครหลวง ทบวงกรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบคำร้องขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ ๒ แบบ
ตามที่คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก
หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ ซึ่งได้ประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๓ ตอนที่ ๕๓ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๒๙ และจะมีผลใช้บังคับ
เมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป นั้น

เนื่องจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ
และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ ข้อ ๓๖ (๔) และข้อ ๓๘ กำหนดให้ผู้ที่
ประสงค์จะขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศในบางกรณีต้องยื่นคำร้องขออนุญาต
ต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด
กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดแบบคำร้องขออนุญาตขึ้น รวม ๒ แบบ ดังนี้

๑. การขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศในการประชุมหรือการประชุม
ระหว่างประเทศที่จัดโดยบุคคล คณะบุคคล หน่วยงาน หรือองค์การอื่น ตามข้อ ๓๖ (๔)
ให้ใช้แบบ ธ.ช. ๑

๒. การขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงอื่นของต่างประเทศ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาต
จากนายกรัฐมนตรี ตามข้อ ๓๘ ให้ใช้แบบ ธ.ช. ๒
ทั้งมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอได้โปรดแจ้งให้ส่วนราชการในสังกัดทราบและถือปฏิบัติต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายอภิลาศ โอสถานนท์)
รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
กองแผนงานและวิชาการ
โทร. ๒๘๑๔๐๐๕, ๒๘๒๕๓๒๒

คำร้องขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ

เขียนที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน.....

ข้าพเจ้า.....ในฐานะ.....
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ.....จังหวัด.....
อายุ.....ปี สัญชาติ.....อาชีพ.....มีความประสงค์
จะขออนุญาตใช้ / ชัก / แสดงธงของประเทศ.....
ที่.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....
ในโอกาส.....
ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ถึงวันที่.....เดือน.....
พ.ศ.....รวม.....วัน

(ลงชื่อ).....ผู้ขออนุญาต
(.....)

ความเห็น

.....
.....

(ลงชื่อ).....เจ้าหน้าที่
(.....)

คำสั่ง

.....
.....

(ลงชื่อ).....ผู้อนุญาต
(.....)

(สำหรับการขออนุญาตตามข้อ ๓๖ (๔) ของระเบียบ ฯ)

คำร้องขออนุญาตใช้ ชัก หรือแสดงธงของต่างประเทศ

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ข้าพเจ้า.....ในฐานะ.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ.....จังหวัด.....

อายุ.....ปี สัญชาติ.....อาชีพ.....มีความประสงค์

จะขออนุญาตใช้ / ชัก / แสดงธงของประเทศ.....

ที่.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

ในโอกาส.....

ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ถึงวันที่.....เดือน.....

พ.ศ.....รวม.....วัน

(ลงชื่อ) ผู้ขออนุญาต

(.....)

(สำหรับการขออนุญาตตามข้อ ๓๘ ของระเบียบ ฯ)

วิสุทธิจักร
ทั่วไปเกี่ยวกับภาวนา
ทุกขเวทนา
หัตถ์ตาย วิธีปฏิบัติเบื้องต้น

โดย

พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

เทศน์อบรม ณ วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

หน้าว่าง

วฏจักร

ปัญหาของโลกปัจจุบันนี้มีมาก ก็คือปัญหาที่ตายแล้วเกิดนี่มีน้อย ตายแล้วสูญรู้สึกจะมีมากขึ้นทุกที นี่เป็นปัญหาใหญ่โตอยู่ กับจิตใจของมันเกิดนั่นแหละ มีความเข้าใจว่าตายแล้วสูญ นี่ก็คือเรื่องของกิเลสพาให้เข้าใจ ไม่ใช่ความจริงพาให้เข้าใจ ผู้เชื่อตามความสำคัญของกิเลส จึงทำให้ผิดไปเรื่อย ๆ คนที่เข้าใจว่าตายแล้วสูญย่อมไม่คิดเตรียมเนื้อเตรียมตัวเพื่ออนาคต เพราะหมดหวังแล้ว ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่จะเป็นไป ให้ประสบพบเห็นจริงต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่เราไม่หวังก็ตาม มันมีอยู่คือใจนี้ ปัญหานี้เป็นการทำลายตัวเองไปในตัว ผู้ที่มีความเข้าใจว่าตายแล้วเกิดก็ต้องมีการระมัดระวัง ถ้าเกิดแล้ว จะเป็นอย่างไร ถ้าหากว่าเราทำไม่ตีเสียอย่างนี้ ไปเกิดก็จะได้รับสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายเป็นเครื่องตอบแทน แม้เราไม่ปรารถนาก็ตาม เพราะยังงมงายจะต้องเกิดต้องรับผลแห่งกรรมนั้นนี้ ผู้ที่มีความขะแยงต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา แล้วก็ไม่กล้าทำ แต่ผู้ที่ว่าตายแล้วสูญนี้ รู้สึกจะสูญไปประการทั้งปวง อย่างเรื่องบาปบุญคุณโทษอะไรทั้งหมด พอยังลมหายใจอยู่เท่านั้น เมื่อสิ้นหายใจแล้วก็หมดปัญหา การทำบุญทำบาป จึงไม่มีความหมายอะไรทั้งสิ้น นอกจากเป็นความต้องการในปัจจุบันว่าจะทำอะไรแล้วก็ทำตามใจชอบ ผู้ที่เชื่อว่าความคิดเช่นนั้น ชื่อว่า การทำลายตนเองไปในตัว ในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ก็มี เช่น สิ่งทั้งหลายเที่ยง นี้พวกทิวทัศน์ต่าง ๆ เจ้าทิวทัศน์ต่าง ๆ ที่เขามาสนทนารวมกับพระพุทธเจ้าตายแล้วสูญ มั่ง ตายแล้วเกิดมั่ง ทุกสิ่งทุกอย่างเที่ยง และสัตว์เคยเกิดเป็นชนิดใดก็ต้องเกิดเป็นชนิดนั้น อย่างเคยเกิดเป็นสัตว์ชนิดนั้นต้องเกิดเป็นชนิดนั้น เคยเกิดเป็นคนต้องเป็นคนเรื่อยไป เที่ยงต่อกำเนิดของตนที่เคยเกิดเป็นอะไร ก็เที่ยงไปหมดละ นี่ก็เป็นเรื่องของความสำคัญ ไม่ใช่ความจริง

ในเรื่องของกิเลสจึงเป็นสิ่งที่น่ากลัวมาก เมื่อเราพิจารณา เมื่อเราเรียนเรื่องของกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของเรา ด้วยหลักธรรมะเป็นเครื่องพิสูจน์ เราจึงเห็นสิ่งที่น่ากลัว นี่เป็นเครื่องหลอกลวงจากกิเลส แทบจะพูดได้ว่า ทุกขณะที่เป็นตัวกระซิบกระซาบ ที่เป็นตัวบังคับบัญชา อานาจมากอำนาจน้อย มีอยู่กับกิเลสนี้ทั้งสิ้น เราเป็นแต่กล้อยตามมัน กล้อยตามมันจนกระทั่งลืมตัว ว่าความคิดเช่นนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องไปหมด ที่น่าเชื่อหรือเชื่อไปเลย นี่เรียกว่าลืมตัว เราไม่ทราบได้ว่าสิ่งที่คิดนั้นเป็นทางถูกหรือผิด เพราะเคยเชื่อธรรมชาติที่งมงายนี้มานาน กิเลสเป็นธรรมชาติที่ไม่มีค่า สำหรับผู้มีค่า จึงต้องได้ระวัง

การที่จะพิสูจน์ถึงเรื่องเกิดเรื่องตายนี้ เราจะไปพิสูจน์อะไร ไปเรียนที่ไหนมันก็ไม่สิ้นไม่สุด ไม่สามารถที่จะระงับดับความสำคัญเหล่านี้ได้ นอกจากการปฏิบัติต่อจิตใจโดยเฉพาะคือจิตภาวนา อันนี้เป็นทางตรงแนวต่อความจริงจะต้องทราบ ทั้งสิ่งที่ปลอมทั้งสิ่งที่จริง ซึ่งมีในจิตใจภายในอันเดียวกันอย่างอื่นไม่มีทางทราบได้ จะเรียนมากเรียนน้อยก็ตามไม่ได้ประมาณ เพราะการเรียนไม่ใช่การชำระกิเลสนี้ จดจำเอาตามการเรียนมาเฉย ๆ กิเลสมันก็เป็นกิเลสอยู่โดยตรง ถ้าเราไม่แก้ เหมือนเราสร้างแปลนบ้านแปลนเรือนนั่นแหละ ทำแปลนได้สักก็มากน้อย ถ้าเราไม่ลงมือทำ มันก็เป็นแปลนเฉย ๆ มันไม่เป็นตัวบ้านตัวเรือนขึ้นมาได้ การจดจำเรื่องชื่อเสียงของกิเลส จะเรียงไปขนาดไหนก็เรียงไป มันก็เป็นแต่ชื่อ แต่ตัวกิเลสจริง ๆ มันก็เป็นกิเลสของมันอยู่อย่างนั้น ไม่บอกพร่องไปนึกหนึ่ง แม้ด้วยการจดจำ จึงไม่สามารถที่จะแก้กิเลสตัวสำคัญต่าง ๆ ภายในจิตใจได้ นอกจากเราจะปฏิบัติ

การปฏิบัติ เช่น จิตภาวนาก็คือการปฏิบัติต่อจิตใจ การเรียนเรื่องจิตใจของตนเอง วิถีของจิตใจคิดไปในแง่ใดบ้าง มีมากน้อยหนักเบาไปทางใด ทางดีหรือทางชั่ว เขามีธรรมเป็นเครื่องพิสูจน์ ท่านสอนไว้อย่างไรที่ควรจะละ ที่ควรจะระงับ ที่ควรจะดับ ที่ควรจะส่งเสริม ท่านบอกไว้หมด เช่น จิตมีความฟุ้งซ่าน เป็นการก่อกวนตนเอง ฟุ้งซ่านมาก ก่อกวนมาก ทำลายตนเองมาก ท่านพยายามระงับดับความคิดเหล่านั้นด้วยอุบายต่าง ๆ ตามแต่จะเห็นควร เช่น กำหนดภาวนามือบธรรมบทใดเป็นหลักยึดแทนอารมณ์อันที่จะทำให้ฟุ้งซ่านนั้นเสีย จิตก็ย่อมมีทางสงบลงได้ พอจิตสงบลงได้ เราก็ทราบที่จิตพักงาน พักงานวุ่น นี่เพียงเท่านั้นก็พอทราบเบื้องต้น ครั้นจิตมีความสงบ มันคงเข้าไปโดยลำดับ ก็ย่อมทราบ จิตได้ทราบธาตุทราบขันธ์ เรื่องของธาตุของขันธ์ไปโดยลำดับ ว่าจิตเป็นอย่างไรธาตุขันธ์เป็นอย่างไร ไม่ใช่อย่างเดียวกัน แม้จะอาศัยอยู่ในธาตุขันธ์อันเดียวกันก็ตาม เทียบแล้วก็เหมือนกับเราอยู่ในบ้าน บ้านนั้นเป็นบ้านจริง แม้เราจะอยู่ในบ้าน เราก็เป็นเราคนหนึ่งจริงไม่ใช่อันเดียวกัน เป็นเพียงแต่ว่าอาศัยกันอยู่เท่านั้น เช่น เราอยู่ในบ้าน บ้านจึงไม่ใช่เรา เราจึงไม่ใช่บ้าน เป็นเพียงอาศัยกัน รั้วบ้านของเรา ธาตุขันธ์เป็นของเรา คือหมายถึงจิต เรานี้ไม่ใช่บ้าน เราไม่ใช่ธาตุขันธ์ ธาตุขันธ์ไม่ใช่เรา แต่เมื่ออาศัยความรับผิดชอบกันอยู่ เราจะเรียกว่าเป็นของเรา ตามหลักสมมุติก็น่าไม่ผิด แต่อย่างไรมันก็เป็นคนละอย่างอยู่โดยดี นี่การเรียนทางจิตภาวนาทราบไปโดยลำดับ ๆ อย่างนี้

ฉะนั้นจิตมีความหนักในทางใด จิตจะมีความบึกบึน หรือมีความเสาะแสวงหาในทางนั้นเสมอ ทำเมื่อมีสติปัญญาคอยสอดส่อง คอยสังเกตอยู่แล้ว เราจะทราบว่าจิตนี้ชอบคิดในทาง

นั้นมาก เมื่อจิตคิดในทางนั้นมากก็เป็นเหตุให้เราเกิดความสนใจว่า ทางนั้นมันเป็นอะไร เป็นทางดีหรือทางชั่ว เป็นทางผูกมัดหรือทางแก้ หรือทางถอดถอน ถ้าหากเป็นทางผูกมัด เป็นทางสะสมความชั่วหรือความทุกข์ขึ้นมาแก่เรา เราก็พยายามแก้ไข พยายามหักห้ามด้วยวิธีการต่างๆ นี่มันมีทางแก้กันได้แบบนี้

การพยายามอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่ลดละ ย่อมมีทางที่จะหักห้ามสิ่งไม่ควรนั้นได้ จนกระทั่งขาดจากกันไปได้ เหมือนกับเราตัดไม้ ตัดฟันครั้งหนึ่ง มันไม่ขาด สองครั้งเข้าไป สามครั้งเข้าไป หนุนเข้าไป จนกระทั่งไม้มันขาดจริงๆ เพราะความพยายามตัดอยู่เสมอ การตัดกระแสนะของจิตที่ชอบคิดในแง่ไม่ดี ด้วยความพยายามอยู่อย่างนี้ ก็เป็นไปได้ทำนองเดียวกัน ตัดสิ่งใดขาดออกไปจากจิต ก็ทราบชัดว่า สิ่งนั้นได้ขาดไปแล้ว ไปจากใจ เรื่องที่ก่อให้เกิดความทุกข์ความลำบาก เพราะความคิดเช่นนั้น ไม่มีอีกต่อไปแล้วอย่างนี้ก็ทราบ นั่นก็เลสประเภทใดที่จิตชอบคิด ชอบยึดชอบเหนียว ชอบยึดมั่นถือมั่น ก็คือในแง่ไหนมาก กำหนดพิจารณาแก้ไขกันโดยทางปัญญาอยู่โดยสม่ำเสมอ ต่อไปก็เลสประเภทนั้นหรือความคิดประเภทนั้น ก็ค่อยอ่อนกำลังลงไป สติปัญญาก็ค่อยแก่กล้าขึ้นมา จนกระทั่งตัดขาดได้ นั่นค่อยตัดขาดไปที่ละกิ่ง สองกิ่ง

ถ้าเป็นไม้ตัดขาดที่ตระราก สองราก ถ้าเป็นรากไม้ แล้วรากไม้ต้นหนึ่งมันมีมากน้อยเพียงไร ก็พยายามตัดมันจนกระทั่งมันโค่นมันล้มลงไป ตอนจนกระทั่งรากแก้วขึ้นมาได้ด้วยความพยายาม ตัดที่ตระราก สองราก เข้าไปต้นไม้มันทอนไม่ไหว เพราะการตัดอยู่โดยสม่ำเสมอ ตัดไม่หยุดไม่ละไม่ลดละ มันก็ขาดไปได้หมด นั่นเรื่องกระแสของกิเลสที่ออกไปจากจิต มันก็มีมากมายเช่นเดียวกับรากไม้ รากฝอย นั่นสำคัญ รากแก้วมันก็มีรากเดี่ยวอันตัวกิเลสจริงๆ มันก็มีวิชาอันเดียวเท่านั้นแหละ เป็นหลักใหญ่ นั่นแหละเรียกว่ารากแก้วของกิเลสคือวิชาพยายามตัด มันแตกไปทางหู ทางตา มันก็ไปหลายเรื่องไปหลายแขนงเหมือนกัน ฐะอะไรบ้างนี้ มันแตกกระจายไปมากมายก่ายกอง แต่มันออกไปทางตาไปสู่รูป แล้วรูปอะไรบ้าง นั่นแหละมันแตกแขนงออกไป ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น

เมื่อจิตคิดไปในทางกิเลส คิดไปในทางเสียง เสียงอะไรบ้าง นั่นมันก็แตกแขนงกันไปอีก เป็นรากฝอยไปเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เราก็ทราบว่า รากฝอยก็คือรากฝอยของกิเลสตัวนี้ จะรากฝอยอะไร เสียงลักษณะใดถ้าเป็นเสียงที่จะทำให้เกิดกิเลสขึ้นมา มันก็ทราบเป็นเรื่องของกิเลสด้วยกัน มันก็พยายามตัด พยายามแก้ คสึ่กลายความเห็น ทั้งรูปมันเป็นอะไร

ถึงรักถึงชอบถึงเกลียด ถึงโกรธ แยกออกไป ใครเป็นผู้โกรธ โกรธเพราะเรื่องอะไร โกรธแล้ว
ได้ประโยชน์อะไร ความโกรธเป็นความรู้มรอันเป็นความทุกข์ แล้วทำไมขยับโกรธ โกรธให้
ตัวเองค่อยยังชั่ว โกรธให้คนอื่น ซึ่งตัวเองก็เป็นทุกข์ แล้วเขาก็เป็นทุกข์ด้วย ยิ่งเพิ่มความทุกข์
ความทรมานใจ ทั้งตนและเขาขึ้นอีกมากมาย

การโกรธตัวเองยังมีทางที่จะแก้ไขที่ตัวเอง เพื่อถอดถอนความโกรธนี้ได้ แต่ส่วนมาก
ไม่ยอมโกรธตัวเอง ที่จะให้เกิดอุบายปัญญาขึ้นมาในการแก้ความโกรธตัวเองนั้น มักจะไปโกรธ
คนอื่นมักเป็นเรื่องของกิเลส เราแยกไปดูไปพิจารณาไป รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส
มันมีแขนง ๆ ออกไป ออกไปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนี้ แล้วก็ประมวล
ลงมาทางใจ คือธรรม โดยอาศัย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เคยสัมผัสมาแล้วนั้น มาเป็น
อารมณ์ของใจรุ่มคึกอยู่ตลอดเวลา นี่ก็เป็นการสะสมกิเลส ประเภทหนึ่งขึ้นมาเรื่อย ๆ นี่มันแตก
แขนงออกมาแล้วแตกออกมาจากใจ สติปัญญายังทราบบ่อยภายในจิตใจ นั่นก็ย่อมทราบบ่อยโดยดี
หนีไม่พ้น ถ้าลองสติปัญญา ได้เจาะลงที่ตรงไหน ไม่ทราบบากก็น้อย สำคัญที่เจตนา สำคัญ
ที่ความจดจ่อ จะทำให้ทราบ ไม่ทราบในวาระนี้ ต้องทราบในวาระต่อไปจนได้ ไม่ทราบน้อย
ก็ต้องทราบมาก ไม่ทราบมากก็ต้องทราบน้อยก็ต้องทราบ ทราบบ่อยโดยลำดับ ๆ มันก็มากไปเอง
ค่อยขาดไปเองทราบตรงไหนแล้วมันก็ค่อยละ ลดละกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งตัดขาดกันไป นี่ละ
ท่านว่าตัดกิเลสท่านตัดอย่างนี้ เช่นเดียวกับเราตัดรากฝอยของต้นไม้ ตัดไปตัดมากก็ไม่มีความอะไร
เหลือ สุดท้ายก็ยังเหลือแต่รากแก้ว ก็ถอนพรวดขึ้นมาหมด ไม่มีเหลือ เอาไว้ปลูกต้นไม้
มันตายแล้ว

เรื่องของจิต ภพชาติ มันอยู่ที่จิต อ้าวความสูญไม่ทราบมันอยู่ที่ไหน เราไม่เห็น
ทำไมเราไปเหมามันได้ ว่าตายแล้วสูญนั้นละ ความสูญมันอยู่ที่ไหนละ เราถึงได้มาพูด แต่ภพ
ชาติคือความไม่สูญ มันอยู่ที่จิต นี่เราทำไมไม่ดูตรงนี้ ใครแสดงภพชาติขึ้นมาให้เราเห็นในระยะ
นั้น เรานั่งอยู่เวลานี้ ถ้าไม่มีเกิดมันจะมีรูปมีกายมายังไง การเกิดนั้นมันเอาอะไรมาเกิด ถ้าไม่เอา
ของดีมาเกิด, จะเอาอะไรมาเกิด ธาตุขั้นนี้ออกมาจากอะไร ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เอาสิ่ง
ที่มีอยู่มาผสมกัน คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ มาผสมกัน เรียกว่า ส่วนผสมอาศัยจิต
จิตก็เป็นของมีอยู่ ซึ่งเข้ามาอยู่ได้ ของมันมีจะเอามาได้อย่างไร นี่มันล้วนแล้วต้องอาศัยสิ่งที่มี
อยู่มาประกอบกันเข้า แล้วเป็นรูปเป็นกายเป็นหินเป็นกายเป็นต้นไม้ภูเขา อะไรเหล่านี้ เป็นต้น
มันมีอยู่ทั้งนั้น ถ้าไม่มี มันประกอบไม่ได้ มันปรากฏตัวขึ้นมาไม่ได้ แล้วเราที่เรียกว่าตายแล้ว

บุญ ในขณะที่มันบุญหรือไม่บุญ มันมาจากไหน ถึงมาเกิดนี้ ถ้าหากมันบุญจริง ๆ แล้ว มันมาเกิดได้อย่างไรนั้น นี่ปัญหาแก้ตัวเอง

พิจารณาแยกแยะลงไป มันเอามาจากสิ่งที่มีอยู่ สิ่งที่มีอยู่จึงปรากฏตัวขึ้นมาได้ ไม่มีปรากฏขึ้นมาไม่ได้ นี่ละภพชาติคือความบริสุทธิ์ต่อแห่งภพแห่งชาติ เป็นกำเนิดเกิดในที่นั้นที่นี้ มันมีเชื้ออยู่ภายในจิตใจ นี่ตัวนี้จึงเป็นตัวภพ ตัวนี้เป็นตัวชาติ ตัวนี้จึงเป็นตัวไม่บุญ เป็นตัวเกิด ตัวเจ็บ ตัวตาย มันอยู่ที่ตรงนี้หมด

ส่วนความบุญนั้นมันมองไม่เห็น มันบุญได้อย่างไร มันบุญที่ไหน เห็นแต่ความดี อยู่ในจิตใจ ความบุญภายในจิตใจมันไม่มี ไม่ปรากฏตายแล้วมันจะบุญได้อย่างไร เมื่อมันไม่มีสิ่งที่จะให้บุญ มันมีแต่สิ่งที่มีอยู่ทั้งนั้น แล้วเราจะเอาอะไรมาบุญ ความสำคัญมันหลอกตนต่างหาก ความจริงแล้วมันเป็นอย่างนี้ อย่างที่ว่ามันมีอยู่ทุกสิ่งทุกอย่างภายในจิตใจ พร้อมทั้งจะเกิด เพราะสิ่งที่จะให้เกิดมีอยู่ภายในจิตใจ รากเง้าเค้ามูลของมันก็คือวิชานี้ตัวให้เกิด โดยไม่เป็นอย่างอื่นเลย วิชาตัวนี้ยังไม่ออกจากจิตแล้วต้องเกิดวันยังค่ำ ตลอดกัปตลอดกัลป์ ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ ไม่มีต้นมีปลายเลย จะต้องเกิดแล้วตาย เกิดแล้วตาย อย่างนี้ เพราะเชื่ออันนี้ยังมีอยู่ภายในจิตใจ นี่เป็นความจริงที่ประจักษ์ที่มีอยู่ภายในจิตใจ เราจะลบไม่ได้ว่า ลบให้มันสูญไปไหน มันได้แต่ความสำคัญเฉย ๆ ผลสุดท้ายผู้ที่สำคัญก็ตาย แล้วบุญนั้นแลไปเกิดอีก ได้รับความทุกข์ความลำบาก ที่ตนเข้าใจว่า ตายแล้วมันก็หมด ไม่มีอะไรที่จะมาสู้ต่อข้างหน้า เราก็ทำ เราอยากจะทำอะไรเราก็ทำ ทำมากทำอะไรก็แล้วแต่ในวาระที่มีชีวิตอยู่ ในขณะที่มีชีวิตอยู่นี้ ตายแล้วหมดความหมาย ที่นี้เมื่อมันไม่หมดความหมาย ตามความสำคัญตนแล้ว ใครจะเป็นคนรับความชั่วช้าลามกทั้งหลายนี้ ก็คือเราเองเป็นคนรับ

เมื่อเป็นเช่นนั้น เรากลัวเสียงแล้วเหวอนี้ เพราะเราเป็นคนรับผิดชอบตลอดเวลา เหตุใดจึงต้องไปเสียท่าเสียทีไปล่มจมถึงขนาดนั้น ด้วยอำนาจของกิเลสมันครอบงำ ด้วยสำคัญมาหลอกตัวเอง ความจริงมีอยู่ ทำไมเราจึงไม่ดู ความจริงก็คือใจ ใจนี้ไม่บุญ ช่วยให้แห่งภพแห่งชาติที่มีอยู่ในใจนี้อยู่กับใจนี้แล ตัวประกัน ตัวตีตราที่จะให้เกิด มันมีอยู่ภายในจิตใจ แล้วมันจะสูญไปไหน จะสูญได้อย่างไร นี่คือความจริง มันบุญไม่ได้ ความสำคัญมันบุญได้ บุญได้ตามความสำคัญเฉย ๆ แต่ความจริงไม่บุญ แล้วบาปบุญคุณโทษที่ทำลงไป มันก็เข้าไปอยู่ในจิตใจ มันไม่ไปอยู่ที่อื่น เพราะจิตเป็นโรงงาน ผลิตมาออกจากที่นั่น มันก็อยู่ที่นั่น จะไปไหน มันเกิดขึ้นที่นั่น ให้ผลกันที่นั่น ก็ ชั่ว มันอยู่กับจิต จิตจะไปเกิดในสถานที่ใด ภพใด ก็ตาม

มันเป็นไปด้วยกำลังแห่งกรรม กำลังแห่งวิบากแห่งกรรม มันผลักใจให้ไป มันจะสูญไปไหน ตายแล้วมันพร้อมเสมอที่จะเกิด เกิดสูงต่ำขนาดไหน มันแล้วแต่อำนาจแห่งกรรมที่มีอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งคนสะสมไว้แล้ว นี่เป็นหลักความจริงเหมือนการเรียน

เรื่องความจริงเหล่านี้จึงต้องเรียนลงที่ใจ พิจารณาลงที่ใจนี้ ดังที่กล่าวมาเมื่อสักครู่นี้ว่า ตัดนี้เข้ามา ตัดนี้เข้ามา ด้วยจิตภาวนา คือเราทราบด้วยปัญญาอันมีความสัมพันธ์สัมพันธ์กับสิ่งใด มีความสนใจกับสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นทางดีหรือชั่ว เป็นสิ่งดีหรือชั่ว เราตามรู้เสมอด้วยจิตภาวนาของเรา เราทราบเมื่อทราบแล้วพยายามแก้ไข พยายามตัด กันด้วยอุบายของสติปัญญาจนกระทั่งตัดขาด ตัดขาดมันโดยลำดับ ๆ นะ นี่ละท่านพิจารณาทางจิตภาวนาหรือท่านว่านั่งกรรมฐานท่านอย่างนี้ละ จะนั่งอยู่ในป่าในเขาอยู่บนต้นไม้ที่ไหนก็เถอะ นั่งเรียนเพลงของจิต เพลงเรื่องความเกิดความแก่ความเจ็บความตาย การสะสมกิเลส กับวิถีทางเดินของกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง มันเดินอยู่ที่จิต มันเกิดอยู่ที่จิต มันหลังไหลออกจากที่จิตไปเป็นภาพต่าง ๆ ให้เรารื่นเริงบันเทิงให้เราเผลอเผลอเสียใจ นี่เป็นภาพที่ออกไปจากจิตนี้ทั้งนั้น การเรียนจึงต้องเรียนที่นี้ ต้องทราบทั้งดีทั้งชั่ว โดยลำดับ ๆ แล้วมันตัดขาดออกจากกัน เรื่อย ๆ ขาดไปเรื่อย แล้วจิตมันก็หดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามา หดเข้ามา เพราะมันขาดสิ่งที่สัมผัส หดตัวเข้ามา ย่นเข้ามา ย่นเข้ามา นี่เรียกว่าตัดกมลตัดชาติ ส่วนหยาบตัดเข้ามาเรื่อย ๆ เข้ามาสู่ความละเอียด ตัดเข้ามาธาตุชั้น แม่ที่สุคร่างกายของเรานี้ก็เห็นชัดตามเป็นจริงว่า มันเป็นแต่เพียงธาตุชั้นเท่านั้น นั่นคือธาตุสี่ ดินน้ำลมไฟ มาผสมกันเข้า โดยมีจิตเป็นเจ้าของเข้ามายึดครอง แล้วก็ป็นรูปเป็นกายเป็นหญิงเป็นชาย เป็นสัตว์เป็นบุคคล

เมื่อมันทราบชัดแล้ว มันก็สละภายในจิตชิ รูปก็สัตว์ แต่รูปเวทนามก็สัตว์ แต่เวทนามไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา สัญญาสังขารวิญญาณแต่ละอย่าง ๆ มันสักแต่ว่าตามความจริงของมันเท่านั้น ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรานี้ ปัญญามันทราบลงไปอย่างนี้ เมื่อทราบชัดว่า ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเราแล้ว โกรธจะไปกลัวถือทั้ง ๆ ที่เราทราบชัดอยู่แล้ว ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ใครจะไปกล้าแบกหามว่าสิ่งนี้เป็นเรา ๆ ไม่กล้า เพราะ ปัญหาหยั่งทราบหมดแล้ว จะไปกล้าได้อย่างไร

ปัญญาเป็นสิ่งที่แท้ที่จริง ตามหลักความจริง คือรู้จริงเห็นจริงก็คือปัญญา เป็นผู้รู้ เป็นผู้รู้กว่าเห็น เราพิจารณาให้เห็นตามความจริง เมื่อความจริงเป็นอย่างนั้นแล้ว เราไปกล้าฝืนความจริงได้อย่างไร ว่าไม่ใช่เรา โดยทางปัญญาแล้ว เรายังจะไปถือเอา ถือไปถือ มันก็ไม่ใช่ปัญญา มันเป็นเรื่องของกิเลส ในการแก้แก้ด้วยปัญญา เพื่อแก้กิเลสต่างหาก ไม่ใช่แก้เพื่อ

สะสมกิเลส นั้นมันก็ทราบชัดลงไปอย่างนี้ นี่การเรียนการตัดภพ ตัดชาติ การเรียนเรื่องวิธีของกิเลส การตัดกิเลสเรียนอย่างนี้จนกระทั่งว่าธาตุขันธ์ ก็สักแต่ว่าธาตุขันธ์ นั่นคือรู้ตามเป็นจริงแล้ว มันปล่อยอย่างนั้นล่ะ ไม่มีใครมาบอกให้ปล่อย ปัญญาอันนั้นแล เป็นผู้พาให้ปล่อย เมื่อเข้าใจแล้วก็ปล่อย ปล่อย ๆ ถ้าสิ่งไหนยังไม่เข้าใจ พิจารณาค้นคว้าเข้าไป จนกระทั่งถึงความจริง คือเข้าใจเต็มภูมิแล้วปล่อย นั่นสุดท้ายมันมีอะไร ตักรากปล่อยเข้ามาโดยลำดับ ๆ ก็ถึงราก แก้วมันเท่านั้นเอง ตัดไม่มีอะไรสืบต่อกันแล้ว ภพชาติอย่างอื่นมันขาดไปโดยลำดับ ๆ ยังเหลืออยู่อะไรแน่ ฟาคพันเข้ามาถึงตัวอวิชานั้นแล นี่แหละตัวกิเลสแท้ ซึ่งกึ่งกันสาขาของกิเลสตัดขาดมาหมด ยังเหลือตัวกิเลสแท้ ๆ ใต้แก่อวิชา นี่อวิชาจะอยู่ที่ไหนมันอยู่ที่จิตเท่านั้น อวิชาไม่อยู่ที่อื่น กรอบอยู่กับจิต จนกระทั่งจิตก็เข้าใจว่าอวิชานั้นเป็นตน ตนเป็นธรรมชาตินั้น ๆ แน่เมื่อปัญญายังไม่ทราบชัด แต่มันก็ทนไม่ได้ เพราะฟังคำที่ว่าปัญญาเถอะ มีความฉลาดแหลมคมเมื่อนำมาใช้ในสิ่งใดก็ต้องเห็นความจริงในสิ่งนั้น แล้วเรานำมาใช้ในจิตซึ่งมีกิเลสคืออวิชามีอยู่ที่จิต ทำไมจะไม่ทราบ แล้วทำไมจะทำลายกันไม่ได้ ทำไมจะตัดขาดกันไม่ได้ เมื่อสิ่งอื่น ปัญญาสามารถตัดขาดได้แล้ว สิ่งนี้ทำไมปัญญาจะตัดขาดไม่ได้เล่า นั้น ปัญญาก็สามารถตัดขาดได้อันนี้ตัดขาดนี้แล้วทราบชัด

เราจะพูดแบบโลกว่า ร้อยเปอร์เซ็นต์ เออหมกกันเสียทีเถอะ เรื่องเกิด เรื่องตาย เรื่องกองทุกข์ความทรมานท่องเที่ยวในวัฏฏะสงสาร ภพน้อยภพใหญ่เป็นมากก็ปกก็กลบก็จมนับไม่ถ้วน ตัวนี้พาให้เป็น ตัวนี้พาให้เกิด ตัวนี้พาให้ตาย ตายแล้วตายเล่า เกิดซ้ำเกิดซาก เกิดไม่หยุดไม่ถอยทุกข์ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ไม่หยุด ไม่ถอย มายุดิกันแล้วเหอ ในครั้งนี้คราวนี้ ยุติด้วยอะไร เหตุผลอะไรจึงต้องยุติ นั่นยุติตรงที่ฆ่าเชื้ออันใหญ่ขากระเด็นออกจากใจแล้ว นั่นเหลือแต่ความรู้ส่วน ๆ ที่เรียกว่าความบริสุทธิ์นั้น เป็นจิตแท้เป็นธรรมแท้ ไม่มีสิ่งใดเข้าไปเคลือบแฝงเลย แม้นิดหนึ่งผู้นี้แลเป็นผู้ไม่เกิดที่นี้ สิ้นสุดแล้วแต่ไม่ใช่สูญ ฟังดูซิ อันใดที่มองพิจารณาค้นคว้าแล้ว หากความสูญมันไม่มี มันแตกกันอย่างนั้นแหละ เรื่องกิเลสมันพาให้คนเคา

เพราะฉะนั้นจึงได้รับความทุกข์เพราะกิเลส แต่ก็ยังไม่ยอมเห็นโทษของกิเลส เพราะความเรื่องเคา เพราะความสำคัญ เหมาะเอาหมก แล้วมันก็ไม่กิน เลยมีแต่ของปลอมเต็มตัวเต็มหัวใจ ความทุกข์จึงเต็มหัวใจด้วย เมื่อเรียนให้เข้าถึงความจริงทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ความปลอมมันก็สลายตัวลงไป จึงได้เห็นโทษชัดเจนว่า สิ่งเหล่านี้มีแต่ความจอมปลอมทั้งหมด ที่ได้ได้รับความทุกข์ความทรมานมา แม้ในปัจจุบันชาติที่เราจำได้นี้ เพียงเท่านี้เราก็ตราบชัดว่าเป็นความทุกข์ เพราะกิเลสตัวเดียวนี้เท่านั้น เพราะกิเลสตัวเดียวนี้เท่านั้น ถ้าเป็นธรรมแล้ว ไม่ทำ

ให้เราเกิดทุกข์นี้ รู้แล้วชัดเจน ที่นี้มีแต่กรรมล้วน ๆ ภายในจิตใจแล้วอะไรจะมาทำให้มีทุกข์อีกต่อไปนี้ ไม่มีแน่ มันแน่อย่างนี้ละ นี่เราเรียนธรรมะภายในจิตใจ เรียนธรรมะภาคปฏิบัติ ภาคภาวนา เห็นจริงอย่างนี้ ชัดเจนอย่างนี้ ก็เลสแตกกระจายไปด้วยวิธีนี้ ไปด้วยวิธีปฏิบัตินี้ ไม่ใช่วิธีจำ นี่เป็นวิธีธรรม การแก้กิเลส ด้วยการตัดกิเลส ทำงานกับกิเลส ทำอย่างนี้

เมื่อกิเลสสิ้นสุดไปแล้วภายในจิตใจ จิตใจนั้นซึ่งเป็นเจ้าปัญหาแต่ก่อน เพราะกิเลสพาให้เป็นเจ้าปัญหา พาให้เป็นตัวปัญหา มันก็สิ้นสุดกันไป ไม่มีสิ่งใดเหลือเลยนี้ นี่ละความสิ้นสุดของวิภวัญญะ แต่ไม่ใช่ความสูญ อันเรื่องความสูญของวิภวัญญะนั้นถูกต้อง คือมันไม่มีต่อไปอีกแล้ว สูญสิ้นจากความสืบทอดแห่งภพแห่งชาติ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต่อไปไม่มี เป็นความสูญสิ้นจากสิ่งนั้น ถ้าเราว่าสูญอย่างนี้ถูกต้อง เราเรียกสูญอย่างนี้ว่าไม่มีอะไรเลยไม่ได้ ไม่ตรงตามความจริง ความจริงก็คือความบริสุทธิ์นั้น เมื่อเรียนเข้าใจถึงความจริงเต็มส่วนแล้ว ความบริสุทธิ์เกินแสดงขึ้นมาอย่างชัดเจนภายในจิตใจ จิตเป็นธรรม ธรรมเป็นจิต นี่ไม่ใช่ความสูญนี้ อย่างพระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้แล้ว กิเลสสิ้นสูญไปหมด ไม่มีอะไรเหลือภายในพระทัยแล้ว ยังต้องอาศัยความบริสุทธิ์นั้นแล ประกาศธรรมสอนโลกมาตั้งสี่สิบห้าพระองค์มาถึงได้ปรินิพพาน หากว่า ความบริสุทธิ์นี้ได้สูญสิ้นไปแล้ว พระพุทธเจ้าจะเอาอะไรมาประกาศศาสนาเล่า ในขณะที่สิ้นกิเลสนั้นแล้วจิตก็ได้สูญไปด้วย แล้วนำอะไรมาสอนโลกละ แปรคหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ไม่ออกมาจากจิตที่บริสุทธิ์ซึ่งไม่ใช่สูญ ไม่ใช่จิตสูญนั้น จะออกมาจากไหนนั้น นี่เรียนธรรมให้ถึงนี้ หายสงสัย ปัญหาโดยประการทั้งหวง หมดยุติไม่มีเหลือ

เมื่อเรียนจบเจ้าปัญหานี้แล้ว ตัดเจ้าปัญหาออกจากภายในจิตใจหมดปัญหา อยู่ไหนก็อยู่เถอะ นี่ละความสมบูรณ์มีอยู่ที่ใจนี้ ความสุขมีอยู่ที่ใจนี้ ถ้าปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว คนเราจะไม่ได้บ่นถึงเรื่องความทุกข์ความลำบาก ดำเนินไปตามหลักเหตุผลทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ จนก็ยอมรับว่าจน เพราะเราอยู่ในโลกอนิจจัง มันก็มีสูงมีต่ำมีลุ่มมีดอน มีได้มีเสียเป็นธรรมดา ไปเรียนธรรมมาแล้ว รู้ตามความจริงของมัน ไม่บ่น ทุกข์ก็ยอมทนรับตามเหตุตามผลอย่างนี้ ก็รับตามเหตุตามผล ไม่บ่นเกลียดกับกรรม คือคติธรรมดาก็สบาย แม้จะมีกิเลสอยู่ที่สบาย พอปลงพอวางได้ แต่ถ้าหากว่าไม่เกี่ยวข้องกับกรรมเลย ไม่นำกรรมมาวินิจฉัย ไม่มีผลเลยแล้วมีแต่ความต้องการของใจอย่างเดียว ความต้องการนั้นแล จะพาคุณไปลุ่มจม ความต้องการนั้นแล ทำลายจิตใจคนให้ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอสม่ำเสมอ ไม่มีความต้องการ มันต้องการโดยไม่มีเหตุมีผล มีแต่อยากตะพืดตะพือ อยากจนไม่

ทราบว่าจะอะไรเป็นพิษอะไรเป็นภัย อยากรู้เท่านั้นกินกันไปเรื่อย ๆ กินไม่ถอยคือคิดไม่ถอย
ยังไม่ถอย ความทุกข์ความทรมานภายในจิตใจก็ยิ่งมากขึ้น ๆ เพราะเราเสริมมันก็มากขึ้น ๆ ดีไม่
ดีสติไม่ดีเป็นบ้าไปเลย

วันนี้พูดถึงเรื่องวิภวจักร พูดถึงเรื่องความสูญความไม่สูญ ตามหลักความจริงเป็น
อย่างนี้ ศาสนาจึงเป็นธรรมที่เหมาะสมที่สุด ที่จะพิสูจน์ความจริงซึ่งมีอยู่ภายในตัวของเรา ทั้งที่
ความสำคัญว่าสูญ ทั้งที่เข้าใจตามธรรมว่าตายแล้วเกิด ความเข้าใจตามธรรมว่า ตายแล้วเกิดนี้
เป็นความเชื่ออันหนึ่ง แต่ยังไม่จริงไม่จัง ต่อเมื่อเราได้เห็นด้วยตัวของเรา ได้พิจารณาด้วยตัว
ของเรา รู้ด้วยตัวของเรานั้นแล ความชั่วนี้จึงจะเด่นเต็มที่เลย อันนี้เป็นความชั่วที่เกิดขึ้นจากเรา
เอง โดยอาศัยเชื่อคือความเชื่อตามหลักธรรมพระพุทธเจ้า นั้นมาประพฤติปฏิบัติอันนั้นแลเป็น
สิ่งที่มาผลิดอกออกผลให้เราได้เกิดเป็นสมบัติของเราขึ้นมา เป็นความเชื่อที่แน่นอน ตาม
หลักความจริงที่เราได้เห็นด้วยการปฏิบัติของเรา นี่เป็นสิ่งที่ยุติได้ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีอันใด
กำเริบเลยภายในจิตใจ นี่เป็นสมบัติแท้

ฉะนั้นขอให้ทุก ๆ ท่านนำไปพิจารณา ซึ่งเราเป็นผู้ก่อปัญหา แยกปัญหานั้นอยู่ด้วยกัน
ทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าใคร แม้ผู้เทศน์ด้วย เราก็อาศัยธรรมะพระพุทธเจ้ามาวินิจฉัย เป็นเครื่อง
ตัดสินดำเนินตามนี้ให้รู้ตามนี้ ให้เห็นตามนี้ หมคปัญหาตามที่กล่าวมานี้ จึงขอยุติเพียงเท่านี้

ทั่วไปเกี่ยวกับภาวนา

เรามีศาสนาเป็นเครื่องปกครองจิตใจ จึงเหมือนกับลูกที่มีพ่อแม่เป็นผู้ปกครองอุ้ม
หน้าผาก ยืนสบาย พ่อแม่ก็มีเหตุมีผล ลูกก็เป็นผู้สนใจต่อเหตุต่อผล พุททกันก็รู้เรื่อง ครอบครั
นั้นร่วมเย็น สามีภรรยาที่ต่างคนมีเหตุมีผลยอมรับตามความจริง ผิดถูกประการใดไม่ถือว่า ตน
เป็นผู้หญิง ตนเป็นผู้ชาย ตนเป็นลูก ยิ่งกว่าเหตุผล เหตุผลเป็นเครื่องปกครองครอบครั
นั้นร่วมเย็น ผู้นั้นร่วมเย็น

พุทธศาสนาก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน เป็นทั้งพ่อทั้งแม่ เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ภายใน
จิตใจของผู้นับถือพระพุทธศาสนาด้วยความรวมใจ เชื่อเหตุเชื่อผล ตามหลักธรรมที่พระองค์
ท่านสอนไว้ ซึ่งเป็นธรรมที่ถูกต้อง แม่นยำ ขณะใดที่จิตใจของเราห่างเหินจากศาสนา เราจะ
เห็นผลหรือเห็นโทษแห่งความห่างเหินนั้นโดยลำดับ ลำดับ นับแต่มากนับแต่น้อยจนถึงมาก
ขณะใดหรือระยะใด จิตใจเรามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศาสนา คือมีธรรมเป็นเครื่อง
ระลึกล้อมรอบภายในจิตใจ สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยก็ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ จิตใจย่อมมีความร่วมเย็น
เป็นสุข จะทำหน้าที่การงานอันใดก็เป็นไปด้วยเหตุด้วยผล ไม่ลุกลี้ลุกลน ร้อนเกินเหตุเกินผล
ทั้ง ๆ ที่ใช้การอะไรไม่ได้ เพราะความร้อนนั้น ร้อนก็ให้เป็นไปตามเหตุตามผล จะเย็นก็ให้เป็นไป
ตามเหตุตามผล ผู้นั้นก็ชุ่มเย็น ศาสนาจึงเป็นคู่เคียงของชีวิต ความประพฤติ หน้าที่การงาน
อย่างแยกไม่ออก เพราะเป็นแนวทางได้ทั้งทางโลกและทางธรรม

ทางโลกถ้าไม่นำศาสนาไปเป็นเครื่องดำเนิน ก็มีผลผิดพลาดได้ เพราะเหตุใด
เพราะคนเราย่อมเห็นแก่ตัวเสมอ เข้าข้างตัวเสมอ การเข้าข้างตัวนั้น เราย่อมทราบได้ชัดว่า
เป็นสิ่งที่ขัดแย้งต่อธรรม คือความจริงด้วยเหตุผล

อันเรื่องความรักตนนั้น ใครก็รัก แต่การเข้าตนนั้น ไม่ได้คำนึงว่าถูกหรือผิด จาก
เหตุหรือผล จึงเป็นความผิดสำหรับการเข้าข้างตัวจนเป็นนิสัย แม้แต่สัตว์ก็เป็นเช่นเดียวกัน
เพราะเขาก็มีสิ่งที่ขัดแย้งต่อธรรม หรือเป็นข้าศึกต่อธรรมอยู่ภายในใจ เช่นเดียวกับมนุษย์ จึง
ต้องเป็นเช่นนั้น ความรักตนก็ทราบว่ารักด้วยกันทุกคน แต่การที่จะปฏิบัติให้สมเหตุสมผลกับ
ความรักตนโดยธรรมนี้ ต้องอาศัยหลักธรรมเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือเข้าไปเป็นแนวทางเพื่อดำเนิน
จึงจะเป็นไปเพราะความสะทกสะทอนไปหมดได้ ไม่เช่นนั้นก็ต้องเปลืองใจได้ ด้วยเหตุนี้

ศาสนากับเราจึงแยกกันไม่ออก แยกไม่ออกก็เพราะความสุขความสมหวัง เป็นสิ่งที่โลกต้องการด้วยกันไม่เว้นนอกจากคนไม่มีสติ เช่น คนบ้า คนบอสนั้น อาจจะไม่ทราบ เพราะไม่เหมือนมนุษย์ แต่มนุษย์ทั่ว ๆ ไปนี้ ย่อมเป็นเช่นเดียวกัน

ความรักตนเป็นสิ่งสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า การรักตนรักอย่างไรเป็นความถูกต้อง มีรักลูกเท่าเหล่านี้ รักอย่างไรเป็นความถูกต้อง เพื่อให้ลูกที่สมความรักของเรา เราต้องพยายามพร่ำสอนลูกของเราให้ถูกต้องตามเหตุตามผล อันจะเป็นไปเพราะความเจริญโดยถูกต้อง ไม่ให้เจริญแบบเสกสรรปั้นยอเอาเลย ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่ถูก และความไม่ถูกนั้นยังอาจจะระบาดไปให้คนอื่นไปได้รับความเดือดร้อนด้วย ถึงมีความรักตนสำหรับเราเองก็เช่นเดียวกัน

ความรักตนในสถานที่นี้ หมายถึงศีลธรรมเป็นหลักเป็นแก่นสารภายในจิตใจ คือเหตุผลนั้นแล เป็นหลักใจ เอาหลักเหตุผลเข้าเป็นหลักใจ อันใดถูกอันใดผิด เราคำนึงเสมอแล้วพยายามทำเนนให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลคือความถูกต้องทั้งามนั้น ยากลำบาก เราไม่ต้องไปถือสำคัญยิ่งกว่าความถูกต้อง ทำเนนไปตามนั้นจนมีความเคยชิน เมื่อมีความเคยชินแล้ว อันเรื่องความยากก็ไม่สามารถที่จะมากั้นทางหวงห้าม หรือก็คิดกันเราได้นี้ทางโลก

ทางธรรม ย่นเข้ามาทางธรรม คือรักษาใจของเรา หรือเรียกว่ารักษาตัวของเราก็ได้ แต่ตัวนั้นมีอะไรเป็นสำคัญ มีใจเป็นสำคัญ ใจเป็นผู้บงการ หรือจิตเป็นนาย กายเป็นบ่าวก็ถูกจะระบายออกทางใด แสดงออกทางใด ย่อมสอดคล้องใจผู้บงการเสมอ

เพราะฉะนั้น ใจผู้บงการจึงควรจะได้รับการอบรมที่ถูกต้องทั้งามเพื่อจะระบายออกในทางที่ถูก ผลที่ย้อนกลับเข้ามาสู่ตัวของเรา จึงจะเป็นความร่วมมือเป็นศาสนาจึงเป็นเหมือนพ่อเหมือนแม่ ให้ความร่วมมือเป็นสุขแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ โดยสม่ำเสมอ

เฉพาะอย่างยิ่ง จิตภาวนา ซึ่งเป็นสิ่งที่แนบสนิทกับธรรมมากกว่าอย่างอื่น เพราะธรรมแท้อยู่ที่จิตไม่อยู่ที่อื่น เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ ขณะที่เรานั่งภาวนา ซึ่งเป็นเวลาที่เราสงวนจิตและรักษาจิตมีสติ คอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของจิตเรา ว่าจะเคลื่อนไหวไปในทางใดบ้าง เมื่อสติมีอยู่ เราย่อมทราบความอยากคิดอยากปรุงของจิต เป็นลักษณะผลึกกันออกมาให้ทราบได้อย่างชัดเจน สิ่งที่จะผลึกกันออกมาคืออะไร ส่วนมากเป็นฝ่ายต่ำ เมื่อเราทราบเช่นนั้น เราก็พยายามตั้งสติให้มากขึ้น จนความกระเพื่อมที่จะคิดปรุงไปในแง่ต่าง ๆ นั้น ระงับดับไป กลายเป็นความสุขความเย็นใจขึ้นมา นี่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการระมัดระวังหรือเกิดขึ้นจากการบังคับจิตไม่ให้คิดไปทางที่ไม่ถูกไม่ดี ให้คิ้อยู่แต่เฉพาะแง่ธรรม ที่จะเป็นไปเพื่อความสงบสุขโดยฝ่ายเดียวเท่านั้น เช่น ทำบริกรรมเป็นต้น

เมื่อจิตได้รับความร่มเย็นเช่นนั้น กับคำว่าธรรมนั้น เราไม่ต้องไปตาม ความร่มเย็นนั้นแต่คือธรรมฝ่ายผล การระมัดระวังนั้นแต่คือธรรมฝ่ายเหตุ การบังคับบัญชาจิตใจของตนด้วยสติไม่ให้คิดไปในทางที่ไม่ถูกทั้งหลาย นั่นคือเรื่องของ คือธรรมฝ่ายเหตุ เหตุกับผลอยู่ด้วยกัน เมื่อเรารักผล เราต้องการผลอันดี เราต้องรักเหตุคือการกระทำให้จงแน่ต่อผลที่เราต้องการ อย่าให้คลาดเคลื่อนไปจากนั้น นี่ชื่อว่าดำเนินในทางที่ถูกตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ผลจะพึงปรากฏขึ้นมาเป็นลำดับ โดยไม่นิยมว่า เป็นหญิงเป็นชาย นักบวชหรือฆราวาสใด ๆ ทั้งสิ้น เขาทำเป็นธรรมชาติดกลาง เป็นสมบัติกลาง จิตก็เป็นเช่นเดียวกัน โดยจิตแท้ไม่ได้นิยมว่า เป็นหญิงเป็นชาย เป็นนักบวช หรือฆราวาสแต่อย่างใด มีความรู้สึกนึกคิดได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่า ผู้หญิง ผู้ชาย นักบวช หรือฆราวาส มีความรู้สึกตัว มีความโง่ ความฉลาด เช่นเดียวกัน จิตจึงไม่นิยมเพศ และธรรมซึ่งไม่นิยมเพศด้วยแล้ว ก็เข้ากันได้อย่างสนิท

ธรรมเมื่อได้เข้าถึงจิต จิตย่อมแสดงความแปลกประหลาดภายในตัวเองให้เราเห็นได้อย่างชัดเจน รู้ได้อย่างชัดเจน เมื่อธรรมกับจิตได้เกี่ยวข้องกันมากหรือสัมผัสสัมพันธ์กันมาก เชื่อมโยงเข้าถึงกันมากเข้าเพียงไร จิตจะแสดงความสง่าผ่าเผยขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่เราไม่เคยคาดเคยคิดว่าจิตของเราจะเป็นเช่นนั้น แต่ก็ได้ประจักษ์ขึ้นมา ผลสุดท้ายตนเองก็อัจฉริยะตนเองได้ ทั้ง ๆ ที่เราเกิดมาเราไม่เคยอัจฉริยะตนเองเลย ไม่ว่าจะได้ผลสิ่งใดมา ไม่ว่าเราจะมีความสามารถ ฉลาดฉลาดในแง่ใดในทางโลกที่เราเคยดำเนินมา จะให้เกิดเป็นความอัจฉริยะตนเองนี้ไม่ปรากฏ นอกจากจะเป็นความดีใจ ภูมิใจ ไปบ้างชั่วกาลชั่วเวลาเท่านั้น แต่เมื่อธรรมเข้าถึงใจของผู้ปฏิบัติ ย่อมปรากฏเป็นความอัจฉริยะขึ้นมาอย่างชัดเจนภายในตัวเอง ที่ไม่ได้คาดได้ฝันว่า ทำไมความอัจฉริยะอย่างนี้จึงปรากฏขึ้นมาได้หรือไม่ได้คาดไม่ได้ฝันว่า เราจะทำให้เห็นความอัจฉริยะอย่างนี้ แต่ก็ปรากฏขึ้นมาอย่างชัดเจน

จิตที่มีธรรมคือความสงบเย็นใจเป็นต้น ได้ปรากฏขึ้นในผู้ใดหรือขึ้นในจิตดวงใด จิตดวงนั้นย่อมแสดงความแปลกประหลาดภายในตัวเองให้เจ้าตัวรู้ หากว่าจะเป็นสิ่งนำออกจ่าย หรือขายตามตลาดแล้ว มีเท่าไรเป็นไม่ค้างร้านเลย หมด ๆ ๆ ๆ คนจะมาซื้อกันทั้งโลกทั้งสงสารเลย เพราะใคร ๆ ก็ต้องการความสุข ความเจริญ ความอัจฉริยะ ความสมหวัง แล้ว จิตดวงนี้ก็เป็นจิตรับสนองอย่างนั้นด้วย คือสนองทั้งความสมหวัง ทั้งความสุขความเจริญ ทั้งความอัจฉริยะ โลกทั้งหลายจะรุมมาซื้อ จนทั่วโลกว้างนั้นเถอะ แม้สัตว์เดรัจฉานเขาไม่รู้ภาษา ก็ตาม ซึ่งเขาก็มีความต้องการความสุข เขาไม่มีสัมมุติมากมายยิ่งกว่ามนุษย์เขาต้องการความสุข

เขาก็จะโศกมาแย่งมนุษย์อีกเหมือนกัน ทั้งสัตว์ทั้งมนุษย์มาอยู่กับร้านค้าร้านนั้นจนไม่มีเวลาเวลาเลย เต็มไปหมด ร้านค้าร้านอัครรรยร้านนั้นนั่นล่ะ

ร้านอัครรรยคือร้านค้าของจิตนั่นเอง ของจิตที่อัครรรย เราพูดเพียงแค่นี้ โลกก็กระเทือนไปหมดแล้วว่าจะต้องมาซื้อ ถ้าเป็นสิ่งที่ซื้อขายกันได้เช่นสินค้าทั่วไป ใคร ๆ ก็ต้องการด้วยกันทั้งนั้น และสินค้าประเภทนี้จะไม่มีการขายกันเลยทีเดียว หมา ๆ ๆ จนกระทั่งจนมาจับจ่ายขายไม่ทัน เพราะโลกจะหาความสุข ความเจริญ ความสมนัสสมหมายมาเป็นเวลานานไม่ทราบมากี่ปีก็กลับ ถ้าพอฉบับกันได้ ไม่เคยประสบพบเห็นธรรมชาติที่อัครรรย ธรรมชาติที่เป็นความสุขความเจริญเลย แต่ได้มาเห็นเสียแล้ว ทำไมจะทนได้ล่ะ เพราะความต้องการความหิวกระหายมาเต็มอกเต็มใจ ทำไมจะไม่ซื้อ นี่เพียงขั้นจิตที่มีความสงบตัว ความผ่อนคลายของจิต ความมองอาจของจิต ในขั้นนี้ เพียงเท่านี้ก็จะมีสินค้าประเภทนี้ จะไม่มีห้างร้านแล้วแล้วก้าวขึ้นสู่สินค้าแห่งปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งประดัดจิตใจดวงนี้มีความแพรวพราว สว่างผ่าเผยสว่างไสว ทั้งภายในก็มีความผ่อนคลายแสดงออกมาก็แพรวพราวแสงอันใดที่จะมีเป็นแสงสว่างที่นิมิตที่อัครรรยยิ่งกว่า แสงสว่างภายในจิต ภายในธรรมซึ่งมีอยู่ภายในจิตนี้ ไม่มีในโลกทั้งสามนี้ มีก็เป็นอีกร้านหนึ่ง

ร้านนี้ล่ะ คนจะรุมมากกว่าร้านแรก สินค้าประเภทนี้จะถูกรุมมากกว่าสินค้าประเภทที่กล่าวมาแล้ว เป็นขั้นนั้น หากสินค้าประเภทที่สาม จิตมีความคล่องแคล่วแคล้วคล้ำ มีสติปัญญารอบตัวสว่างไสวทั้งกลางวันกลางคืนโดยไม่งง ไม่นอน หมุนตัวอยู่ด้วยธรรมจักรสว่างผ่าเผย สว่างกระจ่างแจ้งทั่วโลกดินแดน เพียงขณะนี้ก็สว่างกระจ่างแจ้งไปทั่วโลกดินแดนแล้ว แม้จะไม่เต็มภูมิก็ตาม นี่สินค้าประเภทสามในโลกจะรุมกันแก่ธรรมคาเหมือนอย่างโลกทั้งหลาย เขาแย่งอะไรกันเหมือนโลกทั้งหลายแล้วคนดีไม่ตีฆ่ากัน เพราะกลัวจะไม่ได้ และประเภทที่สี่ ประเภทที่หมดจดงดงามอย่างยิ่ง ไม่มีอะไรเหลือเหลือแล้ว ขึ้นชื่อว่าสิ่งที่จะลดคุณค่าแห่งธรรมชาตินี้ ไม่มีเจืออยู่ในสินค้าประเภทนั้นเลย เป็นสินค้าที่วิมุตติ หลุดพ้นโดยประการทั้งปวง ได้แก่ดวงจิตพระอรหันต์ท่าน สินค้าประเภทนี้กระเทือนทั่วโลกธาตุทีเดียว แม้แต่สัตว์อยู่ใต้ดินหรือพวกอเวจี ถ้าถ่อมาได้ ก็เผ่นขึ้นมา นรกแตกเป็นไร จะว่าไง เพราะเป็นสิ่งที่อัครรรยเหนือโลกเหนือสงฆ์ นี้อำนาจของจิต ความสว่างผ่าเผยความมีคุณค่าของจิต เป็นสิ่งที่ชนะได้ในโลกทั่ว ๆ ไป

เพราะฉะนั้น ธรรมจึงเหนือโลกโดยประการทั้งปวง ถ้านรกแห่งธรรมก็ชนะ นรกทั้งหลาย ฟังดูซิ ไม่มีอะไรที่จะเหนือนรกแห่งธรรมได้ถ้าหากว่านรก ไม่เหนือทางธรรม ธรรม

จะอยู่ครองโลกได้อย่างไร คนจะไปนับถือพระพุทธศาสนา นับถือธรรมได้อย่างไร นี่เรื่องความ
อัศจรรย์เป็นชั้น ๆ หากว่าเป็นสินค้าพอที่จะแยกเป็นถ้านวัตุดูออกมาจับจ่ายขายตามท้องตลาดแล้ว
ดีตลาดโลกแหลกหมด สามโลกธาตุนี่ ไม่มีที่ใดที่จะมาเป็นคู่แข่งสินค้าประเภทสาม สี ประเภท
นี้ได้เลย ยกประเภทไหนออกไป ตลาดทั้งหลายล้มไปหมด

ประเภทหนึ่ง ตลาดโลกก็ล้ม ประเภทที่สอง ตลาดโลกก็ละลาย ที่สามที่สี่ เป็น
ยังงี้ หายหมดไม่มีตลาดไหนจะยังเหลืออยู่ค้างโลก พอที่จะมีคนค้อม ๆ เข้าไปซื้อสักบาท
สองบาทเลย จะรุมมาตลาดสินค้าสีประเภท ซึ่งเป็นสินค้าอัศจรรย์โดยลำดับ ๆ เท่านั้น ไม่เป็น
อย่างอื่น แต่ที่ธรรมไม่สามารถที่จะแสดงตนเป็นวัตถุให้เป็นสินค้าได้เช่นนั้น ได้อย่างวัตถุทั้งหลาย
ที่เขาถือเป็นสินค้ากันเรื่อยมา ธรรมดูเหมือนไม่มีคุณค่า เพราะสายตาของคนไม่สามารถที่จะ
มองเห็น ธรรมอันมีคุณค่านั้น เพราะใจไม่สามารถที่จะหยั่งรู้สินค้าประเภทอัศจรรย์นั้น ๆ ได้
ธรรมจึงเหมือนไม่ใช่ธรรมเหมือนไม่มีความศักดิ์สิทธิ์วิเศษอย่างใดเลย เพราะเหตุไร

เพราะสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์วิเศษ จุดที่ศักดิ์สิทธิ์วิเศษนั้น มีแต่ของเลอะเทอะเปรอะเปื้อน
เต็มไปหมดอยู่ในจิต มองดูแล้วมันเหมือนความโง่ ความภูติ ทั้ง ๆ ที่ธรรมชาตินั้นก็อยู่
ภายในนั้นนั่นแหละ นี่คืออะไร คือกิเลสซึ่งเป็นสิ่งโสภณ มันครอบไปเสียหมด จึงเรียกว่าจิต
มันเปรอะมันเปื้อน เปื้อนด้วยสิ่งเหล่านี้ จึงไม่มีอะไรอัศจรรย์ แม้สุดท้าย ผลสุดท้าย เจ้าของ
ยังน้อยใจ กำหนดิตีตนเองว่าไม่มีวาสนาบุญน้อย วาสนาน้อย ก็เพราะธรรมชาตินี้แหละเป็น
เครื่องปิดบังธรรมชาติที่อัศจรรย์ซึ่งเป็นตัวการของอำนาจวาสนา ไว้อย่างมิดชิด ไม่ให้มองเห็น
ได้เลย ถึงกับเจ้าตัวหรือเจ้าของนั้นน้อยเนื้อต่ำใจว่าไม่มีอำนาจวาสนา เกิดมาไม่เหมือนเพื่อน
มนุษย์ทั้งหลาย มีแต่ความทุกข์ ความจน จิตใจก็วนวาย อย่างนั้นอย่างนี้ ว่าไป สิ่งที่ทำให้
ว่าเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เรื่องของกิเลส เรื่องของโสภณ เรื่องของสกปรกทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นของดี

ฉะนั้นการบ่นว่าอะไรจึงไม่เกิดประโยชน์ นอกจากจะเห็นโทษสิ่งที่เป็นเหตุเป็นปัจจัย
ให้มาบ่นมาว่านี้ แล้วกำจัดสิ่งเหล่านั้นออกไปโดยลำดับ ๆ จิตใจของเราจะค่อยแสดงตัวออกมา
ถ้าหากว่า เป็นบ้านก็จะโผล่หน้าต่างออกมาให้มองเห็นหน้าบ้างโผล่ออกมาบานประตูให้มองเห็น
บ้าง ไม่ถูกปิดไว้อย่างมิดชิด จะมองหาตัวไม่เห็นเลย ทั้ง ๆ ที่คนก็อยู่ในบ้านนั้น นี่ก็ทั้ง ๆ ที่
จิตก็อยู่ในที่นี้ แต่ได้ถูกปิดบังไว้หมด มองหาธรรมชาติที่ศักดิ์สิทธิ์วิเศษ จนไม่มีเลย กลายเป็น
คนหมดคุณค่าหมดราคาไปหมด ทั้ง ๆ ที่คน ๆ นั้น เป็นคนสำคัญคนหนึ่ง

จิตดวงนั้น เป็นจิตสำคัญดวงหนึ่ง คือหาความสำคัญไม่ได้ ก็เพราะสิ่งที่ไม่มีความ
สำคัญอันใดเลย นี่แหละเป็นเครื่องหุ้มห่อปิดบังนี้ อันนี้แหละ ที่ทำให้โลกทั้งหลายเดือดร้อน

วุ่นวายนั้น ใช้อื่นใดแม้ตัวของเราเอง ก็ได้รับความเดือดร้อนวุ่นวายมาเหมือน ๆ กัน ก็เพราะสิ่งนี้เช่นเดียวกัน และจะนำอันใดเข้ามาแก้ไขเข้ามาชะล้าง โศคลงน้ำมหาสมุทร ทะเล ก็ไม่เห็นมีอะไรที่จะเกิดผลลงในบึงในบ่อน้ำไหนก็ไปเถอะ น้ำล้างบาปล้างบุญ ที่เขาพูดกันอยู่ตามเมืองอินดงอินเดีย ล้างบาปล้างอะไรก็ล้างไปเถอะ ไม่มีทางที่จะสำเร็จได้ เพราะไม่ใช่ฐานะที่จะทำบาปกรรมหรือสิ่งชั่วหมองทั้งหลายอยู่ในใจนั้นให้หมดไปได้ด้วยน้ำนั้น ๆ นอกจากน้ำศีล น้ำธรรมน้ำใจที่เต็มไปด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา นี้เท่านั้น เป็นน้ำสำคัญที่จะชำระสิ่งที่สกปรกอยู่ในจิตใจนี้ให้ออกได้ กลายเป็นใจที่มีความงามขึ้นมาภายในตน แล้วจะเกิดความอัศจรรย์ภายในตนโดยไม่คาดฝัน นี้เราอย่าไปตำหนิโทษอันใด อย่าไปตำหนิโน้น อย่าไปตำหนินี้ อย่าไปตำหนิอานาจาवासนา เจ้าของให้ตำหนิสิ่งนี้ สิ่งที่เราให้ทุกข์ร้อนคืออะไร นี่แหละคือตัวกิเลสนี้แหละ คือตัวพิษตัวภัยสำหรับเรา वासนาไม่ใช่เป็นตัวพิษ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า สนับสนุนเราให้มาเกิดเป็นมนุษย์ ให้เราได้มีความสนใจใคร่ต่อศาสนา ให้นับถือพระพุทธศาสนา นี่เป็นตัวवासนา ไอ้ตัวกิเลสตัวเป็นพิษเป็นภัยนี้ คือตัวข้าศึกของศาสนาของवासนาให้เราเกิดคิดตรงนี้ อย่าไปแก้ที่อื่นถ้าแก้ที่อื่นแล้ว ก็จะเหมือนว่าไป เกาในสถานที่ไม่คัน และจะทำให้ดอกปลอกเปลือก เปรอะเมื่อน และสกปรก แล้วเจ็บปวดเป็นแผลขึ้นมาได้ เพราะเกาไม่ถูกจุดที่คัน

การแก้กิเลส การแก้สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย เราจะไปแก้ด้วยความบ่นเพื่อละเมอไปต่าง ๆ ถึงกับการตำหนิติเตียนอานาจาवासนาของตน ตำหนิตนว่าเกิดมา เป็นคนอาภัพนี้ เป็นความผิด เช่นเดียวกับการเกาไม่ถูกที่คัน เกาตรงที่มันพาให้เราเดือดร้อน เพราะอะไรให้พิจารณาตรงนี้อันนี้แหละ คือภัย อันนี้แหละคือตัวภัย ให้แก้ตรงที่ตรงนี้ด้วยความอดทน ด้วยความเพียรของเรา ให้เราตำหนิตรงนี้ และพยายามไม่สะสมมันขึ้นมา ความคิดในแง่ใดก็ตามที่จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความทุกข์ให้เกิดขึ้นภายในใจของเรา เป็นแง่ผิดทั้งนั้น แก้ก้นลงที่ตรงนี้ ระวังก้นลงที่ตรงนี้ ชื่อว่าเราสร้างवासนาภายในตัวของเราเองและเป็นการปราบปราบสิ่งลามก หรือสิ่งที่เป็นภัยเป็นข้าศึกทั้งหลายนี้ ให้ออกจากจิตใจของเราด้วยในขณะเดียวกัน เราจะได้เห็นสิ่งอัศจรรย์ ซึ่งมีอยู่ภายในของเราคือความรู้อันนี้แหละ จะแสดงตัวออกมาอย่างเบ็ดเสร็จ โดยไม่มีอะไรปิดบัง เช่นคั่งที่เคยเห็นมา

พระพุทธเจ้าท่านวิเศษ เพราะท่านถอดถอน ท่านชะล้างสิ่งสกปรก สิ่งกถั่ววง สิ่งค้ำทอนความดีทั้งหลายออก ออกจนหมด ไม่มีภายในพระทัย จึงสมนามว่าเป็นศาสดาแท้

ไม่ใช่ศาสนาทั้ง ๆ ที่มีกิเลสโสมมอยู่ภายในจิตใจ เป็นศาสนาหรือเป็นพระพุทธเจ้าด้วยความบริสุทธิ์ เพราะสิ่งสกปรกทั้งหลายนั้น ได้หมดไปจากพระทัย สาวกทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน เราก็เป็นมนุษย์ ผู้หนึ่งที่เป็นชาวพุทธ เป็นพุทธบริษัทของพระพุทธเจ้า ดำเนินไปในสายเดียวกัน กิเลสค้นหา เป็นประเภทเดียวกัน อุบายวิธีที่จะแก้ไข เราก็ต้องนำธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามา แก้ไขภายในจิตใจของเราเช่นเดียวกัน และความอูตสาหะ ความพยายาม ความขยันหมั่นเพียรของเรา ก็เท่ากับว่า เราก้าวไปวันหนึ่ง ๆ ก้าวไปโดยลำดับ ๆ ไม่ถอยหลัง ความสมหวังของเรา จะไม่เกิดขึ้นจากการดำเนินที่ถูกต้องหรือที่ถูกต้องตั้งมานี้ จะมีที่อื่นใดเล่า เป็นที่เกิเกิดขึ้นแห่งความสมหวัง มีนี้ทางเดียวเท่านั้น นี่แหละการสร้างวาสนา การคิดดูให้ดีก็คิดดูให้ตรงนี้ ให้แก่สิ่งที่ไม่ตีภายในจิตใจของตน เราจะได้เห็นร้านค้าของเรา สินค้าของเราว่าเป็นของอัครจรรย์ มากน้อยเพียงไรภายในจิตใจของตน

ในระหว่างขั้นกับจิต จะได้เห็นชัด ๆ ว่า ขั้นทั้งห้ามีรูปขั้นเป็นต้น ก็เหมือนกับร้านค้า ใจที่ทรงคุณธรรมไว้ด้วยตามขั้นภูมิของตน ก็เปรียบเหมือนกับสินค้าตามชั้นแห่งสินค้า ที่ตนมีคุณค่ามากน้อยภายในใจเพียงไร จนกระทั่งถึงสินค้าอันประเสริฐสุดคือ วิมุติหลุดพ้นภายในจิตใจ นี่แลท่านเรียกว่าสินค้าอันประเสริฐดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นไม่ต่อ เป็นสินค้าที่มีองอาจ กล้าหาญ ทัฬหายุทธภายในตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด ไปที่ใด ไม่ทำหนินดินฟ้า อากาศ ไม่ทำหนินสถานที่นั้นที่นี้ ไม่ทำหนินผู้คนชายหญิง ไม่ทำหนินดินฟ้าอากาศ ไม่ทำหนินอะไรทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่ทำหนิน ตัวการทำหนิน ต้นเหตุทำหนิน มันหมดสิ้นไปจากใจแล้ว ไปไหนไม่ทำหนิน เพราะไม่มีธรรมชาติ เจ้าจอมทำหนินนี้อยู่ภายในใจ เห็นแก่ความดี ไปไหนดีหมด ดูอะไรดีหมด ดูคนทุกซื่ก็ดี โดยธรรมดูอะไรก็ดีโดยธรรมทั้งนั้น ไม่หาเรื่องหาราวหาแ่งต่าง ๆ มาเป็นการกวนใจตนเอง จึงเรียกว่า สุขะโต คิดไปที่ไหนก็ไม่เป็นภัย มองเห็นอะไรก็ไม่เป็นภัย ตาหูจมูกลิ้นกาย สัมผัสกับเรื่องอะไรไม่เป็นภัย เป็นสุขะโตไปโดยตลอด นี่คือผู้หมดภัย ไปที่ไหนหมด ไม่มีภัย ตีภายในจิตใจ เพราะเชื่อแห่งภัยไม่มี นี่เรียกว่า ตลาตอัครจรรย์ หรือสินค้าอัครจรรย์ นั่งอยู่ที่ครองสินค้าอัครจรรย์นี้อยู่ เดินไปไหนก็ครองสินค้านี้ อยู่ก็ครอง ตายไปแล้วก็ครองสินค้านี้แล ไม่มีผู้อื่นใดจะมีความสามารถ อำนาจวาสนามากดขี่บังคับหรือแย่งชิง เอาสินค้าประเภทอัครจรรย์ของเราซึ่งเป็นสมบัติของเราเท่านั้นไปได้ อันนั้นจึงขอให้พากันพยายามชำระสิ่งสกปรกทั้งหลายภายในจิตใจซึ่งเป็นสินค้าอันประเสริฐของเราให้หมดไป หมดไป ให้เหลือแต่ทองทั้งแท่งให้เหลือแต่ธาตุแท้ คือไม่หมกธาตุนิรันดร์ นั้นแลคือแดนแห่งความสมหวัง แดนแห่งความสุข ความเกษม ก็คือที่นั่นแล

ไม่มีที่อื่นใดในโลกทั้งสาม อย่าคิดให้เสียเวล่ำเวลา ไปที่นั่นจะดี ไปที่นี่จะดี มันหลอกเจ้าของทั้งนั้นแหละ ถ้าตัวการตัวก่อกรรมก่อเวรก่อเหตุ หรือตัวผู้แห่ก่อกรรมนี้ ยังมี อยู่ภายในจิตใจแล้วมันจะหลอกไปเรื่อย ๆ เอาจนขาดหลุด ขาขาด มันก็หาความสุขไม่มี มันจะ หลอกไปจนกระทั่งขาดแล้วไม่เจอความสุขดังที่มันหลอกนั้นเลย ฟังแต่ว่าหลอกนั้นเดอะจะ หลอกไปเรื่อย ๆ หลอกไปเรื่อย ๆ ต้มไปเรื่อย ๆ ธรรมะท่านไม่ได้หลอก ธรรมะเป็นของจริง ท่านจึงสอนลงในจุดที่จริง ๆ ไม่ได้สอนแบบหลอกดวงและไม่ได้สอนในจุดที่ไม่จริง จิตนี้เย็น สถานที่รับธรรมโดยแท้ ท่านจึงสอนให้ที่จิต ให้จิตพินิจพิจารณา ให้จิตรับธรรมนี้ไว้ประพฤติ ปฏิบัติ กำจัดจิตที่เป็นภัยต่อตนเองออกจากจิตเสียเอง แล้วจิตก็เป็นจิตที่ประเสริฐ โลกทั้ง ๆ ที่อยู่ในโลกนี้แล ท่านผู้ประเสริฐไม่ได้หมายถึงว่าจะต้องเหาะเหินเดินฟ้าขึ้นไปไหน ๆ จึงจะ ประเสริฐ อยู่เฉย ๆ ธรรมดาเหมือนโลกก็ประเสริฐ เพราะประเสริฐที่จิต ไม่ประเสริฐในที่อื่นใด ขอได้นำไปพิจารณา การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรจึงขอยุติเพียงเท่านี้

ทุกขเวทนา

อันมงคลสูตร ท่านสอนให้คบบัณฑิต อย่าคบคนพาล คนพาลคือหัวใจของเจ้าของพาลนั่นเอง เป็นอันดับแรก คนพาลภายนอกพาลภายใน ที่แรกก็เป็นคนพาลพาลในใจตัวเอง มันคอยพาลอยู่เรื่อย ยุ่งอยู่เรื่อย เวลาไปอยู่กับครูกับอาจารย์ ได้รับการอบรมอยู่เสมอจากบัณฑิต ท่านเป็นอาจารย์ ท่านเป็นบัณฑิต และมีความเฉลียวฉลาด อูบายต่าง ๆ ที่ท่านนำมาสั่งสอนเรา ท่านเคยปฏิบัติให้รู้มาแล้วทุกอย่าง การสอนจึงถูกต้องแม่นยำ เป็นที่แน่ใจได้สำหรับผู้ฟัง ไม่มีสงสัย เฉพาะอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์มัน ไม่เคยปรากฏเลยที่ท่านจะแสดงว่าเห็นจะเป็นอย่างนั้น เห็นจะเป็นอย่างนี้ ไม่มีเลย มีแต่แนวโน้ม ๆ ให้เป็นที่แน่ใจ เพราะเอาความจริงมาพูดล้วน ๆ ซึ่งถอดมาจากจิตใจที่เคยได้รู้ได้เห็นจากการปฏิบัติมาแล้วด้วยดี เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยล้วนแล้ว ถ้าไหนอ่อนแอละ ท่านขู่วไว้แล้ว ใครอ่อนแอ ใครร้องครางอู ๆ อ่า ๆ อันนั้นนะเป็นไอสด ท่านว่าไม่ต้องหาหยุดหายา ไม่ต้องมีใครดูแลรักษา ครางอู ๆ อ่า ๆ มันเป็นไอสดแล้ว ท่านว่านั่น

สำหรับคนนั้นถ้าว่าการร้องการครางมันเป็นประโยชน์จริง ๆ แล้ว เราจะหาหยุดหายาทำไม ท่านว่า นี่เวลาท่านย้อนกลับมาอีก ก็ร้องครางเอาซิ ใครร้องครางก็ได้ เด็กร้องก็ยิ่งได้ มันเป็นประโยชน์ นี่ไม่เป็นประโยชน์นั่นเอง จึงไม่ควรจะไปร้องไปครางไปอ่อนแอเป็นพระกรรมฐานทั้งองค์แสดงตัวอย่างนั้น มันดูได้เมื่อไร ถ้าเป็นเด็กหรือเป็นคนธรรมดาทั่ว ๆ ไปก็ไม่เป็นไร เพราะเขาไม่ได้รับการอบรมไม่ได้ศึกษาอะไรพอรู้ พอเข้าใจในแนวทางที่จะต่อสู้ที่จะพิจารณา ไม่มีหรอก รู้ไปทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อเวลาเกิดเรื่องเกิดราวขึ้นมาภายในตัวเองหาทางที่จะรักษาตัวไม่ได้มีแต่ล้มระเนระนาดไปเลย ท่านว่า ท่านอาจารย์มัน ท่านเทศน์สอนปลุกจิตปลุกใจเก่งมากทีเดียว ที่นี้เราบรรดาลูกศิษย์ลูกหาที่ไปด้วยความตั้งใจไปศึกษาอบรมจากท่าน ฟังอะไรมันก็ถึงใจ ถึงใจ ถึงใจสิ่งที่ควรจะปฏิบัติ ก็ต้องปฏิบัติไปเลย สิ่งที่ควรเข้าใจในขณะนั้นก็เข้าใจ เป็นเรื่องเป็นราวภายในเข้าใจโดยลำดับ อย่างยามเจ็บไข้ได้ป่วย ท่านสอนวิธีพิจารณาเข้า เวลามันเป็นไข้ มันเอาไข้มาจากไหน ท่านว่า นี่ท่านสอนให้เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ มันไปหอบไข้หอบหนาวมาจากไหน มันก็มีเกิดขึ้นในกายเรามิใช่หรือ เวลาหายมันจะไปหายที่ไหน มันเกิดขึ้นมากก็เป็นเรื่องของความทุกข์ทั้งมวลนั้นมันเป็นสังขารธรรม ถ้าไม่พิจารณาสิ่งเหล่านี้จะพิจารณาอะไร พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยสังขารธรรม สวากตรัสรู้ด้วยสังขารธรรม แล้วเรา

จะไม่ตรัสรู้ด้วยความอ่อนแอได้หรือ นั่นมันเข้ากันได้หรือกับธรรมของพระพุทธเจ้า ฉะนั้นเราก็มาวางธรรมชี่ มันเกิดขึ้นที่ตรงไหน อากาไร แล้วเราถามเขาดู มันเจ็บที่ตรงไหน ปวดที่ตรงไหน อะไรเป็นผู้เจ็บ อะไรเป็นผู้ปวด ค้นเข้าไปให้เห็นต้นเหตุมันชี่ มันปวดที่ตรงไหน เจ็บที่ตรงไหน อะไรเป็นสาเหตุให้มันเจ็บมันปวด ใครเป็นผู้ไปสำคัญมันหมาย เวลาตายแล้ว เอาไปเผาไฟ มันเจ็บมันปวดไหมกลายเป็นผู้หลอกลวงตัวเองว่าเจ็บนั้นปวดนี้

พิจารณาให้เห็นต้นเหตุของมันชี่ ถ้าเป็นนักปฏิบัติ ไม่รู้ต้นเหตุไม่รู้ทั้งผลคือคลายความทุกข์ ไม่รู้ทั้งต้นเหตุ จึงเป็นสาเหตุ มันจะแก้ทุกข์ได้อย่างไร ปัญญาเอาไรทำไม ทำไมไม่คิดไม่ค้นขึ้นมา ปัญญาก็รู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในร่างกายและจิตใจของตนเอง ท่านสอนย้าลงไปโดยลำดับ ๆ ผู้ฟังซึ่งฟังด้วยความตั้งใจ เฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิสัยอาหาญยิ่ง จับได้ง่าย ถูกจับทันที ๆ จับปุ๊บ ๆ และเวลาไปอยู่ในสถานที่ใดก็เหมือนท่านแสดงกังวาลอยู่ในหัวใจ โอวาทของท่านทำได้ทุกแง่ทุกกระหนง ที่สำคัญ ๆ สำหรับพิจารณาเป็นเครื่องมือในแนวปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในสถานที่สำคัญ ๆ เช่นนั้น ประหนึ่งว่า ท่านมาอยู่ที่หัวใจเราเลยนี้มันก็อาหาญว่าเรียง

การจะรู้ธรรมเห็นธรรมและเข้าใจในอรรถในธรรม มันเข้าใจด้วยความอาหาญเข้าใจด้วยความเป็นนักต่อสู้ ไม่ได้เข้าใจในความอ่อนแอ ความท้อแท้ความเหลวไหล ความถอยทัพกลับแพ้โดยลำดับนั้น ไม่ใช่ทางที่กิเลสจะกลัว ไม่ใช่ทางที่จะแก้ไขกิเลสหรือรู้เรื่องของกิเลสทั้งหลาย ท่านถึงถอดถอนได้ ศาสนานั้นไม่มีอะไรที่จะเทียบเท่าหาที่แย้งไม่มี ถ้าหากเราดำเนินตามหลักศาสนาแล้ว เรือนจำตาราตาริงอะไรเหล่านี้ไม่ต้องมี มีทำไม ก็ไม่มีใครจะไปทำผิด มองเห็นตามเหตุตามผล ยอมรับความผิดถูกชั่วดีของกันและกันแล้ว มันก็อยู่ด้วยกันได้ สำหรับคนเรา ที่นี้ไม่ยอม ผิดที่ไม่ยอมรับว่าผิด เห็นตัวอยู่ก็ยังไม่ยอมรับ ติดคุกติดตาราตาริงแล้วยังตามอยู่ว่า เขาหาว่าขโมยนั้นขโมยนี้ไปอีก ทั้ง ๆ ที่เราขโมย คือความไม่ยอมรับตามเหตุผลตามความจริงนั่นเอง และภายในจิตใจก็เหมือนกัน ไม่ยอมรับนั้นถึงได้รับความทุกข์ความลำบากถ้ายอมรับตามหลักความจริงแล้ว สิ่งที่แสดงขึ้นเป็นหลักความจริงทั้งนี้ ทุกข์มันเกิดขึ้นมาจากไหน เราก็ทราบ เราเคยปรากฏทุกข์ขึ้นภายในร่างกาย เราตั้งแต่วันนี้ จะเรียนภาวนา เรารู้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของเรา ถ้าหากว่าเราพอจะทราบ ค้นสาเหตุของมันแล้วเรื่องเหล่านี้ถึงจะทุกข์ก็มีความทุกข์เกิดขึ้น มันก็ไม่เป็นความทุกข์ภายในจิตใจ ซึ่งเป็นการเพิ่มเข้าอีกต่อหนึ่ง สำคัญที่การคบค้าสมาคมกับบัณฑิต นักปราชญ์ ทำไม ถ้าเรายังไม่สามารถที่จะช่วยตัวเองได้ ก็ต้องอาศัยครู อาจารย์ ท่านคอยแนะนำสั่งสอนทุกวันค่อยซึมซาบเข้าไปทุกวัน ๆ ค้วย

ทุกอัน จะแยกสลัดหนีไปไหน ทุกข์มากทุกข์น้อยให้อยู่ที่ตรงนั้น ท่านว่า พิจารณาอยู่ที่ตรงนั้น ถ้าจะจ้องก็จ้องอยู่ที่ตรงนั้น ถ้าพิจารณาสาเหตุของมัน มันเป็นมาจากไหนก็ให้ถ่วงลงไป

คำว่าทุกข์นี้อาศัยอะไรเป็นที่ตั้ง มันอาศัยกายเป็นที่ตั้ง มันอาศัยความรู้สึกเป็นเหตุที่จะให้ทุกข์กำเริบ ท่านว่าความรู้สึกไปต่าง ๆ นานา นั้นแหละ ทุกข์มันกำเริบขึ้น ความรู้สึกนี้ต้องแก้ด้วยการพิจารณาให้ทราบทั้งเรื่องของทุกข์ว่าเป็นเช่นนั้น ทราบทั้งฐานะที่มันเกิด เป็นที่เกิดแห่งทุกข์ เช่น ร่างกายในส่วนใดก็ตามให้ทราบให้ชัดว่า ฐานอันนั้นมันเป็นทุกข์จริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่เกิด ก็เป็นความรู้สึกของเราไปหมายความว่าเป็นที่เกิด แต่ก็ควรให้ทราบ ท่านว่า เช่นมันทุกข์ในกระดูก ในเนื้อ ในหนัง ส่วนใด เนื้อหนังนั้นก็เนื้อหนังอยู่เช่นนั้น ทุกข์ก็เป็นทุกข์อยู่เช่นนั้น แม้จะอาศัยกันอยู่ ก็เป็นคนละชั้นละอัน ไม่ใช่อันเดียวกัน

จิตที่รับรู้รับทราบสิ่งนั้น ก็เป็นจิตอันหนึ่ง แต่จิตนี้เป็นผู้หลง และก็ไปสำคัญมันหมายความว่า นั่นเป็นทุกข์นี่เป็นทุกข์ รวมทั้งหมดนั้นเข้าเป็นตัวว่าเราทุกข์ที่นั่นเราทุกข์ที่นี่ ไม่อยากจะให้เราเกิดความทุกข์ อยากจะให้เราหายเสีย ความอยากนั้นก็เป็นที่เล็ดอันหนึ่งขึ้นมา ก็เสริมกันจนเกิดความทุกข์ ความลำบากมากขึ้น ใจก็ทุกข์ ร่างกายที่เป็นทุกขเวทนาทางกายก็ทุกข์ ทางใจก็กำเริบขึ้นมาอีกด้วยความทุกข์ เพราะอยากให้เป็นดังใจหวัง มันเลยเสริมกันเข้าไป นี่เพราะความโง่ของตัวเอง นั่นถ้าความฉลาดดีต้องพิจารณา หนึ่งทุกขเวทนามันมีอยู่ในจุดใด และดูร่างกายกับเวทนา มันเป็นคนเดียวกันไหม รูปลักษณะเหมือนกันไหม เวทนาไม่มีรูปไม่มีลักษณะท่าทางต่าง ๆ ปรากฏแต่ความทุกข์อยู่เท่านั้น ส่วนร่างกายมันมีรูปมีร่าง มีสีสรรวรรณะ มันก็มีอยู่ของมันอันหนึ่ง เวลาทุกข์เกิดขึ้นมันก็มีอยู่เช่นนี้ ทุกข์ดับไปมันก็มีอยู่เช่นนี้ ทุกข์เป็นอันหนึ่งต่างหากจากสิ่งนี้ ในตามความจริงหากอาศัยความพิจารณาของร่างกายมันเกิดขึ้นมา และจิตก็เป็นผู้ไปรู้ เป็นผู้รับทราบ ถ้าจิตมีปัญญาที่เพียงรับทราบ เข้าใจตามความจริงของมัน จิตก็ไม่มีความกระทบกระเทือน ถ้าจิตลุ่มหลง จิตก็ไปยึดสิ่งนั้นเข้ามา คือไป นั่นนะ ความทุกข์นั้นนะ เข้ามาเป็นตนเป็นของตน แล้วก็อยากให้ความทุกข์อันนี้ที่ว่าเป็นตนเป็นของตนนี้หายไป และมันแยกกันไม่ออก ทุกข์ก็มีมาตรง ๆ แล้ว จะไปแยกมันออกได้อย่างไร ถ้าไม่เห็นว่ามันเป็นความจริงอันหนึ่งต่างหาก ร่างกายเป็นความจริงอันหนึ่งต่างหาก นี่มันถึงจะแยกได้ ถ้าเราเอาสิ่งนี้เป็นตนแล้วแยกวันยังค่ำ มันก็ไม่ออก เพราะอันนี้เป็นตนจะแยกไหนตนไม่แยกจาก ไม่ได้แยกให้หนีไปไหน เป็นตนอยู่อย่างนั้น นี่มันเข้าเป็นอันเดียวมันแยกกันไม่ออก

ถ้าจะพิจารณาเข้าไปถึงความจริง ๆ แล้ว มันต่างอันต่างอยู่ จริงของใครของเราอยู่เช่นนั้น หยั่งซึ่งภายในจิตใจ ทุกข์ค่อยระงับลงไป ระงับลงไป ก็รู้ช่วงสุขต่อของทุกข์ที่จะให้มัน

เกี่ยวเนื่องกับใจมันก็ออกไปจากใจ มันค่อยหดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามาถึงใจทีเดียว เรื่องทุกขเวทนา มันออกไปจากใจที่ไปหมาย นี่ที่เป็นทุกข์เพราะมันมีสายสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ โดยทางอุปทาน อย่างที่เราไม่ทราบ เวลาพิจารณาเช่นนั้นอย่างชัดเจนแล้ว เราถึงจะตามเจ้าทุกขเวทนาเข้ามา มันรู้เข้ามา รู้เข้ามา หดเข้ามา ย่นเข้ามาจนกระทั่งถึงใจ พอทราบว่าใจนี้เองเป็นตัวไปก่ออุปทาน ขึ้นมาแล้วถือทุกข์ว่าเป็นตน จึงเกิดความทุกข์ขึ้นมากมาย พอมันทราบเท่านี้ ทุกข์ก็ระงับลงไป นี่ดับ นั่นประการหนึ่ง พอทราบเช่นนั้น ทุกข์ที่จริงใจก็ไม่ไปยึด ถึงทุกข์จะไม่เกิด ถึงทุกข์จะไม่ดับก็ตาม เรื่องจิตก็เป็นจิต ไม่สืบทอดกันด้วยอุปทาน รู้ต่างอันต่างดี นี่เรียกว่ามีความเป็นตัว ของตัว มีความรื่นเริง มีความสุขอยู่ภายในตัว ในท่ามกลางแห่งความทุกข์ แข่งขันนี้ นี่ชื่อว่า เรื่องจิต นี่สำหรับผู้ดำเนินกำลังดำเนินปฏิบัติ กำลังดำเนินเพื่อความรู้เท่าทันกับขั้นห้า มี เวทนาขั้น เป็นต้น คือทุกขเวทนาเป็นสำคัญ แต่สำหรับท่านผู้ที่เข้าใจโดยตลอดทั่วถึง เป็น อรูปตะ คือไม่มีสิ่งใดที่จะกำเริบเป็นอื่นแล้วนั้น ถ้าไม่มีปัญหาอะไรเลย จะเป็นทุกข์มากทุกข์ น้อยไม่มีปัญหาทั้งสิ้น เพราะจริงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีเวลาไหนที่จิตของท่านจะบริสุทธิ์แล้วจะ กลายเป็นความเศร้าหมอง จะกลายเป็นโรคขึ้นมา ไม่มีทางจะเป็นได้เช่นนั้น

ฉะนั้นอาการหนึ่ง ขั้นจะแสดงขึ้นมาอย่างไรท่านจึงทราบตามหลักธรรมชาติ ฉะนั้น จึงเกิดขึ้นตามหลักธรรมชาติของเขาดับไปตามธรรมชาติ หรือตั้งอยู่ตามธรรมชาติแล้วดับไปตาม ขั้นของเขา จิตจะรู้ตามธรรมชาติของตนโดยไม่ต้องบังคับบัญชากันแต่อย่างใด นี่คือจิตของท่าน ผู้ที่รู้รอบขอบเขตโดยตลอดทั่วถึงแล้วเป็นอย่างนี้ นี่เรากำลังพิจารณา ก็เพื่อจะให้มันทราบแนว เข้าเป็นลำดับ แม้จะไม่ใช่เป็นอย่างนั้นในระยะเวลาที่เราต้องการนี้ยังไม่สมหวังก็ตาม แต่แนวทางที่เรา จะพิจารณาทุกข์ทั้งหลาย เพื่อแยกจิตของเราออกจากทุกข์ไม่ได้พัวพันในทุกข์ และไม่ถือทุกข์ ว่าเป็นตน เมื่อเวลาทุกข์เกิดขึ้นมาก ๆ หรือน้อย ๆ ก็ตาม ไม่ไปหอบเอาทุกข์นั้นมาเป็นตน แล้ว มาเผาตน เราก็ตบสาย ถ้าเรารู้เท่าทันทุกข์

เพราะฉะนั้น ทุกข์จึงเป็นศีลวัชสติปัญญาของเรา ไม่ว่าจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไรก็ตาม ให้กำหนดสติปัญญาจ้องอยู่ตรงนั้น แล้วถอยเข้ามาดูจิต แล้วขยายออกไป เอาความรู้ออกไปหา ทุกขเวทนา ออกไปหากาย เวทนาเป็นส่วนหนึ่ง จิตเป็นส่วนหนึ่ง ถอยกันไปถอยกันมาอยู่อย่างนี้ เพื่อทดสอบทางสติปัญญาของเรา เมื่อหลายครั้งหลายหนก็เข้าใจและซึมซาบซึ่งลงไปโดยลำดับ ๆ จึงแยกกันได้ด้วยอำนาจของปัญญา สมมุติว่า ถึงคราวจะแตกจะดับจริง ๆ ก็ต้องเป็นอย่างนี้ แล้ว ไม่ต้องกลัวว่าทุกข์เราจะเริ่มจมที่ตรงไหน ในเมื่อมีสติปัญญาเวทนา ทุกขเวทนาอยู่แล้ว คือจิต

ของเราอยู่กับสัจธรรม อยู่กับศีลรับปัญญา ปัญญาเราจะผ่องกล้า ศีลเราจะผ่องใส เป็นลำดับ เพราะเรื่องของปัญญาเป็นสำคัญ เพราะรับในขณะที่นั้นก็ไม่มีปัญหาอะไร ไม่มีทางลุ่มจม ประการหนึ่ง ถ้าเรามีสติปัญญาต่อสู้อยู่กับทุกขเวทนาอย่างไม่ถอยหลังแล้ว ขณะมันจะดับจริง ๆ มันก็ทราบว่ามันจะดับไป

ส่วนจิตจะไม่ดับ มันจะถอยตัวเข้ามา รู้โดยลำพังตนเอง แล้วผ่านไปเลยนี่อย่างหนึ่ง แต่เชื่อแน่ว่า ผู้มีสติ แม้จะยังเป็นผู้ไม่สิ้นจากกิเลสก็ตาม จะทราบชัดในขณะที่ทุกขเวทนาเกิดขึ้น เต็มที่จนกระทั่งทนอยู่ไม่ได้ และจะสลายตัวไปเรียกว่าจะตาย เราจะทราบจนกระทั่งว่า ขณะที่ทุกขเวทนาจนระงับดับตัวลงไป แล้วจิตถอนตัวออกจากนั้นมาสู่ความเป็นจิต เรียกว่าเป็นตัวของตัวเอง แล้วก็ผ่านกันไป อันนี้เรียกว่าสูงอีก ละเอียด นั่นก็ไป ผ่านไปจากนั้นไปแล้ว เอาจะไปไหนก็ไปสิ ทุกขเวทนาเป็นของสุขของดับ เราจะหาตามมันที่ไหน มันเกิดมันก็ดับของมันไปเรื่อย อะไร ๆ ที่เราทราบชัดเจน เราปล่อยมันไป ตั้งแต่ร่างกายเราทนมไม่ไหว เราปล่อย เวทนา มันไม่ต้องบอก มันไปของมันเอง นี่เรียกว่าสุขคะโต นี่คือการพิจารณาจิตใจเห็นประจักษ์สำหรับผู้ปฏิบัติ ถึงคราวจวนตัวจริง ๆ แล้ว ไม่หวังพึ่งใครทั้งนั้น ไม่ว่าญาติมิตรเพื่อนฝูง ใครต่อใคร ทั้งหมด ต้องถอนจิตออกมาให้หมดกับสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันทั้งหลายเข้ามาสู่จุดที่มันกำลังตะลุมบอนกันอยู่เวลานี้คือทุกขเวทนานั้นละสำคัญ ในขณะที่จะแตกดับ เราไม่ถอย เป็นอย่างไรเป็นกัน ขอให้รู้ให้เข้าใจกับเรื่องนี้เท่านั้น และไม่ต้องไปคิดว่าการศึกษาอยู่กับทุกขเวทนามุนีแล้ว เวลาตายแล้ว

จิตมันกำลังวุ่นอย่างนี้ มันก็ไม่ไปทุกข์อื่น จะไปที่ไหน ๆ วุ่นก็วุ่นกับงานอันดีอันชอบนี้ วุ่นด้วยทั้งวุ่น ไม่ใช่วุ่นด้วยความหลงนี้ เราจึง เราพิจารณา เราค้นเรากว่าอย่างนั้น เวลามันดี ๆ เวลามันจะไปจริง ๆ มันรู้ที่ ซึ่งมีสติดี มันถอยแป๊บเข้ามาทันที ต่อจากนั้นทันทีแล้วถอยทันทีเข้ามา สู่ตัวของตัว เป็นตัวของตัว คือจิตล้วน ๆ แล้วขาดเลย นี่เรียกว่า สุขคะโต เป็นภูมิของผู้ปฏิบัติ แม้จะไม่สิ้นกิเลสก็ตาม ก็เรียกว่า เต็ม ๆ คนมีกำลังเต็มตัวเต็มภูมิ

การพิจารณาจิตภาวนาจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก นับฟังเป็นฟังตายกันได้จริง ๆ ไม่ต้องหวังพึ่งใครทั้งนั้น เป็นที่แน่ใจภายในตัวเอง สติปัญญากำลังจิตของเรามันรู้ภายในตัว ไม่ต้องไปตามใครให้เห็นชัด ๆ แบบนี้ ถ้าหากว่าเราสามารถพิจารณาจนกระทั่งมันขาดได้ในขณะนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างขาดได้เลย ก็ไม่มีปัญหาอะไรเลย แล้วเราจะไปคิดว่าเราเป็นผู้หญิง เราเป็นฆราวาส เราไม่สามารถที่จะทำพระนิพพานให้แจ้ง อันนั้นเป็นความสำคัญผิดของเรา ซึ่งเป็น

เรื่องของกิเลสหลุดออกอีกประการหนึ่ง อีกเหมือนกัน ธรรมเป็นของจริงเสมอกัน ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย ไม่ว่านักบวชนักฆราวาส สติปัญญาได้ด้วยกัน แก้กิเลสได้ด้วยกัน พอเราแก้กิเลสได้ ด้วยอุบายและวิธีใดของผู้ชายใดชายใดฆราวาสพระองค์ใดก็ตาม สามารถแก้ได้ทั้งนั้น และพ้นทุกข์ไปได้ด้วยกัน เราไม่ต้องไปคาดไปหมายให้เสียเวลาแล้วเรามีอำนาจวาสนา เราอย่าไปคิด เรากำลังสร้าง ตีมากติน้อย ก็อยู่ที่จิตนี้แล พิจารณามันไม่ดีที่ไหนพยายามสะสมความฉลาดขึ้นมา นี่เป็นความถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแท้ ที่เรามากำหนดคิดว่าสิ่งใด ชั้เนิ่นชั้เนิ่น ไปที่ไหนคนนั้นแซงเรา คนนี้แซงเราอย่างนี้ เราสำคัญไปต่างหาก แล้วก่อทุกข์ให้เราเกิดความท้อถอยน้อยใจตัวเองนั้น หาอุบายฆ่าตัวเองโดยไม่รู้สีกตัว นั้นอย่าไปคิดอย่างนั้น วาสนาเต็มตัวทุกคน ทำไม่จะไม่เต็มตัว เราเป็นนักปฏิบัติ เราเป็นนักบำเพ็ญอยู่ด้วยกัน วาสนาไม่ใช่เป็นของออกมาตลาด ร้านค้าก็จะประกาศหรือแข่งขันกัน มีอยู่ด้วยกันทุกคน ท่านไม่ให้ประมาทกัน เรื่องอำนาจวาสนา มีอยู่ภายในจิตใจด้วยกันทุกคน แม้กับสัตว์ท่านไม่ให้ประมาท กิเลสก็ มันมีอยู่ภายในจิตใจของสัตว์

ฉะนั้น แก้กิเลสก็เหมือนกัน เราไม่ต้องไปคิดให้เสียเวลา เป็นการทำลายกำลังของตัวเอง หรือความมุ่งมั่นของตัวเองให้ค่อยลงไป ด้วยการคิดว่าเราเป็นผู้หญิง เราเป็นผู้ชาย หรือเราเป็นนักบวช และเราไม่ได้เป็นนักบวช เราอยู่ฆราวาส อันนั้นเป็นความหมายหนึ่งต่างหาก ส่วนความที่ถูกต้องจริง ๆ แล้ว เราทำความเพียร นั้น ด้วยสติด้วยปัญญา เพื่อจะแก้กิเลส เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ตลอดถึงนักบวชท่านทำเป็นธรรมเหมือนกันหมด ผู้หญิงก็มีได้ สติปัญญา เพราะผู้หญิงผู้ชายมีกิเลสด้วยกัน

การแก้กิเลสแก้ด้วยสติ แก้ด้วยปัญญา มีความเพียรเป็นเครื่องหนุน และกิเลสมีอยู่ที่ไหน มีที่ใจด้วยกัน เมื่อสติปัญญาทันกันเมื่อไร เป็นมันผ่านไปได้อย่างกันทั้งนั้น ไม่มีปัญหา และจะต้องเป็นนักบวชนี่คือความจริงแห่งสังฆธรรม ที่ไม่เลือกชาติชั้นวรรณะ บรรดาที่เป็นมนุษย์แล้ว ไม่เลือกเพศหญิงเพศชาย ขอให้บำเพ็ญ เพราะธรรมเป็นกลางๆ ฟังได้เข้าใจได้ด้วยกัน ทั้งหญิงทั้งชายทั้งนักบวชและฆราวาส ปฏิบัติได้ แก้กิเลสได้ กิเลสก็ไม่นิยมว่าเป็นหญิงเป็นชาย มีกิเลสด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่พระเป็นนักบวชก็ยังมียกเลสจะว่าไป ท่านจึงต้องแก้ของท่าน ถ้าไม่แก้ก็จมอยู่ในกิเลสเช่นเดียวกับคนทั่วไป นั้นแหละ หรือยิ่งมากกว่านั้นก็ได้ ไม่สำคัญกับคำว่า เป็นนักบวช มันสำคัญอยู่ที่การแก้กิเลสด้วยความพากเพียร นี่เป็นสิ่งสำคัญมาก แล้วจะต้องสนใจในจุดนี้ นี่แหละความพ้นทุกข์

พื้นที่ไหน พื้นที่มีทุกข์นั้นแล แก่ทุกข์ได้แล้ว ก็พื้นที่ทุกข์ ถ้าแก่ไม่ได้ จะเป็นเพศไหน ก็ตาม มันจมทุกข์อยู่ด้วยกัน นี่वासนามันอยู่ที่จิต ถ้าทำให้อภัพ อภัพได้ อยู่ที่ยึดของเรา นั้นแหละ จะเป็นนักบวชฆราวาส มันอภัพได้ทั้งนั้น จะทำให้วาสนาหรือศาสนารุ่งเรืองขึ้น ภายในจิตใจก็ทำได้ ศาสนาจะลงที่ไหน ก็ลงที่ใจ จะไม่ลงที่อื่น สำคัญที่ใจ สำคัญที่การปฏิบัติ ของคนเรา กิริยามารยาท การประพฤติ แสดงออกก็เมื่อใจเจริญแล้ว มันเจริญทั้งนั้นแหละ กิริยามารยาทที่แสดงออก สวยงามน่าดูน่าชม เฉพาะอย่างยิ่งใจให้มีความเจริญรุ่งเรืองภายในจิตใจ ในตัว มีสติมีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอยู่เสมอแล้ว เรียกว่า ใจที่มีความเจริญ ก็เลสไม่ค่อย จะมาทำลายได้ เรียกว่าศาสนาเจริญ เราพยายามพิจารณาแก้ไขไปโดยลำดับ ไม่มีกัวาง ไม่มีแคบ ไม่มีมากมีมายอะไร มีอยู่ที่หัวใจนี้เท่านั้น พิจารณาลงไปทีตรงนี้ ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายนักบวช นักฆราวาส มีอยู่ที่หัวใจด้วยกันหนาแน่นขนาดไหน ก็คิดดูอย่างความมืด มันก็มืดมาตั้งกับ ตั้งกัลป์ก็ตาม พอเปิดไฟขึ้นเท่านั้นนะ ความมืดมันหายไปหมดมันไม่เห็นเอาอะไรมาอวดว่า ข้าเคยมืดมาตั้งกับตั้งกัลป์แล้ว เพียงไฟจะมาเปิด แล้วจะไปไล่ความมืดของข้าพเจ้าออกนี้ มันเป็นไปไม่ได้ มันไม่มีทาง เมื่อเหตุผลมันพร้อมกันแล้ว มันหายไปหมด ความสว่างเกิดขึ้น ความมืดมันจะเกิดมาตั้งกับตั้งกัลป์ มันดับไปหมด ก็เลสมันจะหนาแน่นเพียงไรก็ตาม ก็ให้ พิจารณาทางด้านปัญญา เมื่อปัญญาสามารถ แล้วมันรอบตัวทันที ก็เลสจะอยู่ในจิตใจเรามา ตั้งกับตั้งกัลป์ ก็เช่นเดียวกับความมืด ที่เคยมีอยู่นั้นแล พอตามใจขึ้นมา มันก็สว่างจ้า ตาม ปัญญาขึ้นมาภายในจิตมันก็สว่างจ้าด้วยกันทั้งนั้นนี่ มีเท่านั้น เป็นสิ่งสำคัญที่เราจะต้องพิจารณา หาให้เห็น

ศาสนาอัครรรยอาจแสดงที่ไหนศาสนาเจริญเจริญที่ไหน ได้ยินว่าท่านว่าพื้นที่ทุกข์ พื้นที่ไหน พื้นที่ไหน มีอยู่ที่ใจนี้เท่านั้น ขยายออกมาถึงสังขารวม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์เราก็อกราบว่าทุกข์ เพราะเราไม่ใช่คนตาย สมุทัยคือสิ่งที่จะเสริม ส่งเสริมให้ทุกข์เกิดหรือ ผลิตทุกข์ให้เกิดมีอะไรบ้าง ท่านก็กล่าววว่า.....ปัญหา เป็นต้น แน่ เราก็อกราบ อะไรที่มันรักมันใคร่ รักใคร่ในสิ่งใดบ้าง เราก็พยายามแก้ไขมัน รักใคร่ในชั้นห้า เฉพาะอย่างยิ่งรักในชั้นห้า เราก็อกราบรู้เท่าทันมันโดยลำดับ เอาละใคร่ ในจิต จิตเป็นจิตสงวนในจิต แก้ไขมัน เพราะมันรักที่ตัว โทณ นั้นแหละคือตัวกิเลส มันอยู่ที่ตรงนั้น แก้เข้าไป แก้เข้าไป จนกระทั่งมันถึงความจริงแล้วไม่รักไม่ชัง เพราะหมดแล้วเรื่องกิเลสหมดแล้ว ความรักความชัง ความเกลียด ความโกรธมันก็ไม่มี เป็นหลักธรรมชาติอยู่ภายในตัวล้วน ๆ นั้นละ

ท่านเรียกว่าธรรมชาติที่ต้องการ และการพิจารณาก็คือ มรรค แก่สมุทัย ไปในตัว เช่น ความรัก ความชัง เป็นต้น นี้ แก่ภายในจิตนั้น นิโรธ ก็คือลำดับทุกขนั้นเอง ตับไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งมีความสามารถเป็นที่แห่งมรรคแล้ว นิโรธก็ดับไปโดยสิ้นเชิง ไม่มีเหลือ ขณะที่นิโรธดับไปหมดแล้ว นิโรธดับทุกขไปหมดแล้วอะไรที่รู้ว่าทุกขดับไป ก็เลศดับไป อะไรที่รู้ ผู้รู้นั้นแลคือผู้บริสุทธ์ แน่ นี่นอกจากสังขารรวมไป คือ อันนี้ สังขาร นั้นสังขารรวมเป็นกริยาเป็นอาการ เป็นสมมุติ นิโรธก็เป็นสมมุติ ต้องเป็นกริยาที่ดับทุกข นั้น เป็นกริยาสมมุติความดับไปหมดเรียบร้อยแล้ว ไม่มีอะไรเหลือที่จะให้ดับแล้ว เหลือแต่ความรู้ที่บริสุทธ์ล้วน ๆ นั้น ไม่ใช่สังขารรวม นั่นคือความบริสุทธ์ของจิต ถ้าจะเรียกนิพพานก็เรียกได้ เรียกอะไรไม่ขัดใครทั้งนั้น เมื่อถึงขั้นไม่ขัดแล้วไม่ขัด ไม่แย้งใครทั้งหมดตัวเองก็ไม่แย้ง อะไร ๆ ก็ไม่แย้ง รู้เท่าทันทุกสิ่งทุกอย่าง พุคไปได้ทั้งนั้นแหละ ไม่มีปัญหาอะไรเลย พอให้มันรู้นี้ นี่ละศาสนาแท้ที่อยู่ที่ตรงนี้ ผลของการปฏิบัติศาสนาก็มาอยู่ที่ตรงนี้ ศาสนาเจริญ เจริญที่นี้

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้สัตว์โลกพ้นจากทุกข์ก็พ้นที่นี้เอง ไม่ได้พ้นจากที่ไหน เราก็เป็นสัตว์โลกผู้หนึ่ง และอยู่ในข่ายแห่งโอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้า อยู่ในข่ายแห่งความทุกข์บริษัท เป็นผู้มึนสึทธ์เลือกการประพฤติปฏิบัติ การถอดถอนกิเลสให้พ้นจากทุกข์ในบริษัทนี้ มีสิทธิด้วยกันทั้งนั้นที่จะทำคนให้แจ้งถึงนิพพานได้ ขอให้พิจารณา ทำความกล้าหาญ ต่อสู้กับสิ่งที่ควรต่อสู้ภายในจิตใจของตน สะสมความกล้าหาญ สะสมสติปัญญาขึ้นให้เพียงพอ หาอุบายคิดค้นต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นจากตัวเองโดยคิดค้นเองนั้นแล เป็นที่ชอบธรรม เป็นสมบัติของตนแท้ ครูบาอาจารย์ซึ่งหยิบยื่นให้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก พอเป็นเงื่อนไขหรือพอเป็นเชื้อ ที่เราจะนำไปพิจารณา ให้แตกแขนงกลายเป็นสมบัติของเราขึ้นมา ถ้าอันใดที่เกิดเป็นสมบัติของเราขึ้นมาด้วยอุบายของเรานั้นกินไม่หมด มันหัดคิดหัดค้นไปเรื่อยแปดพันประการเพื่อที่ถอดถอนกิเลสในแง่ต่าง ๆ เอาจนกระทั่งกิเลสหลุดลอยไม่มีเหลือ เพราะอุบายของเราเองทั้งนั้น นี้โดยที่อาศัยครูบาอาจารย์หยิบยื่นให้ เป็นต้นทุนนี้แล เป็นธรรมของเราแท้ เกิดขึ้นมากน้อยเป็นธรรมของเราทั้งหมด นี่เป็นสมบัติของเราแท้ เราเรียนจากครูจากตำหรับตำราเป็นของพระพุทธเจ้า หยิบยืมท่านมา จากครูจากอาจารย์ก็หยิบยืมท่านมา เว้นแต่ว่าสิ่งไหนที่เวลาท่านแสดงมันเข้าใจในขณะนั้นแก่กิเลสในขณะนั้น ก็เป็นสมบัติของเราขึ้นมาในขณะที่ฟัง นอกจากนั้นเราก็แยกจากอุบายของท่านไปพิจารณาใคร่ครวญแตกแขนงออก โดยอุบายของเราเอง เป็นสมบัติของเราทั้งฝ่ายเหตุคือการพิจารณา ทั้งฝ่ายผลคือที่เราได้รับเป็นที่พึงพอใจโดยลำดับ จนกระทั่งถึง

ความพันทุกข์นั้น เป็นผลของเราล้วน ๆ มีอยู่กับเรา ไม่มีผู้ใดมาแบ่งสรรปันส่วนเราได้เลย นี่แหละความเลิศ เลิศขั้นที่นี้ ไม่เลิศที่ไหนละ ท่านก็พยายามหาความเลิศความประเสริฐ ซึ่งมีอยู่ในตัวของเรา ความรู้นี้แล มีอยู่กับเรา ไม่มีผู้ใดมาแบ่งสรรปันส่วนเอาได้เลย นี่แหละความเลิศ ไม่เลิศที่ไหนละ เลิศขั้นที่นี้ ไม่เลิศที่ไหนละ

ฉะนั้น ควรพยายามหาความเลิศความประเสริฐ ซึ่งมีอยู่ในตัวของเรา ความรู้นี้แล ไม่ใช่อื่นใดที่จะเป็นความเลิศความประเสริฐ แต่เวลานี้มันถูกสิ่งสกปรกโสมม หากคุณค่าไม่ได้ มันปกคลุมหุ้มห่อ กลายเป็นของไม่มีคุณค่าไม่มีราคาไป ก็คือใจนี้แหละ เวลานี้ เรากำลัง ลอก ลอกกันโดยลำดับ ๆ เมื่อลอกให้เต็มที่แล้ว มันก็กลายเป็นความเลิศขึ้นมา เลิศที่ตรงนี้แล้ว ไม่ต้องไปหาอะไรอีกแล้ว เอาละยุติเพียงเท่านี้

หัตถ์ตาย วิธีปฏิบัติเบื้องต้น

มนุษย์เราต่างกับสัตว์ เขาอยู่มาโดยธรรมชาติ เขาเกิดมาโดยธรรมชาติ อยู่โดยธรรมชาติ อะไร ๆ ก็ตาม ธรรมชาติของเขาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งมันตาย เขามีธรรมชาติของสัตว์ เป็นประจำตัวของเขา เมื่อมนุษย์เราไม่เหมือนสัตว์ จึงต้องมีศาสนาเป็นเครื่องปกครอง ถ้าว่าจะเทียบแล้ว ก็เหมือนกับแปลนบ้านแปลนเรือนนี้ การปลูกสร้างที่จะทำให้มีความแน่นหนา มั่นคงและสวยงามได้มาตรฐาน ต้องอาศัยแปลนเป็นสำคัญ ไม่ได้ทำเอาแบบสุ่มสี่สุ่มห้า เหมือนอย่างสร้างวัดติดวันตะบันตะ เพราะอันนี้มันเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่การสร้างให้ถูกต้องตามแบบแปลนแผนผังแล้วมันก็น่า แต่ความเป็นมนุษย์นี้เป็นอีกอย่างหนึ่ง การที่จะสร้างมนุษย์ให้ถูกต้องกับความเป็นมนุษย์ซึ่งมีภูมิสูงกว่าสัตว์ จึงต้องอาศัยศาสนา ซึ่งเป็นเหมือนกับแบบแปลนชี้แนวทางให้ประพฤติปฏิบัติ ความเป็นอยู่ของคนหมู่มาก เพราะมนุษย์เราอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ อยู่ที่ไหนก็ต้องมีหมู่มีพวกมีเพื่อนเป็นธรรมดา ตั้งเป็นบ้าน เป็นเรือน เป็นตำบล หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด อยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังไม่ได้ เพราะมนุษย์เรามันชี้อลาด เมื่ออยู่ด้วยกันแล้ว ถ้าหากไม่มีกฎหมายบ้านเมือง ไม่มีศีลธรรมเป็นเครื่องปกครอง ความเห็นแก่ตัวก็ไม่มีอะไรจะเกินหน้ามนุษย์ นี่สำคัญ เมื่อความเห็นแก่ตัวมาก การแสดงออกถึงแห่งความเห็นแก่ตัวก็ต้องเป็นการกระทบกระเทือนเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน เพราะไม่มีศาสนา ไม่ทราบว่าจะอะไรผิดอะไรถูก เมื่อได้ตัวอย่างใจแล้ว ก็เป็นที่พอใจของตน เรียกว่า สร้างความทุกข์ความลำบากให้แก่ผู้อื่น เพื่อความสุขสมบัติตนเอง ซึ่งไม่ถูกต้องกับลักษณะของมนุษย์ที่มีความฉลาดนั้นแหละ

การมีศาสนาก็คือมีการเทียบเคียงทดสอบในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันว่า อันใดถูกอันใดผิด อันใดถูกใจเราถูกใจคนอื่น อะไรเป็นความกระทบกระเทือน ไม่กระทบกระเทือน นี้เราหมายถึงส่วนรวม หมายถึงทั่ว ๆ ไป ต้องมีกฎหมายบ้านเมืองและศีลธรรมเข้าเป็นเครื่องปกครอง ไม่เช่นนั้นโลกก็ร้อน ศาสนาจึงเป็นความจำเป็นที่หมู่มนุษย์ต้องนับถือกัน คนนั้นถือศาสนานั้น ถือศาสนานี้ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องปกครองให้คนมีความร่วมเย็นต่อกันนั่นเอง นี่เราก็มียะพุทธศาสนาเป็นเครื่องเทิดทูน เป็นรั้วกันของใจ เป็นชีวิตของใจ เป็นหลักของใจ ให้มีความระลึคนิยมถึงพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ การระลึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกถึงศาสนา กับการระลึกถึงตนก็มีส่วนเท่า ๆ กัน

เมื่อระลึกถึงศาสนา ศาสนาท่านสอนว่าอย่างไรก็สอนลงมาให้เรา ที่เป็นเหตุให้รู้สึกตัวเรา ว่าอันใดถูกอันใดผิด เราก็ได้ประพฤติปฏิบัติตามนั้น ในศาสนามีหลายชั้น ตามพื้นเพของจิตใจ และผู้ปฏิบัติมีสูงมีต่ำ และมีสูงสุด ตามแต่ความสามารถของผู้ประพฤติปฏิบัติจะได้นาน้อยเพียงไร อย่างน้อยเรามีศีลห้า เราก็นั่งดี มีความร่มเย็นเป็นสุข

ฉะนั้น จึงมีการเจริญเมตตา การทำบุญให้ทานในสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของมนุษย์จะตั้งอกทำทั้งนั้น เป็นกิจจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่อยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก จะต้องมีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และมีความเห็นอกเห็นใจให้ความเป็นใหญ่ ให้สิทธิแก่กันและกันโดยสมบูรณ์ ต่างคนต่างให้สิทธิ ต่างคนต่างให้ความเป็นใหญ่ ในเขาและสมบัติของเขาเป็นธรรมดา เช่นเดียวกับเรา เราเช่นเดียวกับเขา เมื่อเป็นเช่นนั้น ต่างคนก็ต่างไม่ล่วงล้ำเขตแดนซึ่งกันและกัน ก็มีความเป็นสุข

การกระเทือนจิตใจ เป็นสิ่งที่กระเทือนมาก เสียหายมาก ยิ่งกว่าสมบัติที่เสียไปสมบัติอื่นใดที่เป็นของใคร เมื่อสูญหายไป เพราะการถูกรบกวนการขโมยหรือการปล้น การจี้อะไรก็แล้วแต่ อันนี้เป็นสิ่งที่กระเทือนจิตใจมาก เฉพาะอย่างยิ่ง การปล้นการจี้มีส่วนใหญ่มากทีเดียว การขโมยยังเป็นอีกอย่างหนึ่ง สมบัตินั้นก็ไม่น้อยมีคุณค่าเท่าไร สำคัญที่คุณค่าของใจ ได้เกิดความกระทบกระเทือนและเสียหายไปมากมาย นี่อีกชั้นหนึ่ง รักษาถึงสองอย่างคือรักษาทั้งสมบัติด้วย รักษาทั้งจิตใจของกันและกันด้วย นี่หมายถึงศีล

อันใดก็ตามเกี่ยวกับศีลห้านี้ มีความเกี่ยวเนื่อง เกี่ยวโยงกันกับเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันด้วยกันทั้งนั้น ถ้าต่างคนต่างมีศีลห้านี้ด้วยกันแล้วก็ร่วมเย็นเป็นสุข ผู้ที่ไม่เข้าใจศาสนาก็เห็นว่าศาสนาไม่จำเป็นไม่สำคัญ เวลาไม่เห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ และของตัวเองนั้นแหละ ถึงได้เห็นว่าศาสนาไม่เป็นของสำคัญ ถ้าเรายังเห็นว่าเรามีความสำคัญของคนอื่นมีความสำคัญเช่นเดียวกับเราแล้ว ศาสนาก็เป็นความสำคัญ เพราะสอนให้คนเห็นความจริง ความสำคัญด้วยกันทั้งนั้น การเกิดมาได้พบกับพุทธศาสนา เรียกว่าเป็นบุญลาภของเรา ที่ไม่ได้พบศาสนาเช่นนั้น มีจำนวนไม่น้อยมีมากมายก่ายกอง ไม่ทราบบว่าพุทธเป็นอย่างไร ธรรมเป็นอย่างไร สงฆ์เป็นอย่างไร สาระอันสำคัญของจิตใจไม่มีเลย ก็อยู่ไปวันหนึ่ง กินไปวันหนึ่ง นอนไปวันหนึ่ง อาศัยค้ำนวัตตุก็ให้เพลินไปวันหนึ่ง วันหนึ่ง จิตใจหาสิ่งที่จะชิมชาบ สิ่งบำรุงไม่มีเลย ก็แสดงว่าขาดหลักอันสำคัญไม่น้อย

เพราะฉะนั้นการนิยมนันทางค้ำนวัตตุจนลืมนานามธรรม คือศาสนาหรือทางจิตใจ จึงเป็นความเดือดร้อน ถ้าไม่สม่าเสมอ ค้ำนวัตตุก็ทำ เพราะกายของเราเป็นวัตตุ ต้องอาศัย

วัตถุเข้ามาเยี่ยวยารักษา ร่างกายของเราอยู่ได้ด้วยวัตถุ เช่น บ้านเรือน เป็นต้น จิตใจของเรามีความร่วมเย็นได้ด้วยศีลด้วยธรรม จึงควรมีศีลมีธรรม คือคุณงามความดี ที่เราจะพึงอบรมสะสมขึ้นให้มีมาก ๆ เพื่อให้จิตใจจะได้มีหลักฐานเป็นเครื่องวัด จึงชื่อว่าจำเป็นด้วยกันทั้งสองอย่าง

เฉพาะอย่างยิ่ง ใจเป็นสิ่งสำคัญมาก ควรจะมีหลักยึดของใจ เพราะใจออกแวกคลอนแคลน เนื่องจากหาหลักยึดไม่ได้ ถึงสิ่งภายนอกจะมีสมบุรณ์บริบูรณ์เพียงไรก็ตาม จิตใจเมื่อขาดคุณงามความดี ขาดศีลธรรมเป็นเครื่องอบรม เครื่องทำให้ชุ่มเย็นแล้ว จิตใจก็ร้อนร้อนทั้ง ๆ ที่มีความรู้ความฉลาด ร้อนทั้ง ๆ ที่มีสมบัติมาก ร้อนทั้ง ๆ ที่อะไร เราก็อดอยากขาดแคลนทางด้านวัตถุ แต่ความร้อนของใจจะร้อนอยู่ไม่ลดละ เพราะขาดอาหารภายในใจ ขาดเครื่องบำรุงภายในใจ ใครจะมีความเฉลียวฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าในโลกทั้งสามนี้ ปรากฏว่าไม่มีเลย

พระพุทธเจ้าทรงทราบความจำเป็นทั้งสองอย่าง คือทางด้านวัตถุที่เกี่ยวกับร่างกาย ทางด้านนามธรรมคือคุณงามความดีที่เกี่ยวกับจิตใจโดยเฉพาะทั้งปัจจุบันและอนาคต ทรงทราบโดยตลอดทั่วถึง เพราะฉะนั้น จึงทรงสั่งสอนบรรดาสัตว์ให้ทราบทั้งสิ่งภายนอก ทั้งสิ่งภายในคือใจ ทั้งปัจจุบัน ทั้งอดีตที่ผ่านมาแล้ว ทั้งอนาคตที่จะเป็นไปข้างหน้า ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจโดยตรง อดีตที่ผ่านมาแล้ว ก็ได้แก่ ความเกิดแก่เจ็บตาย โศกพินัย ๆ จนมาถึงปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นอยู่เวลานี้ ความสุข ความทุกข์ ก็ทราบกันอยู่ ตามเหตุปัจจัยที่มันหมุนอยู่เสมอให้เกิดสุขบ้างทุกข์บ้าง ดังที่เรา ก็ทราบกันอยู่เวลานี้ ในอนาคตที่จะเป็นไปข้างหน้า มีอะไรเป็นหลักของจิตใจที่จะสืบภพสืบชาติไปได้ด้วยดี ไม่มีความทุกข์ร้อน พระพุทธเจ้าก็ทรงทราบ และทรงสั่งสอนให้บำเพ็ญ

สาระอันสำคัญคือ คุณงามความดีไว้สำหรับใจ ใจจะได้มีความร่วมเย็นเป็นสุข เมื่อเกิดในภพโตชาติโตก็จะเป็นสุขคติ สุขคติ สุขกะโต ไม่ว่าจะเป็นศาสนาของพระพุทธเจ้า พระองค์ใด ที่ทรงสั่งสอนไว้ในโลก ในยุคนั้น ๆ ทรงสั่งสอนเป็นแบบเดียวกัน ในโอวาท ปาติโมกข์ ท่านสอนไว้ย่อ ๆ ว่า

สัพพปาปัสสะการะณัง การไม่ทำชั่วอันจะให้เกิดความเสียหายทั้งปวง กุศลสุปสัมปทา การยังกุศลคือความกล้าในทางที่ชอบให้ถึงพร้อมหนึ่ง สะจิตตะปริโยทะปะนัง การทำจิตให้ผ่องใสและบริสุทธิ์หนึ่ง นี่หลักใหญ่ของพุทธศาสนา เอตังพุทธานสาสนัง นี้ เหล่านี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งปวงหรือทั้งหลาย นี่หลักใหญ่ของพุทธศาสนาท่านสอนเป็นแบบ

เดียวกัน เพราะกิเลสหรือสัตว์โลก เป็นชนิดเดียวกันมีความทุกข์ความลำบาก มีกิเลสตัณหา เป็นเครื่องผูกพัน เป็นเครื่องร้อยรัดภายในจิตใจให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายเช่นเดียวกันหมด การสั่งสอนธรรมจึงต้องอาศัย เรื่องของสัตว์โลกเป็นต้นเหตุที่จะสั่งสอนอย่างไรถึงจะถูกตอง นี่เวลานี้ เราทุกคน ถ้าหากว่าไม่มีหลักจิตใจ เราก็ไม่แน่ใจในตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่า หากตายแล้วจะไปไหน จะไปสุข ไปทุกข์ ไปคติใด จะเกิดเป็นภพอะไรบ้าง เป็นสัตว์หรือบุคคล ชนิดใด เราไม่อาจทราบได้ การไม่อาจทราบได้นี้ เราก็ไม่ควรเสี่ยงต่อความไม่ทราบได้อยู่เสมอไป จึงควรสร้างความแน่ใจให้มีภายในตน

การสร้างความแน่ใจก็คือสร้างด้วยหลักธรรมของพระพุทธเจ้า อะไรจะเป็นที่แน่ใจ ก็คือความดี การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา นี่เป็นสิ่งที่แน่ใจสำหรับใจอย่างยิ่ง ไม่มีสิ่งใดอื่นที่จะแน่ใจไปยิ่งกว่าความดี นี่เป็นเครื่องประกัน ความดีนี้มีอยู่ภายในจิตใจใด จิตใจนั้นเรียกว่าประกันตัวได้ เพราะความดีเป็นเครื่องประกัน เราจึงสร้างความแน่นอนไว้ในจิต เสียตั้งแต่บัดนี้ อย่าให้เสียเวลาที่เกิดมาเป็นมนุษย์ทั้งคนทั้งชาติ ได้ล่วงเลยมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว โดยไม่คิดอ่านไตร่ตรองอะไรเลยในสาระสำคัญที่เป็นคุณสมบัติของจิตอันนั้น ไม่สมควร สิ่งสมควรอย่างยิ่งก็คือ เราพยายามทำเสียตั้งแต่บัดนี้ ไม่มีใครที่จะพูดให้เป็นที่เชื่อถือ และถูกต้อง แม่นยำได้ยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า คนพูดกันทั้งโลก มีความปลอมแปลงไปเรื่อย ส่วนมากพูดด้วยความสุ่มเตา ไม่ได้พูดด้วยความจริงจึงออกมาเพราะต่างคนต่างไม่รู้สิ่งจริงเห็นจริง จะเอาความจริงมาพูดอย่างอาจหาญได้อย่างไร ส่วนพระพุทธเจ้าได้ทำทุกบทุกบาท ที่ประทานไว้แล้ว ตั้งแต่ทรงทราบด้วยเหตุด้วยผล ประจักษ์พระทัยแล้ว จึงได้นำมาสั่งสอนสัตว์โลก คำสั่งสอนนั้นจึงเป็นที่แน่ใจได้ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระองค์สอนไว้จึงเป็นผู้แน่ใจในตนเองไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแน่ใจที่สุด หาที่สงสัยไม่ได้เลยเมื่อถึงขั้นแน่ใจแล้วเป็นอย่างนั้น ที่แหละความดีเป็นที่แน่ใจได้อย่างนี้สำหรับผู้ปฏิบัติบำเพ็ญโอวาทคำสั่งสอนจึงเป็นที่แน่ใจสำหรับโลกทั่ว ๆ ไป ถ้าไม่มีมารเข้ามาคลบบังกาลใจ โดยเห็นสิ่งที่แน่ใจนั้นว่าเป็นของ ไม่แน่ใจไปเสีย สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยนั้น เข้าใจว่าเป็นของดีแล้ว เพราะเราเอามาปรับ เผาผลาญ ประเด็นนั้น เพราะไม่มีใครช่วยได้ เรียกว่ากรรมของสัตว์ ที่เราทั้งหลายทราบอยู่ด้วยกันว่าดี ชั่ว บาปบุญ นรกสวรรค์ นิพพาน เป็นของมีมาดั้งเดิม ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เสกสรรขึ้นมาเฉย ๆ เป็นสิ่งที่มีมาดั้งเดิมแล้ว พระพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนตามสิ่งที่มีอยู่ดั้งเดิมไม่ใช่จะมารื้อมาถอนมาปรุงมาแต่งเอาใหม่ ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นไม่มี นำมาปรุงแต่งให้มี อย่างนี้ ไม่มี

ในโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่นคำว่าบาป ก็หมายถึงความเศร้าหมอง ผลก็คือความทุกข์ ถ้าหากว่า ว่ามันไม่มี สัตว์โลกแต่ละราย ละราย มีความทุกข์ประจักษ์ตนเอง เพราะอะไรจึงเป็นทุกข์ ก็เพราะสาเหตุคือกรรม เมื่อโลกนี้ยังมีการทำกรรมอยู่ตราบไต่ ไม่ว่า ฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ผลจะพึงแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่า เป็นสุขเป็นทุกข์เรื่อย ๆ ไป หากเราจะลบล้าง กรรม เราก็ต้องลบล้างการกระทำของเรา ลบล้างบุญ ลบล้างบาป ลบล้างการกระทำของเรา มีเท่านั้น เป็นที่ลบล้าง อย่างอื่นไม่สำเร็จ

คำว่า นรก นั้น ก็เป็นสถานที่อยู่ของสัตว์ พุคหยาบช้าลามก สวรรค์เป็นสถานที่อยู่ของผู้มีความดี เราก็เห็นอยู่แล้ว เช่น อย่างเรือนจำเป็นสถานที่อยู่ของใคร ในโลกนี้ก็ยังมีเรือนจำ เป็นสถานที่อยู่ของใคร สถานที่ที่ตักว่านั่นก็มีเยอะ ดังที่เราเห็น นอกจากเรือนจำไปแล้วก็มีตักกัน ทั้งนั้น ไม่ได้ถูกกักขัง ไม่ได้ถูกทำโทษทำกรรมอะไร ไม่ต้องบังคับบัญชาแบบนักโทษ เราก็เห็น กันอยู่ เพียงโลกนี้เราก็เห็น ทำไมโลกอื่นจะไม่มี เมื่อโลกนี้มีโลกอื่นก็มี วันนี้มีวันอื่นก็มี มัน เป็นของคู่เคียงกันมาอย่างนี้ แต่เราไม่สามารถที่จะมองเห็นถึงจะมีเพียงไรก็ตาม สายตาเราสั้น เพียงแต่มองดูขวากดูหนาม มันก็ยังไม่เห็น ยังไปเหยียบเอาจนได้ หัวตอเดินไปมันก็ยังไม่เห็น โคนเอาจนได้ จนเท้าแตก กิดคูดชิ ขณะที่เดินขณะที่เหยียบ เราก็ต้องเข้าใจว่าสิ่งนั้นไม่มี แต่ความ ไม่มีนั้นลบล้างกันได้ไหม เวลาเดินไปเหยียบตอนนี้ หนามปักเลือดปาดมันก็ปาด เพราะสิ่งนั้น มีอยู่ ไปเหยียบถูกมันก็ปาด ไปโดนหัวตอก็เท้าแตกจนได้ ทั้ง ๆ ที่ว่าหัวตอไม่มี นี่เราคิดดู สายตาเรามันได้สั้นอย่างนี้ เพียงแต่มองดูหัวแม่เท้าของตน มันก็ยังไม่ว่าถึงยังต้องโดนขวาก โคนหนาม โคนหัวตอจนได้ แล้วยิ่งสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ เป็นของละเอียดมากมายก่ายกอง เป็น วิสัยของผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉลียวฉลาด มีญาณ ที่จะหยั่งทราบตามความจริงอันละเอียด ทั้งหลายเหล่านี้เท่านั้น ไม่ใช่ฐานะของคนอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ จะมองเห็นกันหรือการเชื่อ เราจะเชื่อคนตาดีหรือเชื่อคนตาบอด เราจะเชื่อคนโง่ หรือเชื่อคนฉลาดนี้สำคัญ

เราจะเชื่อคนมีธรรม หรือเชื่อคนจอมโกหก พระพุทธเจ้าเป็นคนจอมโกหก หรือเป็นคนจอมฉลาด จะเชื่อคนตาบอดก็โดนไม้เรื่อย ๆ ไป เพราะคนตาบอดจะไม่เดินตามทาง ชนนั้น โคนนี้ไปเรื่อย ตามประสีประสาของตาไม่เห็น แต่คนตาดีแล้วไม่โดน นอกจากจะผลอตัวไป หรือประมาท ดังที่ว่ามันไปเหยียบขวากเหยียบหนาม คนตาดีเหยียบได้ในขณะที่ผลอ ขณะที่ไม่เห็นแต่คนตาบอดก็เห็นไม่เห็น ก็ไม่ทราบล่ะ เพราะมันมีคอย่างนั้นตลอดเวลา อะไรผ่านหน้า เป็นเอากันทั้งนั้นไม่ดอยแบบโดนตะ ชนตะไปเลย เพราะไม่เห็นจะทำยังง

การเกิดของสัตว์โลก มันก็เกิดตะ ไปเลยอย่างนั้นเหมือนกัน เขาไม่เห็นไม่ทราบ แล้วแต่กรรมจะพาไป กรรมจูง กรรมลากไปไหน จุดไปไหน ลากไปไหน มันก็ไป เราไม่มีอำนาจ ไม่มีกำลัง ที่จะฝ่าฝืนกรรมทั้งหลายได้

กรรมต้องเป็นผู้ถูกลากไป ถ้าเป็นกรรมชั่วมันก็จุดลากไปเข้าป่าเข้าพง ตกเหว ลงบ่อ ไม่เลยอย่างนั้น ตกนรกอเวจีไป หากกรรมดีมันยิ่งส่งเสริมให้ไปในทางที่ดีเสมอ พวกเกิดที่ เกิดไม่รู้เรื่องรูราว เกิดไม่มีความสามารถอ่านรู้ได้ญาณอย่างนี้ มันแบบเกิดตะ ตะไปเลย สุขจะมีทุกข์จะมีอะไร ไม่ทราบว่ามันจะมีมาเมื่อไร แล้วจะมาเกิดก็ยังไม่ทราบว่า มาจากภพอะไร คិតฺตุชิเราเป็นนักพรต นักชาติ นักเกิด นักตายอยู่แล้ว ยังไม่สามารถที่จะทราบเรื่องของตัวเองได้ เราจะไปผูกถึงข้างหน้าอะไร

อะไรที่จะเป็นเครื่องให้เราเป็นที่แน่นอนใจ เราจึงควรสร้างเสียตั้งแต่บัดนี้ การไปแบบ สุ่ม ๆ เคา ๆ สวดแบบ สุ่ม ๆ เคา ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจตนเอง ความเป็นอยู่ก็ไม่แน่ใจ เราจะพยายามอยู่กับ หรือนอนใจอยู่กับสิ่งเหล่านี้ มันก็ไม่ถูก สมกับว่ามนุษย์เป็นผู้ฉลาด รู้ไม่สมเหตุ สมผลกัน เฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตความดี ความเฉลียวฉลาดขึ้นภายในใจด้วยจิตภาวนา นี่เป็น สิ่งสำคัญมาก อาจมองเห็นได้

คำว่า บาป บุญ นรก สวรรค์ หรือนิพพาน อาจมองเห็นด้วยจิตภาวนาของเรา มากน้อยต่างกันเท่านั้น บุญที่ไหนมันก็ทราบ ทราบอยู่ที่จิต ที่มีความเย็นสบาย มีความรู้มรอัน เกิดมาเมื่อไร เพราะสาเหตุอันใดก็ทราบ เรียกว่า ทราบบุญ ทราบบาป นรก สวรรค์ ก็ทราบ ทราบทั้งที่อยู่ภายในจิตใจ ทราบทั้งที่จะไปข้างหน้า พวกนี้เป็นผู้ต่อไป ไปสู่สถานที่ใด คนชั่ว มันก็ไปเข้าเรือนจำ นั่นเอง จิตที่ชั่วมันก็ไปลงนรก แน่ มันจะผิดกันที่ไหน มันก็เหมือนเหมือนกัน มันทราบอยู่ภายในใจ เมื่อเราปฏิบัติไป ปฏิบัติไป สิ่งที่เป็นที่บังจิตใจ ค่อยหมดไปจางไป จางไป ความสว่างกระจ่างแจ้งก็สามารถที่จะมองเห็นในสิ่งต่าง ๆ ได้ โดยลำดับ ลำดับ จนเต็ม ภูมิของจิต ถ้าไปเกิดที่ไหนก็ทราบอยู่ในฐานะของจิต ในขั้นภูมิของจิต จะไม่เคยก็การทราบ ขั้นภูมิของจิตว่าหมดเชื้อแล้ว ไม่มีทางที่จะเกิดต่อไปอีกแล้วก็ทราบ เมื่อถึงขั้นจะทราบแล้ว ปิดไม่อยู่ ท่านจึงสอนให้อบรมจิต จิตนี้เป็นตัวรู้ตัวฉลาดแหลมคมมาก ถ้าสอนให้แหลมคม ถ้าอบรมให้แหลมคมมีความเฉลียวฉลาด มีความสามารถมากกว่าสิ่งใดในโลก แต่เราไม่ได้อบรม สั่งสอน จิตจึงเป็นเรื่องอภัพ จิตอภัพอยู่ตลอดเวลา จึงเดินนั่งนอนอภัพทั้งนั้น เพราะ สิ่งอภัพมันปกปิดกำบัง มีอำนาจเหนือกว่าจิต ก็เลยกลายเป็นของอภัพไปตาม ๆ กัน จึงต้อง

อบรมสติปัญญา ให้จิตมีความสงบร่มเย็น เพียงสงบภายในใจ เราก็เห็นคุณค่าของใจ สงบมาก ก็เห็นมาก รู้มาก เข้าใจมาก แล้วผิดทางปัญญา

พิจารณาดูในโลกธาตุอันนี้ ไม่มีอะไรที่จะเพลิดเพลिन รื่นเรริงอะไรไปนักหนา เดินไปไหนก็มีแต่ป่าช้าของสัตว์ ทั้งเขาทั้งเราเต็มไปด้วยอนิจจังทุกขานันตา เข้าในบ้านก็ได้ยินบ่น ออกนอกบ้านก็ได้ยินบ่น เข้าเมืองก็ได้ยินบ่น เจอไปทุกแห่ง ทุกหน เรื่องความทุกข์ความทรมานของสัตว์ ของคนมีอยู่ทุกแห่ง ทุกหน ตำบล หมู่บ้าน ไม่ต้องไปสงสัยที่ไหน มีความสุข ความสบาย ไม่ต้องมีอะไรมาก่อความวุ่นวายให้ได้รับความทุกข์ ความลำบาก นอกจากเราสร้างจิตใจของเราให้มีความแน่นอนหนามั่นคงขึ้นด้วยศีลด้วยธรรมเท่านั้น นี่แหละเป็นที่ปลอดภัยไว้ทุกข์ อยู่ที่ไหนก็ไม่มีอะไรมากวน อันนี้เป็นจุดสำคัญมาก

เมื่อสร้างอันนี้ให้เต็มภูมิแล้ว มันก็เย็น คิดว่าสถานที่นั้นเป็นยังไง สถานที่นี้เป็นยังไง เพราะความเย็นอยู่กับเจ้าของ ความสุขอยู่กับเจ้าของ หลักใหญ่อยู่กับเจ้าของ ก็ไม่ทราบจะไปหาตะครุฑเอาที่ไหนกันตัวจริงมันอยู่กับเรา เราจึงจริงเห็นอยู่ ครองอยู่ด้วยแล้ว และจะไปตะครุฑเอาหาอะไร นี่แหละท่านว่าการสร้างตัวทางด้านธรรมะ สร้างตัวอย่างนี้

สร้างตัวทางโลกดังที่เราทราบ ๆ กันอยู่แล้ว สร้างเนื้อสร้างตัวด้วย การชวนชวาย ในหน้าที่การงานหาเลี้ยงชีพ ให้มีทรัพย์สินสมบัติ เงินทอง เรียกว่า สร้างเนื้อสร้างตัวสร้างฐานะ

สร้างภายในก็คือสร้างจิตใจของเราให้มีหลักมีฐานมั่นคง ให้รู้สิ่งที่สิ่งชั่ว พยายามแก้ไข ตัดแปลงกันไปโดยสม่ำเสมอ จนกระทั่งจิตมีความเชื่อถือตัวเองได้ มีความแน่ใจได้ อยู่ไหนก็เป็นหลัก เป็นเกณฑ์ มีความสุขความสบาย ตายแล้วก็มีความสุข ผู้มีหลักจิตใจเป็นอย่างนี้ คนเราถึงจะเป็นคนเหมือนกันก็ไม่เหมือนกันในความรู้สึก จิตว่าจิตเหมือนกันก็ต่างกันในฐานะ สูงต่ำของจิต ความโล่ง ความฉลาด ผิดแปลกกันอยู่มาก ท่านว่าเป็นไปตามบุญตามกรรม ตามอำนาจวาสนา มองเห็นกันไม่ได้ มีอยู่อย่างลึกลับภายในจิตใจ ให้พยายามสร้างตัวให้ดี สร้างให้มีความแน่นอนหนามั่นคง ต้องให้เห็นประจักษ์

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้รู้ให้เห็นประจักษ์ในสิ่งที่มีอยู่รู้ อยู่ แต่สิ่งที่มีอยู่รู้ อยู่อันไม่คิดนี้ ก็จะปรากฏอยู่ในสิ่งที่มีขึ้นมารู้ขึ้นมาภายในจิตใจอันเป็นความดี มันทำให้ใจสงบ ลองดู ใจสงบกับใจไม่สงบ ผิดกันอย่างไรบ้าง ทางสงบของใจเกิดขึ้นมากน้อย ถ้าสุขแล้วไม่ต้องถาม เพราะปราศจากสิ่งก่อกวนในเวลานั้น จะมีความสุข เมาไปหมดทั้งใจ เมามาก ๆ จนไม่ปรากฏว่ากายมีความรู้สึกเลย เหลือแต่ความรู้สึกล้วน ๆ เหมือนอยู่อวกาศหรือเหมือนอยู่กลางหาวไปอย่างนั้น

นั่นแหละจิตสบาย จิตปล่อยวางทั้งหมดในขณะนั้น คือสงบเต็มที่ ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่สูงที่ต่ำหรือ อยู่ในที่เช่นไร นั่งอยู่หรือนอนอยู่ ไม่สนใจทั้งนั้น ปรากฏแต่ความรู้สึกล้วนๆ ซึ่งไม่มีรูป ไม่มีลักษณะอะไรปรากฏเลย เป็นแต่ความรู้สึกล้วนๆ ถ้าหากจะพูดถึงลักษณะก็มีแต่ความสว่างใสวปรากฏอยู่ภายในตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่อัศจรรย์ ผิดกับสิ่งทั้งหลายที่เคยผ่านมาในโลกนี้คือความสงบมากกว่าความสว่าง

ความสุขมากอย่างนี้ จิตดวงนี้แหละควรมีต ๆ คำ ๆ ที่เราตำหนิอยู่ทุกวันนี้แหละ เพราะความมืดดำ มันไม่ใช่ตึบ มันเป็นสิ่งบีบบังต่างหาก ก็เหมือนอย่างไฟฟ้าเราๆ เราเอาแก้วครอบดำ ๆ มาใส่มันก็ดำ เอาแดงมาใส่ก็แดง เอาขาวมาใส่มันก็ขาว แน่ ไฟก็เป็นไฟนั่นแหละ จิตก็เป็นจิตอยู่อย่างนั้น แต่เมื่อสิ่งที่ดำ สิ่งที่มีหมอง เข้าไปแทรก ไปปกปิดกำบังใจมันก็เหมือนว่ามันเศร้า มันหมองมันดำไปหมด ความจริงก็คือสิ่งนั้น พาให้ดำเมื่อชำระสิ่งนี้ออกแล้ว จิตก็สว่างใสวออกมา จนกระทั่งถึงเต็มที่ ไม่มีอะไรติดขัดกับโลกธาตุ ผ่านทะลุไปหมด มันจะแหลมคมยิ่งกว่าใจ เมื่อถึงขั้นมีอำนาจมีอำนาจอย่างนั้น สาระสำคัญมีอยู่ในใจนี้เท่านั้น พยายามบำรุงนี้แหละ เชื่อที่จะไปเกิดภพหน้าก็คือใจดวงนี้ พยายามสร้างให้ดี การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร เอาละ หยุดกันเท่านี้

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สี่แยกราชวิถี ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร โทร. ๒๔๓๐๖๓๓
นายสมศักดิ์ บุญมีพิพิธ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๐

